

**UNIVERZA V MARIBORU
EKONOMSKO-POSLOVNA FAKULTETA, MARIBOR**

DIPLOMSKO DELO

**PRISTOJNOSTI ORGANOV PRI
SPREJEMANJU LETNEGA POROČILA V
ZADRUGI**

**(COMPETENCES OF LEGAL BODIES BY ACCEPTING OF ANNUAL
REPORT IN COOPERATIVE)**

Kandidatka: Janja Potočnik
Študentka rednega študija
Številka indeksa: 81615463
Program: univerzitetni
Študijska smer: računovodstvo in revizija
Mentor: dr. Borut Bratina

Obrež, november 2009

PREDGOVOR

Zadružništvo je oblika organiziranja, ki je skozi desetletja doživljala vzpone in padce. Namen vsake zadruga je pospeševati gospodarske koristi članov, dosega pa ga lahko neposredno, z zadovoljevanjem njihovih potreb, ali posredno, v obliki ugodnejših pogojev poslovanja, ki jih članom zagotovi prek poslovnih partnerjev. Člani bodo z zadrugo zadovoljni, če jim bo zagotavljala čim večje koristi in bo tudi uspešno poslovala, kar pa je težko doseči, saj zadruga naj ne bi težila k doseganju dobičkov. Zaradi specifičnosti zadružništva in delovanja takšne korporacije smo se odločili podrobneje pregledati poslovanje in organiziranost zadrug ter z računovodskega vidika proučiti letno poročilo zadruga in pristojnosti, ki jih imajo pri sprejemanju letnega poročila posamezni organi.

Dodatni razlog za podrobnejšo proučitev zadruga je sodelovanje v eni izmed zadrug. Zapleti, ki so se zgodili po sprejemanju letnega poročila, so nas motivirali za raziskavo področja pristojnosti organov zadruga. V zadrugi, kjer smo sodelovali kot zaposleni, so se pričeli zapleti po skupni seji upravnega in nadzornega odbora, na kateri je bilo potrjeno letno poročilo. Upravni odbor je zaradi dvomov v sposobnosti direktorja in krivdnih razlogov, le temu prepovedal opravljanje te funkcije. Še isti dan je nadzorni odbor odpoklical upravni odbor in predsednika zadruga ter imenoval začasni organ upravljanja. Vprašljivo je bilo sprejetje letnega poročila oziroma pravilnost prikazanih podatkov. Zapleti so se nadaljevali na številnih občnih zborih in tožbah na sodišču.

Diplomsko delo obsega predstavitev zadružništva ter prednosti in slabosti takšne organiziranosti. Pregledali bomo posebnosti zadrug v državah Evropske unije ter skušali ugotoviti razlike v organiziranosti, namenih in ciljih zadružniškega organiziranja. Pri tem se bomo osredotočili le na države, ki so z določenega vidika zanimive za obravnavo.

Zadruga po svetu so organizirane s podobnimi nameni: vsem je skupna težnja k zadovoljevanju potreb članov, ki so tudi lastniki, in povečevanju njihovih koristi. Vsaka zadruga ima člane vlagatelje, ki vanjo vložijo deleže ter s tem pridobijo določene pravice in prevzamejo nekatere obveznosti. Vodenje, upravljanje in nadzorovanje zadruga je v pristojnosti izvoljenih organov. Zakonski akti določajo pristojnosti organov in s tem predpisujejo aktivnosti, ki jih morajo ti izvajati. V diplomskem delu bomo obravnavali posamezne organe zadruga in analizirali njihove pristojnosti.

Z računovodskega vidika je zadruga specifična oblika korporacije. Od gospodarskih družb jo ločuje posebnost oblikovanja kapitala in njegovega razvidovanja. Veljavna zakonodaja, ki ureja področje zadružne organiziranosti natančno določa oblikovanje rezerv in delitve morebitnih dobičkov. Zaradi uresničevanja svojega osnovnega namena, zagotavljanja koristi članom, zadruga ne morejo ustvarjati velikih dobičkov. Presežna sredstva raje usmerjajo v dodatne možnosti, ki se ponudijo, da članom zagotovijo boljše pogoje za poslovanje in jim tako posredno omogočajo boljši gospodarski in socialni položaj.

Letno poročilo sestavljajo vse družbe, ki poslujejo; v njem prikažejo rezultate svojega delovanja v preteklem poslovnem letu. Zakonska določila obvezno sestavljanje letnega poročila predpisujejo tudi za zadruga. Predpisane so oblika in obvezne sestavine letnega poročila. V diplomskem delu predstavljamo posebnosti računovodstva zadrug in sestavljanja letnega poročila zanje.

Organi, ki so v zadrugi izvoljeni z namenom, da zastopajo, vodijo, upravljajo in nadzirajo zadrugo, imajo pri izdelavi in sprejemanju letnega poročila posebne pristojnosti. Letnega poročila ni mogoče sprejeti brez vednosti katerega izmed organov, saj pri njegovem sprejemanju sodelujejo vsi. Zakonski predpisi in zadružna pravila, ki jih sprejme zadruga, podrobneje opredelijo pristojnosti posameznih organov pri sprejemanju letnega poročila. Predstavili jih bomo in ugotavljali, kateri zapleti se lahko pojavijo pri tem.

S praktičnega vidika je smiselno primerjati zadruge, ki so specifične zaradi svoje organiziranosti in namena, z drugimi gospodarskimi družbami. Posebnosti računovodstva v zadrugah bomo primerjali z drugimi gospodarskimi subjekti, pri čemer se bomo osredotočili predvsem na delniške družbe, saj so te organizirane podobno kot zadruge. Delniške družbe imajo delničarje, ki v družbo vlagajo sredstva, kar bi lahko primerjali z vložki članov v zadrugo. Tako kot v zadrugi so tudi v delniški družbi oblikovani določeni organi, ki imajo pristojnosti v vodenju, upravljanju in nadzorovanju. Primerjali bomo postopek sprejemanja letnega poročila v zadrugi in v delniški družbi.

V Sloveniji velja Zakon o zadrugah iz leta 1992, uradno prečiščeno besedilo pa je bilo sprejeto leta 2007; v novembru 2009 je pričel veljati Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o zadrugah. Preobrazba zadružništva bo zahtevala resen strokovni pristop in mnogo znanja. Člani zadrug in delavci v zadružnih organizacijah se bodo morali dodatno usposobiti. V povojnem času so se pri nas domala izgubile zadružne izkušnje. V kmetijskih zadrugah, ki so pri nas razširjene, se tako pojavi problem, saj mlajše generacije kmetov tovrstnih izkušenj niso imele kje pridobiti. Izkušnje, ki jih imajo kmetje z zadružništvom, so pogosto slabe in bodo prej ovira kot spodbuda pri učinkoviti preobrazbi obstoječih zadružnih organizacij. Obstaja tudi nevarnost, da bi preobrazba zadružništva stekla zgolj formalno, brez globljih vsebinskih sprememb v odnosih, kar bi bilo slabo za interese članov. Zadruga, ki svojim članom ne bo zagotavlja dodatnih gospodarskih učinkov, bo propadla, četudi bosta politična klima in zakonodaja še naprej naklonjeni zadružništvu.

KAZALO

1	UVOD.....	5
1.1	Opredelevitev področja in opis problema.....	5
1.2	Namen, cilji in osnovne trditve	6
1.3	Predpostavke in omejitve raziskave	6
1.4	Predvidene metode raziskovanja	7
2	ZADRUŽNIŠTVO IN ZADRUGE V SLOVENIJI.....	8
2.1	Opredelevitev zadruga.....	8
2.2	Značilnosti zadruga	12
2.3	Organi v zadrugi in njihove pristojnosti	15
3	ZADRUŽNIŠTVO V NEKATERIH DRŽAVAH EU	20
3.1	Primerjalno pravna ureditev in pojmovanje zadruga.....	20
3.1.1	Zadružništvo v Italiji.....	20
3.1.2	Zadružništvo v Franciji.....	21
3.1.3	Zadružništvo na Portugalskem	22
3.1.4	Zadružništvo v Nemčiji.....	24
3.1.5	Zadružništvo v Španiji	24
3.1.6	Zadružništvo v Združenem kraljestvu	26
3.2	Evropska zadruga	27
4	LETNO POROČILO V ZADRUGI NA RAVNI UREDITVE V EU	29
4.1	Posebnosti računovodstva v zadrugi	29
4.2	Vsebina letnega poročila.....	33
4.3	Obravnavanje in sprejemanje letnega poročila	36
4.3.1	Vloga upravnega odbora pri sprejemanju letnega poročila.....	36
4.3.2	Vloga nadzornega odbora pri sprejemanju letnega poročila.....	38
4.3.3	Vloga občnega zbora pri sprejemanju letnega poročila.....	41
4.4	Posebnosti zadružne revizije.....	44
4.5	Problematika in zapleti pri sprejemanju letnega poročila.....	50
5	SPREJEMANJE LETNEGA POROČILA V GOSPODARSKIH DRUŽBAH	52
5.1	Postopek sprejemanja letnega poročila v delniški družbi.....	52
5.2	Glavne razlike med letnim poročilom v zadrugi in drugih podjetjih	54
5.3	Razlike pri postopkih sprejemanja letnega poročila v zadrugi in drugih podjetjih.....	57
6	SKLEP.....	58
7	POVZETEK/ABSTRACT.....	60
	UPORABLJENA LITERATURA.....	62
	UPORABLJENI VIRI.....	64

1 UVOD

1.1 Opredelitev področja in opis problema

Posebno načelo identitete zadruga ločuje od kapitalskih družb, saj so člani sočasno lastniki, upravljavci in sodelavci zadruga, ki odločajo tudi o sprejemanju letnega poročila. Temeljni namen zadruga ni poslovanje z dobičkom, temveč ustvarjanje in povečevanje koristi za člane. Zadruga imajo veliko posebnosti glede načina delovanja in poslovanja, vendar ima letno poročilo pri njih enako pomembno vlogo kot v ostalih družbah. Organi zadruga imajo posebne pristojnosti pri upravljanju in nadziranju, pa tudi pri sprejemanju letnega poročila.

Zadruga je pravna oseba in zato ne more z lastnim ravnanjem, tako kot fizična oseba, pridobivati pravic in prevzemati odgovornosti. Za sodelovanje v pravnem prometu pravna oseba potrebuje organe, sestavljene iz ene ali več fizičnih oseb. S pomočjo organov zadruga kot pravna oseba oblikuje svojo voljo in jo sporoča drugim osebam, pa tudi sprejema izjave volje drugih oseb, da lahko nastajajo, se spreminjajo ali prenehajo določene pravice in obveznosti. Zakon o zadrugah natančno določa, kateri so organi zadruga ter kakšne so njihove naloge in odgovornosti. Glede na število članov je določeno, kateri organi so obvezni in katere je mogoče imenovati na podlagi internega akta. Najvišji organ zadruga je občni zbor, ki ga sestavljajo vsi člani zadruga in ima pristojnosti pri odločanju o vseh najpomembnejših zadevah. Poleg njega ima zadruga še predsednika in nadzorni odbor ali vsaj enega preglednika, če je večja, pa še upravni odbor. Poleg navedenih organov se izvolijo tudi drugi, ki jih določijo v združnih pravilih. Vsak izmed organov ima svoje funkcije in pristojnosti. Pri sprejemanju letnega poročila so pristojnosti razdeljene glede na funkcijo, ki jo določa zakonodaja.

V Sloveniji za zadruga veljajo določbe Zakona o zadrugah, ki je bil sprejet marca 1992 in nato dvakrat spremenjen, uradno prečiščeno besedilo je bilo objavljeno leta 2007, v novembru 2009 pa so bile sprejete dodatne spremembe. Nekatere določbe tega zakona se sklicujejo na Zakon o gospodarskih družbah, za računovodsko ureditev pa veljajo Slovenski računovodski standardi (SRS). Za zadruga velja tudi posebni SRS 34 – Računovodske rešitve v zadrugah. Sprejemanje letnega poročila v zadrugi je zakonsko predpisan postopek, pri katerem organi zadruga analizirajo podatke in podajo svoja mnenja ter sprejmejo poročilo. Postopek sprejemanja letnega poročila je pri zadrugah zelo podoben kot pri kapitalskih družbah.

V svetu obstajajo različne oblike zadruga, skoraj vsem pa je skupna združna organiziranost, pri kateri uporabniki pridobivajo koristi od delovanja zadruga. Med ureditvami združnih organov v posameznih državah so precejšnje razlike, podobno kot pri ureditvi organov gospodarskih družb. Tudi združna pravna ureditev v Uredbi o statutu evropske zadruga ponuja enotirno ali dvotirno upravljanje.

Kljub nekaterim specifičnim določilom in postopkom pa je letno poročilo pri zadrugah enako pomembno kot pri ostalih družbah. Tudi pri zadrugah je namreč zelo pomembna potreba po zagotavljanju informacij, ki je v sodobnosti celo čedalje izrazitejša.

1.2 Namen, cilji in osnovne trditve

Namen obravnave omenjene tematike je raziskati postopke sprejemanja letnega poročila v zadrugah in pristojnosti organov zadruga pri tem, ugotoviti razliko s pristojnostmi organov gospodarskih družb ter primerjati ureditev pristojnosti organov zadruga v Sloveniji z ureditvijo v tujini.

Cilji naloge:

- predstaviti delovanje zadruga in vsebino letnega poročila v zadrugi,
- predstaviti pristojnosti organov zadruga pri sprejemanju letnega poročila,
- proučiti delovanje zadrug v nekaterih drugih državah Evropske unije (EU),
- ugotoviti razlike v delovanju in pristojnostih organov pri poslovanju zadrug v Sloveniji in v nekaterih državah EU ter
- primerjati sprejemanje letnega poročila v zadrugi in gospodarskih družbah.

Osnovne trditve:

- sprejemanje letnega poročila za zadruga je zakonsko natančno predpisano;
- pristojnosti organov pri sprejemanju letnega poročila so v zadrugah enake kot v gospodarskih družbah;
- organi zadruga v drugih državah EU imajo drugačne pristojnosti od tistih, ki jih določa slovenska zakonodaja;
- pravna in finančno-računovodska ureditev za zadruga sledi smernicam EU.

1.3 Predpostavke in omejitve raziskave

Predpostavljamo, da so uporabljene informacije točne.

Predpostavljamo, da je pravna ureditev problematike dokončna in se v bližnji prihodnosti ne bo spreminjala.

Predpostavljamo, da notranji akti zadrug obravnavana določila urejajo enako, kot so opredeljena v veljavni zakonodaji.

Osnovna omejitev raziskave je ta, da so podatki o ureditvi, stanju in razvoju zadrug pridobljeni iz že izvedenih raziskav. Pri tem predpostavljamo, da so viri zadostni, da bo mogoča dovolj celovita predstavitev problematike.

Omejitev predstavlja tudi dejstvo, da je literatura o združništvu v novejšem času zelo skromna. Literatura, ki opredeljuje zadruga na splošno (opisuje njihovo delovanje in značilnosti) je starejša, o organih in njihovih vlogah ter letnem poročilu pa je malo. Omejitev se pojavi tudi pri razpoložljivosti tujih virov s področja obravnavane tematike.

Pri mednarodni primerjavi smo se omejili na nekatere države Evropske unije, ki so se nam zdele zaradi različnih razlogov zanimive in imajo dostopno literaturo o tej problematiki.

Starejše literature s tega področja je veliko, a smo se zaradi zakonodajnih in strokovnih sprememb odločili za uporabo le novejših virov s področja delovanja zadrug, pri teoretskem vidiku pa povzemamo tudi starejše vire.

1.4 Predvidene metode raziskovanja

Glede na obravnavano tematiko lahko nalogo uvrstimo med poslovne raziskave. Za opis problematike, prikaz trenutnega stanja in delovanja zadrug bomo uporabili deskriptiven pristop. S komparativno metodo bomo primerjali delovanje zadrug v Sloveniji s tistimi v tujini ter postopek sprejemanja letnega poročila v zadrugah in gospodarskih družbah, z metodo kompilacije pa bomo povzeli spoznanja in mnenja drugih avtorjev.

Podatke smo pridobili s pomočjo knjižničnega informacijskega sistema, naloga pa temelji predvsem na sprejeti zakonodaji in aktualnih člankih z obravnavanega področja.

2 ZADRUŽNIŠTVO IN ZADRUGE V SLOVENIJI

Zadruga je po vsebini interdisciplinarni pojav, ki vključuje gospodarske, sociološke, pravne in zgodovinske vidike. Zaradi številnih kriterijev, ki jih je treba upoštevati pri opredelitvi je pojav zadruga težko celovito zajeti in izčrpno opredeliti.

Nasprotujoča si ideološka izhodišča o vlogi zadrug in zadružništva so v zgodovini desetletja ovirala sprejem enotne opredelitve v mednarodnih okvirih. V Mednarodni zadružni zvezi so zadružno naravo organizacije presojali na podlagi upoštevanja zadružnih načel.

Zaradi večdisciplinarnosti pojava strokovna literatura ponuja veliko različnih opredelitev zadruga. Razlike izhajajo ne samo iz različnih zornih kotov, iz katerih poskušajo posamezni avtorji opredeliti bistvo zadruga, temveč tudi iz različnih konceptualnih, zgodovinskih in geografskih posebnosti tega pojava.

Zadruga lahko proučujemo z različnih vidikov. Gospodarski vidik zajema zadrugo kot podjetniško združenje, ki se organizira in deluje na podlagi posebnih organizacijskih načel. S sociološkega vidika zadrugo analiziramo kot organizirano skupnost ali družbeno skupino, ki ima svoje cilje, notranjo strukturo in način delovanja ter je na različne načine povezana z drugimi organizacijami in družbenim okoljem. Z zgodovinskega vidika proučujemo zadruga kot pojav, ki je nastal in se razvija v posameznih časovnih razdobjih v soodvisnosti od splošnega gospodarskega in drugega družbenega razvoja. Proučevanje zadruga s pravnega vidika pa opredeljuje zadrugo kot pravno osebo ter zajema pravila in predpise, po katerih poteka ustanovitve, delovanje in prenehanje ali preoblikovanje pravne osebe (Avsec 2008, 17).

2.1 Opredelitev zadruga

V skladu z Izjavo Mednarodne zadružne zveze o zadružni istovetnosti je zadruga avtonomno združenje oseb, ki so se prostovoljno povezale zaradi zadovoljevanja svojih skupnih gospodarskih, socialnih in kulturnih potreb in hotenj na podlagi skupnega in demokratično nadzorovanega podjetja. Temelji na zadružnih vrednotah samopomoči, soodgovornosti, enakosti, pravičnosti in solidarnosti ter etičnih vrednotah poštenosti, odprtosti, socialne odgovornosti in skrbi za druge.

Zakon o zadrugah (Ur.l. RS, št. 13/1992, 7/1993, 22/1994, 35/1996, 41/2007, 62/2007; v nadaljevanju ZZad) v prvem členu opredeljuje zadrugo kot organizacijo vnaprej nedoločenega števila članov, ki ima namen pospeševati gospodarske koristi¹ svojih članov ter temelji na prostovoljnem pristopu, svobodnem izstopu, enakopravnem sodelovanju in upravljanju članov.

Pojem organizacije v pravu nima izrecno opredeljene vsebine. Opredeljuje se kot temelj pravne osebnosti pravne osebe tako, da je organizacija smotrna povezanost osebnega in stvarnega substrata zaradi doseganja določenega cilja.

¹ Sprememba ZZad (Ur.l. RS št. 87/2009) dodaja k namenu tudi razvijanje gospodarske in družbene dejavnosti za člane.

Ob upoštevanju Ustave Republike Slovenije, ki določa pogoje za ustanavljanje gospodarskih organizacij, je zadruga značilna gospodarska organizacija, saj je njen namen pospeševanje gospodarskih koristi članov. Koristi se zagotavljajo na več načinov, praviloma na podlagi poslovnega sodelovanja članov z zadrugo.

Bistveni sestavini pojma zadruga kot pravne osebe oziroma gospodarske organizacije v smislu Ustave RS sta predvsem:

- vnaprej nedoločeno oziroma spremenljivo število članov, ki je povezano s prostovoljnim pristopom in svobodnim izstopom članov iz zadruga, ter
- namen zadruga, da pospešuje gospodarske koristi svojih članov na podlagi enakopravnega sodelovanja in članskega upravljanja.

ZZad posebej ne našteva različnih vrst zadrug, teorija pa jih razvršča po različnih merilih. Glede na dejavnost so zadruga lahko (Avsec 2008, 55):

- nabavne,
- prodajne,
- storitvene in
- produktivne (delovne).

Nabavne zadruga za svoje člane nabavljajo različno blago, lahko pa se ukvarjajo le s posredovanjem. Posebna vrsta nabavnih zadrug so potrošniške zadruga, ki potrošnikom zagotavljajo potrošno blago in storitve.

Prodajne zadruga prodajajo proizvode svojih članov, lahko pa jih tudi obdelajo ali predelajo (predelovalne zadruga).

Storitvene zadruga članom zagotavljajo različne storitve, kot so strojne storitve v kmetijstvu in drugih gospodarskih dejavnostih, zdravstvene, izobraževalne, prevozne in socialne storitve ter drugo.

Posebna vrsta zadrug so tako imenovane produktivne ali delovne zadruga. V teh člani sočasno nastopajo kot podjetniki oziroma delodajalci in delavci. Namen takšnih zadrug je zagotavljanje in ohranjanje delovnih mest, plačil za opravljeno delo in udeležbe pri dobičku. Nekateri teoretiki menijo, da v delovnih zadrugah obstaja konflikt med vlogo člana in delavca, saj člansko razmerje predpostavlja enakopravnost, delovno razmerje pa pomeni opravljanje dela po navodilih drugih in vključuje elemente podrejenosti. Pri tem se pojavita motivacijski problem in problem pri odpuščanju delavca kot člana, po drugi strani pa je lahko položaj člana ovira za delovno-pravne sankcije. Po stališčih v teoriji in zakonodaji med produktivno oziroma delovno zadrugo in njenim članom obstaja dvojno razmerje, člansko in delovno, in tako je delovno razmerje pogoj za članstvo v zadrugi. Takšno stališče zavzema francoska zakonodaja o delavskih zadrugah, kjer navedeni razmerji ločujejo, hkrati pa ju povezujejo, saj odpoved pogodbe o zaposlitvi pomeni prenehanje članstva, prostovoljna odpoved članstva pa posledično pomeni razvezo pogodbe o zaposlitvi (Weidmuler 2005, 78).

Zadruga lahko ločujemo glede na način upravljanja:

- upravljanje zadruga temelji na načelih neposredne demokracije;

- upravljanje zadruga temelji na hierarhični organizaciji delovnega procesa.

V hierarhično strukturiranih zadrugah se lahko korporacijsko pravo uporabi le za urejanje dejavnosti tistih članov, ki opravljajo poslovodstvene naloge, medtem ko je za člane na hierarhično nižjih stopnjah treba uporabiti delovnopravna pravila. V večji meri je pravila korporacijskega prava mogoče kombinirati s pravili delovnega prava tudi za urejanje dejavnosti članov, ki opravljajo delo v hierarhično strukturirani zadrugi, če zadruga odločanje o nekaterih pogojih dela prenese s poslovodstva na občni zbor (Avsec 2008, 57).

Zadruge lahko delimo tudi po drugih merilih (Avsec at al. 1999, 38):

1. Glede na pravni položaj ločujemo registrirane in neregistrirane zadruge. Registrirana zadruga je tisto združenje, ki je ustanovljeno v pravni obliki zadruga. Neregistrirana zadruga pa je vsako združenje, ki ima namen pospeševati gospodarske koristi svojih članov, ne glede na pravno obliko.
2. Glede na odgovornost članov za obveznosti zadruga poznamo zadruge z neomejeno odgovornostjo članov, kjer ti za obveznosti odgovarjajo z vsem svojim premoženjem, zadruge z omejeno odgovornostjo, kjer člani odgovarjajo za obveznosti zadruga do določenega zneska, in zadruge brez odgovornosti.
3. Glede na dejavnost poznamo:
 - kmetijske in gozdarske zadruge,
 - industrijske in obrtne zadruge,
 - trgovske zadruge,
 - storitvene zadruge (zdravstvene, izobraževalne, zdravniške, kreditne, stanovanjske ...).
4. Glede na velikost so zadruge lahko majhne, srednje in velike.
5. Glede na gospodarski položaj članov pa jih je mogoče razvrstiti med:
 - zadruge proizvajalcev ali podjetnikov (člani so kmetje, trgovci, podjetniki),
 - potrošniške zadruge (člani so potrošniki),
 - delavske produktivne zadruge (člani zadruga so njeni delavci).

V Sloveniji so zadrage razširjene v več dejavnostih.

Tabela 1: Število zadrug v primerjavi s številom drugih pravnih oseb in številom posameznikov kot poslovnih subjektov na dan 31.12.2007 glede na dejavnost

Dejavnost	Družba z neomejeno odgovornostjo, d.n.o.	Komanditna družba, k.d.	Družba z omejeno odgovornostjo, d.o.o.	Delniška družba, d.d.	Komanditna delniška družba, k.d.d.	Gospodarsko interesno združenje, GIZ	Evropsko gospodarsko interesno združenje, EGIZ	Zadruga, z.o.o.	Zadruga, z.b.o.	Druge oblike poslovnih subjektov	SKUPAJ PRAVNE OSEBE	Samostojni podjetniki	Druge fizične osebe	SKUPAJ FIZIČNE OSEBE
Kmetijstvo, lov, gozdarstvo	28	14	370	26		3		123	9	6	579	735	998	1.733
Ribištvo in ribiške storitve	3	3	18	1				9			34	91	9	100
Rudarstvo	1		68	4				1	4	2	80	64	1	65
Predelovalne dejavnosti	314	115	6843	335		3		37	4	34	7.685	10897	546	11.443
Oskrba z električno energijo, plinom in vodo	7		202	16		1		2	4	10	242	201	46	247
Gradbeništvo	431	170	5540	80		4		25	7	49	6.306	13209	9	13.218
Trgovina, popravila motornih vozil in izdelkov široke porabe	675	269	13116	121		2		79		153	14.415	11061	90	11.151
Gostinstvo	149	62	2081	40				2	2	4	2.340	5226	1750	6.976
Promet, skladiščenje in zveze	121	60	2578	65		5		19		29	2.877	6798	17	6.815
Finančno posredništvo	26	21	681	109		1			16	21	875	792		792
Poslovanje z nepremičninami, najem in poslovne storitve	675	282	13361	280	1	37	1	137	2	93	14.869	11695	1328	13.023
Dejavnosti javne uprave in obrambe, obvezno socialno zavarovanje			1								1	9		9
Izobraževanje	41	31	421	1		2				2	498	519	24	543
Zdravstvo in socialno zavarovanje	31	17	743	5		1		1	3		801	544	1642	2.186
Druge javne, skupne in osebne storitvene dejavnosti	94	63	1293	24		103	1		2	7	1.587	5276	4701	9.977
SKUPAJ	2.596	1.107	47.316	1.107	1	162	2	435	53	410	53.189	67.117	11.161	78.278

Vir podatkov: AJPES 2008

V Sloveniji zadrage predstavljajo zelo majhen delež poslovnih subjektov, ki so prijavljeni v Poslovni register Slovenije. Zadrage se največ ukvarjajo s poslovanjem z nepremičninami, najemi in poslovnimi storitvami, nekaj manj jih posluje v dejavnostih kmetijstva, lova in gozdarstva, ukvarjajo se še s predelovalno dejavnostjo in trgovino ter drugimi dejavnostmi, ki jih ponuja Standardna klasifikacija dejavnosti in so značilne za zadrage. Objavljene raziskave kažejo, da je na dan 30.9.2009 v Poslovnem registru bilo vpisanih 176.956 poslovnih subjektov, pri čemer je 282 zadrug z.o.o. in 55 zadrug z.b.o., kar pomeni, da je 0,25% vseh poslovnih subjektov organiziranih kot zadrage (AJPES 2009).

2.2 Značilnosti zadruga

Vnaprej nedoločeno število članov, ki se spreminja, se navezuje na ustroj organizacije in je strukturna prvina zadruga. Namen in način njegovega uresničevanja sta značilna za delovanje zadrug in pomenita funkcionalno prvino v zakonski definiciji zadruga. Govorimo lahko tudi o korporaciji, saj zadruga temelji na članstvu in brez članov ne more obstajati, delovati in uresničevati svojega osnovnega namena. Spodnja meja števila članov je zakonsko predpisana, medtem ko se nad to mejo članstvo lahko neomejeno spreminja. Po članstvu oziroma korporacijski naravi je zadruga zelo podobna društvu; zgodovinsko gledano se je zadruga razvila iz društvene pravne oblike.

Namen zadruga je pospeševanje koristi članov. Zadruga lahko pospešuje njihovo gospodarsko oziroma pridobitno dejavnost, lahko pa jim tudi pomaga pri zadovoljevanju različnih potreb, ki jih imajo v osebnem oziroma zasebnem življenju. Spremembe v sodobnem času omogočajo, da se članom zagotavlja prihranke ali druge koristi ne le pri vodenju gospodinjstva kot potrošne gospodarske enote (potrošniške zadruga) in zagotavljanju stanovanj (stanovanjske zadruga), temveč tudi pri različnih športnih, kulturnih, izobraževalnih in drugih pristočasnih dejavnostih. Pospeševanje gospodarske koristi za člana lahko pomeni bodisi povečanje prihodkov ali zmanjšanje odhodkov bodisi zagotavljanje dobrin in storitev, ki mu brez posredovanja zadruga ne bi bile dostopne (Avsec 2008, 52).

V zadružništvu se postavlja vprašanje dovoljevanja doseganja presežka prihodkov nad odhodki, torej doseganja dobička v zadrugi. Pomembno je, da je poslovanje zadruga urejeno tako, da za svoje člane doseže kar največje koristi, kar predpostavlja podjetje kot organizirano celoto stvarnih, osebnih in organizacijskih sredstev za uresničitev gospodarskega pospeševalnega namena. Teoretiki kritizirajo stališče, po katerem naj zadruga dobička ne bi pridobivala zase, ampak za svoje člane, z razlago, da tudi za druge pravne osebe velja, da dobiček pridobivajo za člane, s tem da je način pridobivanja dobička pri zadrugi drugačen (Beuthien 2004, 13).

Poleg razmerij zadruga z njenimi člani zadruga sodeluje tudi na trgu in pri tem vstopa v razmerja s tretjimi osebami. Pravni posli, s katerimi zadruga neposredno pospešuje gospodarske koristi članov, se imenujejo pospeševalni ali namenski posli. Če je dejavnost zadruga prodaja proizvodov članov, je namenski posel pogodba o odkupu proizvodov. Če se zadruga ukvarja z nabavo dobrin za svoje člane, pa je namenski posel prodajna pogodba. Zrcalno pospeševalnim poslom se pojavljajo nasprotni posli. Nasprotni posel prodajne zadruga je prodaja blaga, odkupljenega od članov, tretjim osebami. Za nabavno zadruga bi nasprotni posel pomenil kupovanje blaga, namenjenega za nadaljnjo prodajo članom. Ista zadruga lahko za svoje člane istočasno opravlja različne namenske in nasprotnne posle, odvisno od širine pospeševalnega namena in raznovrstnosti funkcij. Zadruga lahko opravlja tudi tako imenovane stranske posle. Gre za posle, ki so zunaj dejavnosti zadruga, sklepajo se priložnostno in pri tem uresničujejo dopusten stranski namen zadruga. Teorija razlikuje še pomožne posle, ki so potrebni za sklepanje in izpolnjevanje namenskih in nasprotnih poslov (Beuthien 2004, 14).

Z zakonom je določeno, da vsak član sam odloča, ali bo uporabljal storitve zadruga, ta pa je dolžna vsem članom, ki sodelujejo v njeni dejavnosti, omogočiti enako sodelovanje. S

tem se izvaja pravica člana, da uporablja zmogljivosti zadruga, vendar pa to še ne pomeni obveznosti zadruga za sklenitev pogodbe. O načinu pospeševanja gospodarskih koristi članov odločajo organi upravljanja, ki so odgovorni za vodenje poslov v skladu z namenom zadruga. V zadružnih pravilih je mogoče določiti, da je sodelovanje člana z zadrugo tudi članska dolžnost.

Zadruga obravnava vse člane enako, vsi imajo enake pravice pri poslovanju in enake pravice v glasovanju. S tem se zagotavlja, da ni mogoče, da bi prevladala volja le enega ali nekaj članov. Za razvoj vsakega gospodarskega subjekta so strateškega pomena napredek in naložbe, da se subjekt lahko razvija. Za naložbe se odločajo člani v zadrugi oziroma delničarji v družbah. Pri tem bi bilo za zadruga smiselno razmišljati o dodatnih glasovalnih pravicah², ki bi jih član pridobil z vlaganji. Po sedanji ureditvi ima vsak član en glas in člani niso zainteresirani za dodatna vlaganja, da bi s tem pridobili večji nadzor in dodatne glasovalne pravice. (Bacchiega 2004, 265-293).

Avsec in Žerjav (DAES 2005, 303-313) opozarjata na navedbe nekaterih slabosti in problemov zadružništva. Med njimi avtorji na prvem mestu omenjajo problem skupne lastnine ali zastonjkarstva. Zastonjkarstvo je lahko zunanje, ko posameznik, ki ni član zadruga, uživa koristi od delovanja zadruga, ne da bi k temu kar koli prispeval, ali notranje, kadar posamezni člani v primerjavi z drugimi člani ne prispevajo deleža, ki bi ustrezal koristim, ki jih imajo od zadruga (na primer na novo včlanjeni člani).

Načelo identitete oziroma lastništva uporabnikov lahko otežuje dostop zadruga do kapitala. Pri tem omenjajo problem horizonta in portfeljski problem. Problem horizonta izhaja iz razlike med daljšo produktivno dobo nekega sredstva in krajšo dobo pravice člana do dela čistega dohodka od tega sredstva. Portfeljski problem pa se pojavlja zato, ker večja vlaganja v zadrugo niso skladna z načelom razpršitve tveganja, v skladu s katerim se mnogi ravnaajo, saj član kot uporabnik zadruga vlaga kapital v panogo, kjer ima praviloma že znane naložbe.

Na področju upravljanja se lahko pojavita problem odločanja in problem nadzora. Problem odločanja nastane kot posledica poslovanja zadruga v zapletenem okolju, ko vodstvo zadruga ne more več z gotovostjo presojati, katere poslovne poteze so članom najbolj v korist. Problem nadzora pa izhaja iz premajhne usposobljenosti in pripravljenosti članov zadruga, da bi pridobili pregled nad celotnim poslovanjem zadruga.

Pravico do odločanja članov v zadrugi primerjajo s paradoksom vode in diamanta, ki pomeni, da bi bili v primeru določanja cene po vrednosti, ki jo ima neka stvar za življenje, diamanti izredno poceni, voda pa draga. S tem primerjajo pravico do odločanja na podlagi lastništva oziroma vložka v zadrugo. Predvidevanja o prihodnjem razvoju zadrug so težavna, ker zadruga predvidevajo skupaj veliko različnih načinov vodenja. Pojavi se potreba po mobilnosti in novih vlaganjih, morebiti bi se oblika organiziranosti lahko spremenila. Na to bi vplival obseg in oblika glasov, ki jih imajo člani pri najpomembnejših odločitvah za zadrugo (Holmström 1999, 406).

² Spremembe ZZad, sprejete novembra 2009 uvajajo novost možnosti članstva tudi za vlagatelje, ki ne nameravajo uporabljati ali zagotavljati blaga in storitev zadruga, vendar lahko imajo takšni vlagatelji največ 25% števila glasov na občnem zboru.

Zadružništvo je svojo prepoznavnost že od vsega začetka gradilo na določenih načelih, s tem ko je v ospredje gospodarskega organiziranja postavilo človeka oziroma njegove konkretne gospodarske potrebe, ne pa pridobivanje dobička. Zadružna načela so smernice, s katerimi zadruga v svoji dejavnosti uresničuje svoje vrednote. Zadružna načela so torej le operacionalizacija zadružnih vrednot v določenem času in prostoru. Načela izražajo vrednote, vendar jih obenem tudi prilagajajo okolju. Načela so lahko različna glede na okoliščine, v katerih so nastala, pa tudi različni teoretiki jih različno opredeljujejo.

Zadružna načela so se skozi čas spreminjala. Mednarodna zadružna zveza je leta 1995 v svoji publikaciji objavila strnjeno obrazložitev zadružnih načel (International Cooperative Alliance, 1995):

- Prostovoljno in odprto članstvo je načelo, po katerem so zadruga prostovoljne organizacije, odprte za vse osebe, ki so sposobne uporabljati njihove storitve in pripravljene prevzeti članske obveznosti, brez kakršnega koli razlikovanja glede na spol, družbeni status, veroizpoved, politično pripadnost ipd.
- Načelo demokratičnega članskega upravljanja pomeni, da so zadruga demokratične organizacije, ki jih upravljajo njihovi člani. Ti torej sodelujejo pri določanju politike poslovanja in sprejemanju odločitev. Izvoljeni predstavniki članom odgovarjajo za svoje odločitve. Člani imajo enake glasovalne pravice.
- Gospodarska udeležba članov pomeni, da člani pravično prispevajo h kapitalu zadruga in ga demokratično upravljajo. Premoženje ali vsaj njegov del je skupna nerazdeljiva lastnina zadruga. Za vplačan kapital so člani običajno deležni omejene odgovornosti ali nobene, odvisno od organiziranosti zadruga. Presežek se razporeja na različne načine, lahko se nameni za razvoj zadruga z oblikovanjem rezerv, lahko pa se razdeli med člane glede na poslovanje z zadrugo ali za podpiranje drugih dejavnosti v skladu s sklepi članov.
- Načelo avtonomije in neodvisnosti pove, da so zadruga avtonomne organizacije na podlagi samopomoči, ki jih upravljajo člani. Ko vstopajo v dogovore z drugimi organizacijami, vključno z vladami, ali pridobivajo kapital iz zunanjih virov, zagotovijo takšne pogoje, da je zagotovljen demokratični članski nadzor in je ohranjena njihova zadružna samostojnost.
- Načelo izobraževanja, usposabljanja in obveščanja pomeni, da zadruga zagotavljajo izobraževanje in usposabljanje za svoje člane, izvoljene predstavnike, poslovodje in zaposlene ter s tem učinkovito prispevajo k razvoju zadruga. Poleg tega splošno javnost in potencialne člane obveščajo o naravi in koristih zadružništva.
- Načelo sodelovanja med zadrugami pomeni, da zadruga služijo svojim članom in utrjujejo zadružno gibanje s sodelovanjem na krajevni, državni, regijski in mednarodni ravni.
- Zadnje načelo je skrb za skupnost, ki sporoča, da zadruga prispevajo tudi k uravnovešenemu razvoju skupnosti, kjer poslušajo in pri tem upoštevajo smernice, ki so jih določili člani.

Raziskava, ki so jo izvedli z neposrednim stikom v 17 zadrugah in posredno v številnih drugih (z obsežnimi anketami) je obsegala analize dejavnosti, velikosti in organiziranosti zadruga ter prikazala prednosti in slabosti zadružništva. Zadruga se zelo razlikujejo po številu članov, celo v isti dejavnosti, saj imajo nekatere do 100 članov, druge v isti dejavnosti pa tudi do 106.000. V kmetijskih, živilskih, telekomunikacijskih in elektro dejavnostih imajo zadruga zelo veliko članov, medtem ko imajo zadruga z zdravstvenega

področja relativno malo članov. Članstvo je odvisno tudi od monopolnega položaja zadruga, ki se pojavlja v elektroindustriji. Zadruga so si po organiziranosti zelo podobne, razlike se pojavijo pri obratovalnih stroških in stroških poslovanja, ki so odvisni od bonitet, ki jih zadruga nudi članom. Vse zadruga delujejo neprofitno, v primeru doseganja dobička pa tega razdeljujejo med člane. V elektroindustriji dobiček vrnejo strankam, druge dejavnosti združništva pa skušajo članom nuditi popuste in znižanja cen izdelkov in storitev. Na uspešnost zadruga vplivajo številni dejavniki, kot najpomembnejše navajajo izbiro lokacije, izkušnost vodilnih organov in delavcev, usposobljenost organov vodenja in nadzora ter zagotavljanje pogojev za zadovoljitev potreb članov (Carr 2008, 79-87).

2.3 Organi v zadrugi in njihove pristojnosti

V zadrugi lahko razlikujemo več podsistemov. Funkcionalni sistem obsega menjavo proizvodov in storitev zadruga z okoljem. Organizacijsko pravni komunikacijski sistem sestavljajo pravna pravila iz zakonov, pravil, pogodb in drugih aktov, ki urejajo razmerja med člani in zadruga, njenimi organi in zaposlenimi. Medsebojni komunikacijski sistem pa obsega motivacijo in usklajevanje ciljev posameznikov znotraj zadruga. Iz teh osnovnih sistemov je izpeljan informacijski sistem med člani in poslovodstvom, ki je tehnično organizacijske narave ter izhaja iz medsebojnega učinkovanja in prepletanja drugih sistemov (Avsec et al. 1999, 46).

Organi vodenja posameznih pravnih oseb se razlikujejo glede na povezanost funkcije vodenja s članstvom. Za zadruga je značilno, da ima spremenljivo število članov, ki ne odgovarjajo za obveznosti zadruga neomejeno. Zato upravičenje za vodenje ne izhaja že iz samega članstva v zadrugi, temveč je namenjeno posebej postavljenim organom zadruga, ki jih načeloma sestavljajo člani zadruga. Izjema od načela članske samouprave je zastopanost delavcev v organih zadruga po predpisih o sodelovanju delavcev pri upravljanju.

ZZad v 14. členu določa, da ima zadruga občni zbor in predsednika zadruga ter nadzorni odbor ali najmanj enega preglednika³. Zadruga, ki ima deset oziroma več članov, ima tudi upravni odbor. Zakon še predpisuje, da če združna pravila tako določajo, ima zadruga lahko tudi direktorja in druge organe. Predpisi so zasnovani tako, da je zadrugi omogočeno, da prilagodi število in sestavo svojih obveznih organov ne samo številu članov, temveč tudi obsegu in zahtevnosti poslovanja, potrebam po strokovnem in profesionalnem vodenju poslov, interesu članstva po ustrezni zastopanosti posameznih funkcionalno ali ozemeljsko opredeljenih enot zadruga in drugim okoliščinam. Tako lahko namesto ali poleg občnega zbora vseh članov zadruga v skladu s svojimi pravili oblikuje občni zbor predstavnikov. V zadrugi z manj kot desetimi člani ni potrebno izvoliti upravnega odbora, mora pa imeti predsednika, ki opravlja vse naloge upravnega odbora. Vsaka zadruga lahko izbira med nadzornim odborom kot kolegijskim nadzornim organom in preglednikom kot enoosebnim nadzornim organom. Tako je upravni odbor v zadrugah z manj kot desetimi člani po zakonu pogojno obvezen organ.

³ Sprememba ZZad (2009) k že veljavnim določbam o organih dodaja obvezno imenovanje nadzornega odbora in revizijske komisije za zadruga, s katere vrednostnimi papirji se trguje na organiziranem trgu.

Vsebinsko gledano zakon vzpostavlja takšno ureditev obveznih organov zadruga, ki po naravi nalog ustrezajo dvotirnemu sistemu upravljanja z organi, ki ločeno opravljajo funkcije vodenja poslov in nadzora. Takšno poslovodno funkcijo v zadrugi opravljajo predvsem predsednik zadruga, upravni odbor in direktor, medtem ko spada nadzorna funkcija na delovno področje nadzornega odbora ali preglednika. Zakon izrecno ne določa, da morajo pravila zadruga določiti število članov posameznega organa. Pravila zadruga morajo urediti zlasti delovno področje, izvolitev, odpoklic in mandatno dobo predsednika in drugih organov zadruga, kar predpostavlja tudi število posameznikov, ki jih je treba izvoliti v posamezni organ.

Nosilec kolektivne volje v zadrugi kot korporaciji je celota članov, ki skupaj sestavljajo občni zbor kot najvišji organ zadruga. S članstvom je neločljivo povezana glasovalna pravica. Občni zbor oblikuje svojo voljo s sprejemanjem sklepov na podlagi glasovanja članov. Vsak član ima načeloma en glas, posamezni člani pa imajo lahko na objektivni podlagi tudi pravico do več glasov. Zakon dovoljuje, da član oziroma njegov zakoniti zastopnik za sodelovanje in odločanje na občnem zboru pisno pooblasti drugega člana. Glasovanje na občnem zboru je lahko javno ali tajno.

Najvišji organ zadruga je občni zbor članov zadruga. ZZad določa, da občni zbor odloča o sprejemu združnih pravil, o sprejemu letnega poročila, uporabi presežka in poravnavi izgube, o izvolitvi in odpoklicu predsednika zadruga, članov upravnega in nadzornega odbora ali preglednika ter direktorja, razen če združna pravila določajo, da direktorja zadruga voli oziroma odpokliče upravni odbor. Občni zbor članov odloča tudi o izdaji vrednostnih papirjev, o statusnem preoblikovanju in prenehanju zadruga, o drugih vprašanjih, ki jih določajo združna pravila in o vprašanjih, ki niso v pristojnosti drugih organov zadruga⁴.

Občni zbor sestavljajo vsi člani, ki neposredno odločajo o najpomembnejših zadevah zadruga. Posebna oblika občnega zbora je ustanovni občni zbor, za katerega ne veljajo posebne določbe zakona o sklicu občnega zbora, sestavljajo pa ga posamezniki, ki kot ustanovitelji sprejmejo akt o ustanovitvi zadruga. Zadruga lahko ima oblikovan tudi občni zbor predstavnikov, ki lahko nastopa poleg občnega zbora članov ali namesto njega. (Čeferin 1997, 69).

Na podlagi predpisov zakona lahko ugotovimo, da ima občni zbor po vsebini različne pristojnosti: temeljne organizacijske odločitve, temeljne kadrovske odločitve in temeljne poslovne odločitve. Občni zbor ima še številne druge pristojnosti, ki jih zakon dodatno predpisuje skozi določbe v posameznih členih.

Občni zbor je lahko redni ali izredni. Redni občni zbor sklepa o sprejemu letnega poročila in razporeditvi presežka oziroma poravnavi izgube, lahko pa tudi o drugih zadevah.

Redni občni zbor je treba sklicati vedno po izteku poslovnega leta. Skliče ga upravni odbor, če zadruga tega nima, pa predsednik zadruga. Izredni občni zbor se skliče vedno, ko

⁴ Spremembe ZZad (2009) uvajajo omejitev na področju kapitala, saj lahko združna pravila določijo najnižji znesek pod katerega se kapital zadruga, ki ga sestavljajo članski deleži, ne sme zmanjšati zaradi izplačila članom. O uvedbi ali povečanju najnižjega zneska osnovnega kapitala odloča občni zbor.

to zahtevajo koristi zadruga. Sklic lahko zahteva tudi nadzorni odbor ali najmanj ena desetina vseh članov ali najmanj sto članov.

Občni zbor je sklepčen, če so navzoči ali zastopani člani ali predstavniki, ki imajo več kot polovico celotnega števila glasov, eno uro po sklicu pa lahko občni zbor sklepa ne glede na navzočnost. Nekatere sklepe je treba sprejeti z najmanj dvotretjinsko večino, nekatere pa z večino glasov navzočih na zboru.

Predsednik zadruga je enoosebni obvezni organ vsake zadruga ne glede na število članov. Če ima zadruga upravni odbor, je predsednik upravnega odbora po položaju predsednik zadruga. V upravni in nadzorni odbor ter za predsednika zadruga so lahko izvoljene fizične osebe, ki so po ZZad lahko izvoljene za predstavnika na občnem zboru. Tako je lahko v takšen organ in funkcijo izvoljen posameznik, ki je poslovno sposoben in je bodisi član zadruga ali zakoniti zastopnik člana bodisi na podlagi članskega, delovnega ali kakšnega drugega pravnega razmerja povezan s pravno osebo članico zadruga. Zadruga pravila lahko določijo tudi dodatne zahteve, ki pa morajo biti utemeljene in smiselno določene⁵.

Z načelom, da so za predsednika zadruga ter v upravni in nadzorni odbor izvoljeni le člani zadruga, zadruga uveljavlja načelo članske samouprave, ki določa, da zadruga temelji na upravljanju članov. Slovenska zakonodaja izjeme od tega načela ureja v Zakonu o sodelovanju delavcev pri upravljanju. Sodelovanje se uresničuje prek predstavnikov delavcev v organih vodenja in nadzora zadruga. Število predstavnikov delavcev v nadzornem odboru zadruga se določi s pravili zadruga, vendar ne sme biti manjše od ene tretjine članov in ne večje od polovice vseh članov nadzornega odbora zadruga. V upravnem odboru je najmanj eden od članov predstavnik delavcev. Število predstavnikov delavcev se določi s pravili zadruga, vendar ne sme biti manjše od enega predstavnika delavcev izmed vsakokratnih treh dopoljenih članov upravnega odbora.

Predsednik zadruga je obvezen organ, ki predstavlja in zastopa zadruga ter je odgovoren za zakonitost njenega poslovanja. Navedena določba ZZad je dispozitivna, saj so vsa ta pooblastila lahko prenesena na direktorja. Kljub temu pa je zakon razumeti tako, da lahko predsednik na direktorja prenese le del pooblastil.

Upravni in nadzorni odbor se sestaja na sejah, ki jih na lastno pobudo, zahtevo katerega koli drugega odbornika ali na zahtevo direktorja skliče predsednik odbora. Upravni odbor (oziroma predsednik, če zadruga tega nima) sklicuje občni zbor, uresničuje sklepe občnega zbora, skrbi za smotno poslovanje in organizacijo dejavnosti zadruga ter postavlja delavce s posebnimi pooblastili in odgovornostmi. Zakon daje upravnemu odboru možnost, da določene naloge s svojega področja prenese na direktorja, odbornike, delavce zadruga ali druge osebe.

V skladu z Zakonom o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju (Ur.l. RS št. 126/2007, 40/2009, 59/2009; v nadaljevanju ZFPPIPP) se upravni odbor oziroma predsednik štejeta za poslovodstvo zadruga. Poslovodstvo mora pri vodenju poslov ravnati s profesionalno skrbnostjo poslovno-finančne stroke in skrbeti za plačilno sposobnost zadruga. Prav tako mora zagotoviti, da zadruga redno izvaja ukrepe upravljanja

⁵ Spremembe ZZad (2009) določajo dodatne omejitve glede možnosti imenovanja za predsednika zadruga, člane upravnega ali nadzornega odbora ter direktorja.

tveganj, ki se nanašajo na likvidnost in kapitalsko ustreznost ter druge ukrepe upravljanja tveganj. Pri tem se za upravljanje tveganj šteje ugotavljanje, merjenje oziroma ocenjevanje, obvladovanje in spremljanje tveganj, vključno s poročanjem o tveganjih, ki jim je zadruga podvržena ali ji grozijo pri poslovanju. Tveganja vključujejo zlasti (Avsec 2008, 206):

- kreditno tveganje: tveganje nastanka izgube zaradi neporavnovanja obveznosti dolžnikov,
- tržno tveganje: tveganje nastanka izgube zaradi spremembe cen blaga, valut ali finančnih instrumentov ali spremembe obrestnih mer,
- operativno tveganje: tveganje nastanka izgube skupaj s pasivnim tveganjem zaradi:
 - neustreznosti ali nepravilnega izvajanja notranjih postopkov,
 - nepravilnega ravnanja ljudi, ki sestavljajo notranje poslovno področje zadruga,
 - neustreznosti ali nepravilnega delovanja sistemov, ki sestavljajo notranje poslovno področje zadruga,
 - zunanjih dogodkov ali dejanj,
- likvidnostno tveganje: tveganje nastanka izgube zaradi kratkoročne plačilne nesposobnosti.

Naloge nadzornega odbora so nadziranje dela in poslovanja predsednika zadruga, upravnega odbora, direktorja in delavcev s posebnimi pooblastili in odgovornostmi ter skrb, da je občnemu zboru pravočasno predloženo letno poročilo. Zakon omejuje možnosti izvolitve v nadzorni odbor tako, da v nadzorni odbor ne more biti izvoljena oseba, ki je predsednik zadruga, član upravnega odbora, direktor ali drug delavec s posebnimi pooblastili. Nadzorni odbor ali posamezni člani imajo pravico kadarkoli pregledati poslovne knjige, spise, listine, vrednostne papirje, blagajno, naprave, blago in drugo premoženje. Prav tako so nadzornemu odboru oziroma članom drugi organi, direktor in delavci s posebnimi pooblastili dolžni dati vsa pojasnila, ki jih zahtevajo. Nadzorni odbor mora sam sklicati občni zbor, če to zahtevajo koristi zadruga, še posebej, če se ugotovijo hujše nepravilnosti pri delu in poslovanju ali hujše kršitve zakona, združnih pravil oziroma sklepov občnega zbora.

Direktor zadruga vodi poslovanje zadruga v skladu z zakonom, združnimi pravili ter sklepi občnega zbora in upravnega odbora, če zadruga nima upravnega odbora, pa v skladu s smernicami predsednika zadruga. Direktor mora skrbeti, da je poslovanje zadruga v skladu z zakonom in drugimi predpisi. Direktor tudi zastopa zadruga v skladu s pooblastili, ki so določena v pravilih ali jih je nanj prenesel predsednik. Direktor je navzoč na sejah organov, razen če združni organ odloči, da želi odločati o določeni zadevi brez prisotnosti direktorja. Na sejah direktor nima pravice do glasovanja. Direktorja se izvoli z javnim razpisom ali brez, odvisno od tega, kako to predpisujejo združna pravila. Funkcija direktorja se izključuje s položaji člana upravnega ali nadzornega odbora in preglednika.

V drugih državah imajo zadruga podobno organizacijo in izvoljene organe. Razlike se pojavijo pri nekaterih pristojnostih in obveznostih, ki jih imajo organi.

Zadruga v Italiji imajo tri obvezne organe: skupščino, ki jo sestavljajo vsi združniki oziroma njihovi zakoniti zastopniki in pooblaščenca, upravni organ, ki je lahko kolegijski ali individualni, in nadzorni odbor kot organ notranje kontrole. Pravico do glasovanja na skupščini imajo člani, ki so najmanj tri mesece vpisani v knjigo združnikov. O

najpomembnejših vprašanih odločajo na skupščini, ki je lahko tudi izredna. Poznajo tudi posebno univerzalno skupščino, ki jo lahko skliče tretjina članov. Upravni odbor zastopa zadrugo, sklicuje skupščino, pripravlja letna poročila ter skrbi za pravilno vodenje poslovnih knjig. Notranji nadzor, ki ga opravlja nadzorni odbor, obsega nadzorovanje vodenja poslovanja in računovodstvo zadruga. Podobno kot v drugih državah tudi v Italiji omenjene funkcije niso združljive, ista oseba ne more biti izvoljena v več organov hkrati (Čeferin in Avsec 1990, 142-145).

V Franciji poznajo klasični sistem oziroma sistem upravnega sveta ter sistem direktorija in nadzornega sveta. Po prvem sistemu občni zbor voli in razrešuje upravni svet, po drugem pa nadzorni svet imenuje in razrešuje člane direktorija. Najvišji organ zadruga je občni zbor, ki ga sestavljajo vsi člani zadružniki. Občni zbor odloča o sprejetju letnega poročila, razrešnici upravnikom, pogojih delitve dobička, o spremembi pravil in drugih pomembnih odločitvah. Upravni svet vodi poslovanje zadruga in ima pri tem vse pristojnosti, razen tistih, ki so z zadružnimi pravili in zakoni dane občnemu zboru. Upravni svet je odgovoren za računovodstvo, ob koncu poslovnega leta mora sestaviti letno poročilo. Nekatere pristojnosti lahko prenesejo na predsednika, podpredsednika ali druge funkcionarje znotraj zadruga oziroma na direktorja. Direktorij je kolegijski organ, ki ga imenuje in razrešuje nadzorni svet. Odloča o pristopu in izstopu iz zadruga, izključitvi članov, o prenosu in izplačilu deležev ter drugih odločitvah, ki so omejene z namenom in dejavnostjo zadruga. (Čeferin in Avsec 1990, 108-115).

Tudi portugalska zadružna ureditev predpisuje tri organe: občni zbor, upravo in nadzorni svet. Omejitve za možnost izvolitve v posamezni organ so zakonsko predpisane. Občni zbor je najvišji organ upravljanja zadruga in odloča o najpomembnejših odločitvah za zadrugo. Uprava zadruga je najmanj tričlanski organ, ki ima predsednika, tajnika in blagajnika. Podobno kot v drugih ureditvah je tudi po portugalskem zadružnem zakoniku uprava organ, ki vodi in zastopa zadrugo. Uprava mora nadzornemu svetu predložiti letno poročilo, izvrševati mora letne plane, odločati o novih članih, voditi računovodstvo in podobno. Nadzorni svet je notranji kontrolni organ, ki pregleduje poslovno dokumentacijo, nadzira stanje blagajne in vrednostnih papirjev, daje mnenje o letnem poročilu ter izvaja nadzor nad poslovanjem zadruga (Čeferin in Avsec 1990, 159-163).

Podobne obvezne organe predpisujejo tudi v Nemčiji, Španiji, Združenem kraljestvu in drugih državah Evropske unije. Vse zadruga imajo tri organe: občni zbor, upravni odbor in nadzorni odbor. Nekatere države glede na število članov dopuščajo možnost le upravnega odbora. Razlike so tudi v poimenovanju organov: nekatere države jih imenujejo odbori, druge sveti in podobno. Najvišji organ je zmeraj občni zbor, ki ima največ pristojnosti pri odločanju o ključnih dogodkih za zadrugo. V vseh državah letno poročilo na koncu potrdi in sprejme občni zbor. Občni zbor odloča tudi o razrešnicah organom, čeprav glede tega obstajajo razlike med državami. Vodenje in zastopanje zadruga je v pristojnosti upravnega odbora. Določbe zakonov posameznih držav omogočajo prenos nekaterih pristojnosti upravnega odbora na druge organe, vendar se možne pristojnosti za prenos razlikujejo. Nadzorni odbor opravlja funkcijo nadzora, nekoliko pa se razlikujejo obsegi nadzorne funkcije, ki jo mora opravljati. Po državah se razlikujejo tudi določbe o sklepčnosti občnega zbora, možnosti prenosa pravice do glasovanja, o zasedanjih posameznih organov in podobnih določbah. Teoretično lahko govorimo o podobnosti organiziranosti zadruga z vidika obveznih organov in njihovih pristojnosti.

3 ZADRUŽNIŠTVO V NEKATERIH DRŽAVAH EU

3.1 Primerjalno pravna ureditev in pojmovanje zadruga

Po podatkih Mednarodne zadružne zveze zadruga po vsem svetu združujejo blizu 800 milijonov posameznikov.

Definicije zadruga z zakonskega stališča, zlasti v novejšem času sprejetih oziroma spremenjenih zadružnih predpisih, se naslanjajo na opredelitev zadruga v izjavi Mednarodne zadružne zveze o zadružni istovetnosti. Nekatere definicije pa opredeljujejo zadruga s splošnejšim pojmom in značilnostmi zadruga do drugih pravnih oseb.

Zadruga po svetu so si po dejavnosti, velikosti, organiziranosti in drugih značilnostih različne. Vse pa se ustanovljajo in delujejo za enak namen in cilj: težijo k zadovoljevanju potreb svojih članov in jim zagotavljajo gospodarske koristi.

3.1.1 Zadružništvo v Italiji⁶

Republika Italija v svoji Ustavi⁷ priznava socialno funkcijo zadružništva z vzajemnostjo naravi in brez špekulativnih namenov. Zakonodajca pospešuje zadružništvo ter mu zagotavlja značaj in namembnost.

V letu 2003 so v Italiji sprejeli reformo italijanskega prava družb in zadrug. Po tej reformi so zadruga družbe s spremenljivim kapitalom in vzajemnostnim namenom. Vendar tudi po reformi predpisi ne pojasnjujejo natančno, v čem je bistvo zadruga, kar naj bi imelo tudi dobro stran, saj tako pravo ne omejuje razvoja zadružnega tipa družbe s pretiranimi shematizmi. Avsec (2008, 35) povzema teoretska spoznanja po Ianniellu (2005, 282), ki zagovarja stališče, da je cilj zadruga zagotoviti članom koristi, ki si jih ne morejo zagotoviti s samostojnim nastopom na trgu.

Temeljni zadružni predpis je Italijanski državni zakonik⁸. Ta razlikuje zadruga s pretežno vzajemnostjo in druge zadruga. Zadruga s pretežno vzajemnostjo morajo izpolnjevati določene pogoje. Prvi štirje pogoji se nanašajo na uporabo dobička oziroma skladov zadruga: višina dividend na vplačane deleže mora biti omejena, omejene morajo biti obresti na finančne instrumente, ki jih vplačajo sodelujoči člani, zadruga ne sme deliti rezerv med člane, v primeru prenehanja zadruga pa se mora premoženje, ki ostane po izplačilu deležev in dospelih dividend prenesti na vzajemne sklade za pospeševanje in razvoj zadružništva. Zadnji pogoj se nanaša na pretežno sodelovanje zadruga s člani, saj mora zadruga s pretežno vzajemnostjo opravljati večino dejavnosti za člane, uporabljati mora pretežno delo članov oziroma se oskrbovati s proizvodi in storitvami članov. V primeru neupoštevanja pogoja pretežnosti dve leti ali spremembi določb o delitvi dobička ali rezerv, je poslovodstvo zadržano sestaviti posebno bilanco.

⁶ Povzeto po Avscu (2008, 35-36).

⁷ Costituzione della Repubblica Italiana. G.U.27 dicembre 1947, n.298, straord.

⁸ Codice civile, R.D. 16 marzo 1942, n. 262; ureditev zadruga je bila spremenjena tudi s posebnimi dekreti.

Zakonsko se za zadrage smiselno uporabljajo določbe o delniških družbah, za majhne zadrage z manj kot 20 člani ali manj kot 2 mio EUR aktive pa se lahko uporabljajo določbe o družbah z omejeno odgovornostjo.

V Italiji imajo poseben zakon⁹ za socialne zadrage. Te uresničujejo splošni cilj družbe za promocijo človekovega dostojanstva in družbeno integracijo z opravljanjem socialno-zdravstvenih in izobraževalnih storitev ter opravljanjem drugih dejavnosti, katerih cilj je vključevanje hendikepiranih oseb v delo. Gre za osebe, ki se po posebnem zakonu štejejo za invalide zaradi telesnih, duševnih ali čutilnih okvar, varovance psihiatričnih zavodov, alkoholike, odvisnike in podobno. Najmanj tretjina članov mora pripadati takšni družbeni skupini. Socialne zadrage dajejo tudi možnost članov volonterjev, ki v zadrugi opravljajo delo brez plačila. Vendar pa število teh članov ne sme presegati polovice števila vseh članov.

Zadrage lahko opravljajo tudi bančne posle, a samo kot ljudske banke in banke za zadružni kredit. Pri tem je predpisan pogoj, da mora ljudska banka imeti najmanj dvesto članov in omejitev glede deleža posameznega člana v osnovnem kapitalu takšne zadrage. Banke za zadružni kredit imajo enak pogoj glede števila članov, ti pa morajo imeti sedež oziroma bivališče na poslovnem območju banke. Banka mora opravljati posle v korist članov in vsako leto nameniti najmanj 70 odstotkov dobička v zakonske rezerve.

3.1.2 Zadružništvo v Franciji¹⁰

Francoski zakon¹¹ opredeljuje zadrage na splošno kot družbe. Po francoskem pravu družbo ustanovita dve ali več oseb s pogodbo, na podlagi katere družbeniki vložijo v skupno podjetje dobrine ali delo s ciljem delitve dobička ali prihranka stroškov.

Francoski zakon o ureditvi zadružništva določa cilje zadrage podobno kot Uredba Evropske skupnosti iz leta 2003. Cilji zadrage obsegajo zadovoljevanje potreb ter razvoj socialnih in gospodarskih dejavnosti, pa tudi izobraževanje članov. Način uresničevanja teh ciljev ni natančno opredeljen. Zadruga lahko koristi iz svoje dejavnosti razširja tudi na nečlane, ki sodelujejo pri dejavnosti zadrage, če to dovoljujejo posebni predpisi, vendar morajo tudi takrat nečlane, ki sodelujejo v njeni dejavnosti, na njihovo zahtevo sprejeti med člane, če izpolnjujejo pogoje, določene s statutom zadrage.

Zakonsko v Franciji poznajo posebno vrsto zadrug, tako imenovane zadrage skupnega interesa. Te vključujejo v članstvo najmanj tri izmed petih kategorij deležnikov:

- zaposlene delavce zadrage,
- uporabnike storitev zadrage,
- osebe, ki želijo sodelovati v dejavnosti zadrage,
- lokalne skupnosti in njihova združenja ter
- druge osebe, ki želijo drugače podpirati dejavnost zadrage, vsekakor pa delavce in uporabnike storitev.

⁹ Legge 8 novembre 1991, Disciplina delle cooperative sociali. GU n. 283.

¹⁰ Povzeto po Avscu (2008, 31-33).

¹¹ Code civil. Ordonnance n° 2004-274 du 25 mars 2004 portant simplification du droit et des formalites pour les entreprises.

Takšne zadruge prejemajo posebno podporo lokalnih skupnosti, vendar morajo najmanj polovico presežka, ki ostane po zmanjšanju za zakonske rezerve, vložiti v statutarne rezerve, med člane pa lahko delijo le preostanek dobička.

Francija je znana po zelo razvejanih posebnih predpisih, tudi na področju združništva imajo sprejetih mnogo posebnih predpisov za različne dejavnosti zadruge.

Zadruge trgovcev na drobno ureja trgovinski zakonik¹². Namen takšnih zadrug je s skupnim prizadevanjem članov izboljšati pogoje za njihovo poslovanje. Kmetijske zadruge ureja kmetijski zakonik¹³; njihov cilj je skupna uporaba vseh sredstev za razvoj gospodarske dejavnosti kmetov ter izboljšanje in povečanje rezultatov te dejavnosti. Za zadrugo se štejejo tudi blagajne za kmetijski kredit. Poznajo tudi gradbene zadruge; te ureja gradbeni in stanovanjski zakonik¹⁴, ki kot njihov glavni namen opredeljuje izgradnjo stavb zaradi njihove delitve ali gradnjo hiš za stanovanjsko ali poslovno rabo, namenjenih za dodelitev ali prodajo članom. Takšne zadruge imajo spremenljiv kapital in članstvo. Proizvodne delavske zadruge ali zadruge delavcev so zadruge, ki jih ustanovijo delavci zaradi skupnega opravljanja svojega poklica v podjetju, ki ga vodijo neposredno ali po predstavnikih, ki so jih sami izvolili.

3.1.3 Zadržništvo na Portugalskem¹⁵

Zadržništvo na Portugalskem ureja Ustava Republike Portugalske¹⁶ v več določbah. Predpis omogoča vsakomur, da svobodno ustanavlja zadruge, ki upoštevajo združna načela. Ustava določa, da država podpira ustanavljanje in dejavnosti zadrug, zakon pa ureja davčne in finančne ugodnosti za zadruge ter kar najugodnejše pogoje za posojila in strokovno pomoč zadrugam. Na Portugalskem je zagotovljena pravica do ustanavljanja zasebnih in združnih šol, poleg tega ustava določa pospeševanje stanovanjskih in gradbenih zadrug ter razglašča sobivanje javnega, zasebnega ter združnega in socialnega sektorja lastništva proizvodnih sredstev kot temelj družbene in gospodarske ureditve.

V portugalskem združnem zakoniku so zadruge opredeljene kot avtonomne pravne osebe, ki temeljijo na svobodnem ustanavljanju in spremenljivem kapitalu in članstvu ter imajo za cilj zadovoljevanje gospodarskih, socialnih in kulturnih hotenj članov na podlagi sodelovanja in vzajemne pomoči med člani v skladu z združnimi načeli. Ta načela omenjeni zakonik povzema iz načel, ki jih je objavila Mednarodna združna zveza. Glede na dejavnost ločujejo dvanajst združnih sektorjev: potrošniške, prodajne, kmetijske, kreditne, gradbene in stanovanjske, delavsko-proizvodne, obrtniške, ribiške, kulturne, storitvene, izobraževalne in socialne zadruge. Vsaka izmed njih ima poseben združni predpis. Posebna vrsta zadrug so multisektorske zadruge, ki delujejo v dveh ali več dejavnostih, vendar morajo takšne zadruge eno dejavnost opredeliti kot referenčno.

¹² Code de commerce, Article L124-1(V).

¹³ Code rural, Article L521.

¹⁴ Code de la construction et de l'habitation, Article L213-1.

¹⁵ Povzeto po Avscu (2008, 26-29).

¹⁶ Constituição da República Portuguesa de 2 de Abril de 1976, lei Constitucional n.º 1/2005, de 12 de Agosto, aprova o texto revisto da Constituição da República Portuguesa, de 1976 (Governo), Diário da República – I Série-A n.º 155-12 de Agosto de 2005.

Tako kot v nekaterih drugih državah imajo tudi na Portugalskem zadruge socialne solidarnosti. V skladu s posebnim dekretom zakona na podlagi sodelovanja in vzajemne pomoči ter združnih načel brez pridobitnih ciljev zadovoljujejo in pospešujejo socialne potrebe pri podpori ranljivim skupinam. V to skupino uvrščajo mladino, invalide, brezposelne, družine in skupnosti v socialno neugodnem položaju. V sklopu dejavnosti, te zadruge pomagajo portugalskim državljanom v tujini v času bivanja zunaj države in po vrnitvi za čas nepreskrbljenosti, nudijo podporo programom za skupine v težavnem ekonomskem položaju in pri pospeševanju dostopa do izobraževanja, usposabljanja in poklicnega vključevanja za socialno zapostavljene skupine. Tako organizirane zadruge imajo poleg aktivnih članov, ki so jim storitve zadruge namenjene, tudi člane prostovoljce, ki prispevajo dobrine in storitve za uresničevanje ciljev in namenov zadruge.

S posebnimi predpisi so urejene kmetijske zadruge. Na področju kmetijstva delujejo blagajne za vzajemni kmetijski kredit, ki jih ureja poseben predpis, poleg tega pa zanje velja tudi bančna zakonodaja.

Izobraževalne zadruge so urejene s posebnim dekretom zakona; njihova dejavnost je vodenje izobraževalne ustanove, ki lahko deluje na področju različnega izobraževanja. Člani so izvajalci in uporabniki storitev, ki jih izvaja zadruga.

Tudi storitvene zadruge ureja posebni dekret zakona. Njihova dejavnost je opravljanje storitev za člane in tretje osebe proti plačilu ali neodplačno. Dejavnosti, s katerimi uresničujejo svoje namene so predvsem prevoznitvo, strokovna pomoč, distribucija, komunikacije, zavarovalništvo in podobno. Člani so izvajalci in uporabniki teh storitev.

S posebnim dekretom zakona so urejene kulturne zadruge, ki opravljajo dejavnost na področju kulturnih akcij. Te obsegajo ustvarjalnost, širjenje, obveščanje, spodbujanje in animacijo. V ta sektor uvrščajo kinematografske, glasbene, avdiovizualne, cirkuške, založniške in novinarske zadruge ter zadruge oblikovalcev.

Posebne zadruge so ribiške zadruge, ki opravljajo dejavnosti na področju lova, gojenja, skladiščenja, predelave, nakladanja, prevoza, razkladanja in prodaje rib ter drugih vodnih organizmov, lahko pa tudi pridobivajo, obdelujejo in prodajajo morsko sol.

S posebnim dekretom zakona imajo urejene tudi delavske proizvodne zadruge, katerih dejavnost je pridobivanje, proizvodnja in predelava v industrijskem sektorju.

Obrtniške zadruge se ukvarjajo z organizacijo obrtnikov, ki predelujejo surovine ali proizvajajo in popravljajo različne dobrine.

Posebni dekret zakona ureja zadruge javnega interesa, ki povezujejo državo in druge osebe javnega prava in zadruge ali pa uporabnike dobrin in storitev zadruge.

3.1.4 Zadrugištvo v Nemčiji

V Nemčiji zakonsko podlago za zadruge predstavlja zakon o pridobitnih in gospodarskih zadrugah¹⁷, ki je bil zadnjič spremenjen leta 2006. Zadruga je opredeljena kot družba, ki ima odprto število članov. Njen namen je povečevanje gospodarskih, socialnih in kulturnih koristi članov s skupnim poslovanjem. Teoretično zadruga ni družba v smislu civilnega prava, temveč ima podobno kot delniška družba korporacijsko-pravni ustroj, ki ustreza društvu in tako ni neposredno odvisna od članstva določenih oseb. Zadruga je pri njih posebna oblika gospodarskega društva oziroma korporacijsko organizirano združenje s posebnim pospeševalnim ciljem, ki temelji na načelih samopomoči, samouprave, samoodgovornosti in istovetnosti med člani kot nosilci zadruga in uporabniki zadruga dejavnosti.

Raziskave v Nemčiji so pokazale, da je bil glavni motiv za ustanovitev zadruga slab socialni položaj nekaterih delavcev v industrijskih tovarnah. Tako so strokovnjaki našli možnosti za izboljšave s sodelovanjem ljudi, pri čemer je lahko v pomoč tudi država, in razvili so združenje ljudi v zadruga. (Kramer 2006, 6).

V širšem smislu za zadruga šteje vsako združenje, ne glede na zadruga pravno obliko, ki temelji na enakopravnosti članov in zadruga solidarnosti. V ožjem smislu nemška teorija za zadruga šteje registrirane zadruga, ki so ustanovljene in vpisane ali se nameravajo vpisati v register na podlagi zadruga zakona.

Posebnost v nemškem zadrugaštvu je, da se registrirana zadruga šteje za trgovca že po pravni obliki, ne glede na dejavnost. Zato za zadruga uporabljajo določbe trgovinskega zakonika (o firmi, poslovnih knjigah, prokuristih in poslovnih pooblaščenih ter o trgovinskih poslih) ter vsi drugi predpisi, ki urejajo položaj trgovca in se nanašajo na pojem podjetja (Kramer 2006, 10).

Pomembno vlogo ima v Nemčiji Nemška zadruga banka, ki se je preoblikovala iz javnopravne korporacije v delniško družbo. Kot osrednja kreditna institucija pospešuje celotno zadrugaštvu, predvsem zadruga prve stopnje in osrednje zadruga banke. Banka lahko izdaja krite obveznice do petnajstkratnika jamstvenega kapitala, dokler imajo zadruga, zadruga osrednje institucije ter gospodarske družbe in druge pravne osebe, ki so povezane z zadrugami, skupaj delnice v višini nad 50 odstotkov osnovnega kapitala banke in ne opustijo zadruga pospeševalnega namena banke (Avsec 2008, 39).

3.1.5 Zadrugaštvu v Španiji¹⁸

V Kraljevini Španiji javne oblasti učinkovito pospešujejo različne oblike sodelovanja v podjetjih in na podlagi ustrezne zakonodaje spodbujajo zadruga, kar je predpisano v njihovi ustavi.

¹⁷ Gesetz betreffend die Erwerbs- und Wirtschaftsgenossenschaften (Genossenschaftsgesetz, GenG) vom 16. Oktober 2006 (BGBI. I S. 2178, 2191).

¹⁸ Povzeto po Avscu (2008, 37-38).

Španski državni zakon o zadrugah¹⁹ opredeljuje zadrugo kot družbo, ki jo ustanovijo osebe po načelu prostega pristopa in svobodnega izstopa za uresničevanje podjetniških dejavnosti, zaradi uresničitve svojih gospodarskih in socialnih potreb in hotenj. Temelji na demokratični sestavi in poslovanju ter deluje v skladu z načeli Mednarodne zadrufne zveze in določbami zakona.

V zakonu je posebej upoštevano, da zadrufe pretežno poslujejo s svojimi člani. Tako so urejene dejavnosti zadrug na splošno in posebnih vrst zadrug. Zadruga lahko v dejavnosti za člane posluje tudi s tretjimi osebami, ki niso člani, vendar v mejah in pod pogoji, ki jih določajo predpisi, zunaj teh omejitev pa samo na podlagi dovoljenja pristojnega državnega organa.

Zadrufe razvrščajo na zadrufe prve stopnje in zadrufe druge stopnje. Zadrufe druge stopnje so zadrufe, ki jih ustanovita najmanj dve drugi zadrugi, poleg zadrufe pa so lahko člani tudi druge pravne osebe in podjetniki posamezniki, vendar do največ 45 odstotkov vseh članov. Dejavnost takšne zadrufe je vedno gospodarskega značaja. Cilj zadrufe druge stopnje je pospeševati, usklajevati in razvijati gospodarske cilje včlanjenih zadrug ter krepiti in povezovati njihove gospodarske dejavnosti. Zadrufe prve stopnje pa so vse tiste, ki jih zakon ne uvršča med zadrufe druge stopnje. Imeti morajo najmanj tri člane. Med temi zadrugami ločijo: delavske, potrošniške in uporabniške, stanovanjske, kmetijske, kmetijsko obdelovalne, storitvene, ribiške, prevozniske, zavarovalniške, zdravstvene, izobraževalne ter kreditne zadrufe.

V Španiji je zakonsko posebej urejeno delovanje zadrug, ki nimajo pridobitnega cilja in zadrug, ki so glede na glasovalne pravice zelo podobne kapitalskim družbam.

Posebej so urejene zadrufe socialne pobude, ki nimajo pridobitnega namena ter opravljajo podporne storitve z zdravstvenimi, izobraževalnimi, kulturnimi in drugimi dejavnostmi. Opravljajo lahko tudi gospodarske dejavnosti, vendar mora biti njihov cilj delovno vključevanje socialno izključenih oseb ali pa zadovoljevanje socialnih potreb, ki jih trg ne zadovoljuje.

Zakonodaja opredeljuje tudi mešane zadrufe, kjer lahko imajo člani glasovalno pravico, ki temelji na načelu enakosti, torej ima en član en glas, ali pa je glasovalna pravica določena glede na deleže, ki jih predstavljajo vrednostni papirji. V takšnih zadrugah morajo imeti člani, katerih glasovalna pravica temelji na splošnih določbah, najmanj 51 odstotkov glasov, preostanek pa se razdeli med člane z glasovalnimi deleži, ki so lahko prenosljivi. Posebej je tudi določeno, kako se glede na delež glasovalnih pravic razdeli dobiček.

Španska zakonodaja ima posebne predpise še za kreditne zadrufe. To so družbe, katerih cilj je zadovoljevanje finančnih potreb članov in drugih z opravljanjem vseh poslov ter storitev, ki jih lahko opravljajo finančne institucije. Predpisana je omejitev, da mora zadruga opravljati finančne posle predvsem s člani; s tretjimi osebami ne sme sklepati aktivnih poslov v višini, ki bi presežala polovični znesek bilančne vsote. Na državni ravni urejajo zadrufe še zadrufni zakoni, ki so jih sprejele posamezne avtonomne skupnosti.

¹⁹ Ley 27/1999, de julio, de Cooperativas.

3.1.6 Zadrugištvo v Združenem kraljestvu²⁰

Eno izmed ureditev, ki se močno naslanjajo na mednarodna zadrugiška načela imajo tudi v Združenem kraljestvu Velike Britanije in Severne Irske. Tam se zadrugi lahko organizirajo na podlagi različnih predpisov. Organizacije so ustanovljene po predpisih o pridobitnih in gospodarskih družbah z zadrugiškimi načeli. Angleški zakon o pridobitnih in gospodarskih družbah²¹ določa, da se na njegovi podlagi lahko registrira družba, ki opravlja katero koli proizvodno, trgovinsko ali drugo dejavnost in je bodisi pristna zadruga ali družba, delujoča v korist skupnosti. Za zadrugo pa se ne šteje družba, ki opravlja dejavnost s pretežnim namenom pridobivanja dobička za plačilo obresti ali dividend na vložena, položena ali posojena denarna sredstva.

Registrski organi sami ločijo, ali je posamezno organizacijo mogoče šteti za pristno zadrugo. Določeno je, da je to tista organizacija, ki načeloma izpolnjuje zahteve, ki izhajajo iz izjave Mednarodne zadrugiške zveze o zadrugiški istovetnosti. Vsi člani zadrugi morajo imeti skupne gospodarske, socialne in kulturne potrebe in koristi. Zadruga mora poslovati tako, da člani pridobivajo koristi predvsem iz vzajemnega sodelovanja. Zadrugo upravljajo člani po načelu enake glasovalne pravice in volijo posamezne organe zadrugi. Koristi, ki jih pridobivajo člani na podlagi vplačanega kapitala so omejene do mere, ki je potrebna, da zadruga pridobi zadosten kapital. Dobiček se deli med člane sorazmerno z njihovim delovanjem z zadrugo, če tako dovoljujejo pravila zadrugi. Članstvo je praviloma odprto. Vsaka pristna zadruga mora imeti najmanj tri člane, izjemoma pa jo lahko ustanovita tudi dve zadrugi.

Zakon, ki ureja delovanje zadrugi je iz leta 1965 in ga uporabljajo tudi v Walesu in na Kanalskih otokih, z nekaj spremenjenimi določbami pa tudi na Škotskem. Severna Irska ima poseben zakon o pridobitnih in gospodarskih družbah.

Finančne zadrugi so urejene s posebnimi predpisi in se lahko organizirajo na podlagi dveh zakonov. Zakon o kreditnih zadrugah oziroma kreditnih združenjih določa, da so cilji kreditne zadrugi pospeševanje varčevanja med člani, oblikovanje virov za kreditiranje članov po poštenih in razumnih obrestnih merah, uporaba in nadzor prihrankov v korist članov ter izobraževanje in usposabljanje članov za razumno uporabo denarja. Člani zadrugi so lahko osebe, med katerimi obstaja določena skupna vez (ista zaposlitev, prebivališče, isti delodajalec, članstvo v isti organizaciji in podobno).

Poseben zakon ureja gradbene družbe kot finančne organizacije, katerih cilj je odobravanje posojil članom in so zavarovane z nepremičninami za bivanje. Takšne družbe financirajo pretežno člani.

Britansko finančno ministrstvo je že objavilo posvetovalni dokument o pregledu zakonodaje Velike Britanije o zadrugah in kreditnih zadrugah, pri čemer ugotavlja, da je ta zakonodaja, na podlagi katere se ustanovljajo zadrugi, zastarela. Zakonodaja o pridobitnih in gospodarskih družbah v nekaterih točkah celo zavira razvoj in konkurenčnost zadrugi, zato pristojni organi opozarjajo, da bo nujno treba sprejeti ustrezen zakonodajni okvir, ki bo omogočil hitrejšo rast in širitev razvoja zadrugi.

²⁰ Povzeto po Avscu (2008, 24-25).

²¹ Industrial and Provident Societies Akt 1965.

3.2 Evropska zadruga

Na podlagi Uredbe Sveta je mogoče v Sloveniji in vseh drugih državah članicah EU oziroma pogodbenicah Evropskega gospodarskega prostora poleg zadrug, ustanovljenih po pravu posamezne države, torej nacionalnem združnem pravu, ustanoviti tudi evropske zadruge (v nadaljevanju SCE).

Uredba 1435/2003/ES o statutu SCE (v nadaljevanju Uredba) opredeljuje temeljne značilnosti takšne oblike organiziranosti, med drugim tudi posebni namen te pravne osebe, način njegovega uresničevanja ter spremenljivost števila članov in zneska vpisanega kapitala. V 1. členu uredbe o SCE je določeno, da je glavni namen SCE uresničevati potrebe članov ter pospeševati gospodarske in socialne dejavnosti članov. Ob združnem pospeševalnem namenu, ki ga tudi slovenski ZZad razume izrazito v gospodarskem pomenu, pa je v opredelitvi SCE dana možnost, da takšna zadruga lahko pospešuje tudi socialne dejavnosti članov. SCE dosega namen zlasti tako, da s svojimi člani sklepa pogodbe o dobavi blaga ali opravljanju storitev v okviru dejavnosti, ki jo posredno ali neposredno opravlja. Zadruga praviloma posluje s člani, možno pa je tudi poslovanje z drugimi, če tako določajo združna pravila. Dovoljeno je, da SCE svoj namen opravlja tudi prek hčerinske družbe (Nose 2007, 4).

Število članov in znesek vpisanega kapitala sta spremenljiva, vendar je vpisani kapital navzdol omejen, kar urejajo pravila SCE. Najnižji znesek, pod katerega se vpisani kapital ne sme znižati zaradi izplačila vrednosti deleža tistim, ki jim je članstvo prenehalo, po uredbi znaša 30.000 evrov. S tem je urejenost SCE zelo podobna kapitalskim družbam, saj je tudi tam predpisan najnižji znesek osnovnega kapitala za evropsko delniško družbo. Temeljna razmerja v zadruzi morajo biti urejena s pravili, v katerih se določi pogoje za sprejem v članstvo, izključitev in izstop članov, članske pravice in obveznosti, nominalno vrednost deležev, uporabo presežka, pooblastila in delovna področja organov, njihovo imenovanje in razrešitev, pravila o sklepčnosti ter trajanje SCE, če je omejeno (Avsec 2004, 76).

SCE v Uredbi ni urejena v celoti, zato je predpisano, da se za področja, ki so z Uredbo delno urejena ali niso urejena, uporabijo predpisi, ki jih država članica sprejeme za uresničevanje predpisov Skupnosti o SCE. Podrobneje se SCE ureja s predpisi države članice, ki se sicer uporabljajo za zadrugo, ustanovljeno v skladu s predpisi države članice, kjer je sedež SCE, zatem pa so še pravila SCE.

Člani SCE so lahko posamezniki ali pravne osebe, odjemalci, zaposleni delavci ali dobavitelji. Uredba državam članicam dopušča možnost, da ima zadruga tudi člane neuporabnike, npr. naložbenike. Tako je združno članstvo dopuščeno tudi osebam, ki z zadruogo ne sodelujejo in ne zahtevajo njihovega poslovanja z dejavnostjo zadruge, so pa pripravljene v zadrugo proti zagotovitvi določenih premoženjskih in omejenih upravljaljskih pravic vložiti sredstva.

V SCE je možen enotirni ali dvotirni sistem. Vsaka SCE mora imeti občni zbor, lahko pa ima tudi poslovodni in nadzorni organ (dvotirni sistem) ali le upravni organ (enotirni sistem). Poslovanje v dvotirnem sistemu vodi poslovodni organ in pri tem zastopa zadrugo pred tretjimi osebami in v pravnih postopkih. Država članica lahko določi, da je poslovodja

odgovoren za tekoče poslovanje pod enakimi pogoji, kot to velja v zadrugah, registriranih na območju države članice. Slovenski ZZad določa, da direktor ni obvezen organ, je le predviden poleg predsednika kot obveznega organa in upravnega odbora kot pogojno obveznega organa zadruga (Nose 2007, 5).

Člane poslovnega organa imenuje in razrešuje nadzorni organ, pravo države članice pa lahko dopušča ali predpiše, da pravila SCE uredijo imenovanje in razreševanje poslovnega organa na občnem zboru pod istimi pogoji, kot to velja za običajne zadruga v državi članici. Slovenski zakon predpisuje, da člane upravnega odbora voli občni zbor.

Prihodnja rast ali nazadovanje zadrug sta odvisna od učinka konkurenčnih vidikov na stroške sodelovanja in nadzora. Zadovoljstvo članov in učinek zadruga je različen pri članih, ki nabavljajo isto blago od enega dobavitelja in pri članih, ki dobavljajo blago na isti trg. Pri tem je pomemben dejavnik monopolni trg, kjer so cene lahko višje kot na trgu z več ponudniki ali povpraševalci. V združništvu je bilo veliko monopolnih dejavnosti, vendar so s protimonopolno politiko v ZDA že izvedli ukrepe za preprečevanje takšnih zadrug, pa tudi v Evropi se nekaj podobnega že izvaja (Hansmann 1999, 101-103).

Spremembe, ki so uvedene v ZZad z novembrom 2009 dodajajo v zakon določbe v zvezi z SCE. S sprejetjem določb je Slovenija izpolnila zavezo Uredbe, na podlagi katerih države članice sprejmejo ustrezne določbe, ki zagotavljajo učinkovito uporabo Uredbe, ter imenujejo pristojne organe, ki imajo določena pooblastila v postopku za prenos sedeža SCE, za ustanovitev SCE z združitvijo zadrug, sklic občnega zbora SCE ali prenehanje SCE.

Čeprav je SCE zamišljena samo kot dodatna možna oblika organiziranja za čezmejno poslovanje na podlagi predpisov Skupnosti poleg zadrug, ki so ustanovljene po predpisih posameznih držav članic, bo posredna posledica Uredbe tudi bolj ali manj prikrito tekmovanje med državami članicami. Vsaka država bo namreč želela na svoje območje privabiti čim več SCE in hkrati zadržati čim več domačih zadrug. Domača zadruga se namreč pod določenimi pogoji lahko preoblikuje v SCE, ta pa lahko prenese sedež v drugo državo članico, ne da bi zaradi tega prenosa prenehala z delom.

4 LETNO POROČILO V ZADRUGI NA RAVNI UREDITVE V EU

Tako kot vse družbe morajo imeti tudi zadruga računovodstvo urejeno v skladu s predpisano zakonodajo. Splošno veljavni predpisi na tem področju so mednarodni računovodski standardi.

Mednarodni standardi računovodskega poročanja so standardi, ki so kot taki določeni z dvema uredbama, št. 1606/2002/ES in 1725/2002/ES. V skladu z Uredbo morajo družbe, ki jih ureja zakonodaja države članice in so njihovi vrednostni papirji na datum zaključka bilance sprejeti v trgovanje na reguliranem trgu katere koli države članice, za vsako poslovno leto pripraviti svoje konsolidirane računovodske izkaze v skladu z mednarodnimi standardi računovodskega poročanja. Glede na to, da zadruga ne izdajajo deležev v obliki prenosljivih vrednostnih papirjev, lahko pa izdajajo obveznice, je ta določba za zadruga praktično uporabna v bistveno manjšem obsegu kot za delniške družbe.

Posamezne države članice lahko dovolijo ali zahtevajo, da v skladu s sprejetimi mednarodnimi standardi računovodskega poročanja, družbe, ki morajo sestaviti svoje letne konsolidirane računovodske izkaze po teh standardih, pripravijo letne računovodske izkaze, druge družbe pa svoje letne računovodske izkaze in letne konsolidirane računovodske izkaze.

Veliko razhajanj je v svetovni zadružni in strokovni javnosti povzročila priprava mednarodnega računovodskega standarda MRS 32, ki vračljivim zadružnim deležem pod zelo strogimi pogoji priznava lastnost lastnega kapitala.

Na ravni ureditve EU v vsebini letnega poročila, ki je predpisana, ni bistvenih razlik. Posebnosti, ki se pojavljajo v računovodstvu zadrug in kapitalskih družb, so po državah podobne. Države članice EU namreč uveljavljajo kot splošno veljavne predpise mednarodne računovodske standarde.

4.1 Posebnosti računovodstva v zadrugi

Zadruga v Sloveniji so urejene z ZZad, nekatera področja so urejena z Zakonom o gospodarskih družbah, računovodski predpisi pa so zajeti v Slovenskih računovodskih standardih (v nadaljevanju SRS).

Posebej za zadruga velja SRS 34. Ta standard obravnava posebnosti pri vrednotenju sredstev in obveznosti do njihovih virov ter merjenju in izkazovanju prihodkov, odhodkov, poslovnega izida, denarnih tokov ter gibanja kapitala. Posebej je obravnavana nerazdružljiva zadružna lastnina, kako se v zadrugi ugotavlja poslovni izid ter poravnavanje izgub iz prejšnjih let.

Zadruga so zavezane k sestavljanju računovodskih izkazov in letnega poročila. Pomembnejši izkazi, ki prikazujejo različne postavke in rezultate poslovanja zadruga so: izkaz stanja, izkaz poslovnega izida, izkaz denarnih tokov in izkaz gibanja kapitala.

Kapital v zadrugi ima poseben namen in vsebino. Po računovodskih standardih (SRS 34 2006, 1) je sestavljen iz naslednjih postavk:

- I. Zadržni kapital
 - a) Nerazdeljivi kapital
 - b) Deleži članov zadruga
 - 1. Obvezni deleži članov zadruga
 - 2. Prostovoljni deleži članov zadruga
- II. Kapitalske rezerve
- III. Rezerve iz dobička
 - 1. Zakonske rezerve
 - 2. Druge rezerve iz dobička
- IV. Presežek iz prevrednotenja
- V. Preneseni čisti poslovni izid (preneseni čisti dobiček ali prenesena čista izguba)
- VI. Čisti poslovni izid (čisti dobiček ali čista izguba) poslovnega leta

Nerazdeljivi zadržni kapital je trajni sklad zadruga, ki je nastal od ustanovitve zadruga do uveljavitve zakona o zadrugah leta 1992. Gre za premoženje zadruga, ki ga ni mogoče deliti. Za to premoženje se smiselno uporabljajo predpisi o lastninski pravici. Ta kapital je namenjen izključno za financiranje skupnega poslovanja zadruga in njenih članov. Sredstva se ne razdeljujejo niti ob morebitni likvidaciji zadruga ali njenem stečaju niti ob prenehanju zadruga. To velja tudi za čisto zadržno premoženje, ki je pridobljeno na podlagi določb o vračilu nekdanjega zadržnega premoženja pri lastninskem preoblikovanju podjetij (SRS 34 2006, 3).

Rezerve oblikuje zadruga pri delitvi čistega dobička po zadržnih pravilih in najmanj v velikosti, ki je predpisana z ZZad.

Preostanek letnega presežka čistega dobička po oblikovanju obveznih rezerv se lahko porabi za sklade zadruga in za deleže svojih članov v sorazmerju z njihovim poslovanjem z zadrugo (zadržni ristorno). Podrobnejša sodila za udeležbo članov v preostanku čistega dobička določi zadruga z zadržnimi pravili. Prostovoljni skladi zadruga so skladi, ki jih zadruga oblikuje iz letnega čistega dobička v skladu z ZZad in zadržnimi pravili. Gre za rezervni sklad, sklad za izobraževanje, razvojni sklad, sklad za dajatve socialne narave in podobne sklade. V bilanci so skladi izkazani kot del rezerv iz dobička (Avsec at al. 1999, 97).

Zadruga morebitno nastalo izgubo poravnava iz obveznih rezerv oziroma iz nerazporejenega čistega dobička iz prejšnjih let. Če obvezne rezerve in morebitni nerazporejeni čisti dobiček iz prejšnjih let ne zadoščajo za poravnavo čiste izgube iz prejšnjih let, se ta poravna iz drugih prostovoljnih skladov zadruga. Če izguba še vedno ni poravnana, jo zadruga poravna iz nerazdeljivega zadržnega kapitala ter iz obveznih in prostovoljnih deležev članov zadruga, in sicer v sorazmerju z velikostjo nerazdeljivega zadržnega kapitala in deležev članov.

Posebnost zadruga so deleži, ki jih vplačujejo člani zadruga. Vrednost deležev se lahko zaradi morebitne potrebe pokrivanja izgube ali odpisa zmanjša. Če je takšno zmanjšanje za

več kot polovico, mora občni zbor zadruga skleniti, da se deleži doplačajo v celotni odpisani vrednosti ali se nad zadrugo uvede stečajni postopek.

Zadruga mora posebej razčleniti opredmetena osnovna sredstva, ki jih sestavljajo zemljišča, zgradbe, gozdovi, večletni nasadi in osnovna čreda. Bilanco stanja zmeraj sestavljata dva stolpca, pri čemer se primerja uresničene podatke dveh zaporednih let ali uresničene podatke z načrtovanimi za naslednje obdobje. Postavke so prikazane po knjigovodski vrednosti, enako kot to velja za vse druge gospodarske subjekte. Zunajbilančna evidenca mora izkazovati hipoteke na osnovna sredstva, dana jamstva, zaloge, ki so last drugih pravnih in fizičnih oseb ter možne obveznosti, kar je treba v dodatku k bilanci stanja tudi ustrezno razkriti. V zunajbilančni evidenci se izkazuje tudi prevzeta jamstva članov zadruga na podlagi združnih pravil. Dodatek k bilanci so nabavne vrednosti in popravki vrednosti posameznih osnovnih sredstev in dolgoročnih finančnih naložb ter stanje sredstev, pridobljenih s finančnim najemom. Treba je prikazati tudi začetne neodpisane vrednosti opredmetenih osnovnih sredstev, pridobitve, spremembe namembnosti, odtujitve, amortizacijo in učinke prevrednotenja (SRS 34, 2006, 2).

V posebnih primerih je zadruga dolžna pripraviti tudi skupinske računovodske izkaze. Skupinski izkaz stanja (konsolidirani izkaz stanja) je izkaz stanja, sestavljen za skupino podjetij, ki jo vodi obvladujoče podjetje, kot da bi šlo za eno samo zadrugo. Skupinska bilanca stanja ne vsebuje zneskov iz razmerij zadruga do povezanih oseb v skupini. Pri skupinskem izkazu poslovnega izida so izpuščeni poslovni in finančni prihodki ter poslovni in finančni odhodki iz razmerij med povezanimi osebami. Delitev čistega dobička poslovnega leta je treba izkazati tako, da je posebej prikazan del, ki pripada manjšinskim lastnikom v odvisnih pravnih osebah in posebej del, ki pripada združnikom v zadrugi (SRS 34, 2006, 3).

Zadruga lahko za poslovna razmerja s člani v svojem knjigovodstvu uvede evidentiranje terjatev in obveznosti po načelu kontokorenta. Obremenjevanje kontokorenta pomeni izkazovanje terjatev do člana in prihodkov na drugi strani. Priznavanje kontokorenta pomeni povečevanje izbranih nakupnih postavk zadruga in obveznosti na drugi strani. Debetni saldo kontokorenta je vedno stanje terjatve zadruga do člana, kreditni saldo pa stanje obveznosti zadruga nasproti članu (SRS 34, 2006, 4).

SRS predpisujejo, da zadruga vodi poslovne knjige po svojem kontnem načrtu na podlagi kontnega okvira, ki ga sprejme Slovenski inštitut za revizijo. Kontni načrt se lahko nanaša na glavno ali pomožne poslovne knjige, uporablja pa se za knjigovodenje ter predračunavanje, nadziranje in proučevanje zadruga.

Po uveljavitvi zakona o zadrugah leta 1992 so zadruga vodile poslovne knjige in sestavljale letna poročila na podlagi nekdanjega zakona o računovodstvu. Zakon o računovodstvu iz leta 1999 je predpisal, da se za zadruga preneha uporabljati prejšnji zakon o računovodstvu in se za vodenje poslovnih knjig in sestavljanje letnih poročil uporablja Zakon o gospodarskih družbah (Ur.l. RS št. 65/2009-uradno prečiščeno besedilo ZGD-UPB3; v nadaljevanju ZGD). Za namen uskladitev ob prehodu je Slovenski inštitut za revizijo v soglasju z Združno zvezo Slovenije izdal posebna navodila. ZGD določa, da so podrobnejša pravila o računovodenju določena v SRS.

ZZad v 41. členu zadruga obvezuje k vodenju poslovnih knjig in sestavi letnega poročila. Poslovne knjige morajo biti vodene po sistemu dvostavnega knjigovodstva. Za vodenje poslovnih knjig, sestavo letnega poročila in predložitve podatkov iz letnega poročila se za področja, ki niso urejena z ZZad smiselno uporabljajo določbe ZGD. Tako kot ZZad tudi ZGD določa, da morajo zadruga voditi poslovne knjige in jih enkrat letno zaključiti v skladu z zakonom in SRS ali mednarodnimi standardi računovodskega poročanja. Vodenje poslovnih knjig se lahko opravlja v zadrugi z za to usposobljenimi zaposlenimi, lahko pa se to zaupa drugi strokovno usposobljeni pravni ali fizični osebi.

Poslovne knjige so dnevnik glavne knjige in glavna knjiga kot temeljni knjigi ter pomožne knjige. Vodenje temeljnih poslovnih knjig je obvezno, pomožne poslovne knjige pa mora zadruga voditi samo, če se verodostojni podatki, ki se navadno dobivajo na podlagi pomožnih knjig, ne zagotavljajo drugače.

Enako kot v vseh ostalih družbah se tudi v zadrugah gospodarske kategorije spremljajo v finančnem in stroškovnem računovodstvu in so urejene po kontih. Kontni načrt za glavno knjigo se zasnuje na kontnem okviru, ki ga pripravi Slovenski inštitut za revizijo, zadruga pa lahko ta kontni načrt razčleni za svoje potrebe. S strani omenjenega inštituta je sprejet kontni okvir za gospodarske družbe in zadruga. Zadruga uporabljajo kontni okvir za gospodarske družbe, razen za skupine kontov 90 – Vpoklicani kapital, 91 – Kapitalske rezerve in 92 – Rezerve iz dobička. V skupini kontov 90 zadruga izkazujejo nerazdeljivi združni kapital ter obvezne in prostovoljne deleže članov zadruga. V skupini kontov 91 se izkazujejo vplačila, ki presegajo nominalne zneske prostovoljnih deležev članov zadruga, vplačila, ki jih zadruga pridobi z izdajo zamenljivih obveznic nad nominalnim zneskom, vplačila za pridobitev dodatnih pravic iz deležev članov ter druga vplačila članov zadruga na podlagi združnih pravil in splošni prevrednotovalni popravek kapitala. V skupini kontov 92 se izkazujejo obvezne združne rezerve v skladu z združnimi pravili in prostovoljni združni skladi, ki jih zadruga oblikuje po lastnih pravilih (Avsec 2008, 279).

ZZad predpisuje, da je treba po končanem poslovnem letu v roku osmih mesecev predložiti letno poročilo na AJPES. Poslovno leto se lahko razlikuje od koledarskega leta. Letno poročilo mora biti sestavljeno tako, da članom omogoča vpogled v premoženjsko stanje in dosežene poslovne rezultate zadruga.

Uporabniki letnega poročila zadruga so podobne interesne skupine kot v drugih gospodarskih subjektih. Posebnost je le interesna skupina, ki ima do zadruga posebne interese, to so lastniki, torej člani zadruga.

Kapital ima v zadrugah podrejen značaj zaradi združnih načel, čeprav tudi zadruga ne morejo poslovati brez kapitala. Potrebe po kapitalu so odvisne od razmer na trgu, od kapitalske zahtevnosti proizvodnje in specifičnosti naložb vanjo ter razvojne strategije. Poslovanje poteka na trgu, kjer se srečujejo z drugimi gospodarskimi subjekti in zato morajo nenehno pospeševati in nadgrajevati svojo ponudbo, da ohranjajo konkurenčnost in se razvijajo sorazmerno s svojimi tekmeci. Poslovno uspešna zadruga mora pospeševati gospodarske koristi svojih članov, da doseže svoj namen, pa vendar mora hkrati zagotavljati kratkoročno in dolgoročno plačilno sposobnost ter ohranjati realno vrednost premoženja. Predvsem zaradi temeljnih združnih načel so člani izredno pomembna

interesna skupina uporabnikov informacij ter s tem letnega poročila. Najverjetneje pa se v naših zadrugah člani te pomembnosti sploh še ne zavedajo (Kastelic 2005, 40).

Zadruge delujejo na trgu, kjer sodelujejo s številnimi poslovnimi partnerji, zato so podatki iz letnega poročila zanimivi tudi za kupce in dobavitelje zadruge, za banke, zavarovalnice in številne druge zunanje uporabnike. Diferenciacija podjetniških dejavnosti pomeni tudi v združništvu diferenciacijo v vodenju, financiranju in uravnavanju oskrbovalne verige in zato bodo morali člani prevzeti drugačno vlogo nasproti zadrugi, predvsem v smislu preskrbovalne verige (Van Gert 1999, 481).

Ustrezne informacije niso pomembne samo za člane, ampak tudi za ostale uporabnike. Poslovodstvo potrebuje ustrezne informacije zaradi sprejemanja odločitev pri poslovanju. Na podlagi podatkov, ki so izkazani v letnem poročilu, poslovodstvo sestavlja plane, primerja poslovanje po različnih obdobjih, ugotavlja uspešnost in izračunava različne kazalnike. S primerjavo podatkov z drugimi zadrugami dobi vpogled v splošno uspešnost.

4.2 Vsebina letnega poročila

ZGD določa, da so sestavine oziroma obseg letnega poročila odvisni od vrste in velikosti družbe oziroma subjekta, ki sestavlja letno poročilo.

V skladu s 60. členom ZGD letno poročilo obsega računovodsko poročilo in poslovno poročilo. Računovodsko poročilo sestavljajo računovodski izkazi, to so bilanca stanja, izkaz poslovnega izida, izkaz denarnih tokov in izkaz gibanja kapitala, ter priloge s pojasnili k izkazom. ZGD posebej ne ureja vsebine letnega poročila za zadruge, temveč to vprašanje podrobneje urejajo SRS. SRS 34 s posebnimi določbami ureja sestavine letnega poročila, ki jih morajo sestaviti vse zadruge:

- Izkaz stanja, ki prikazuje stanje sredstev in obveznosti do njihovih virov na koncu obračunskega obdobja. Po prejšnjem standardu je bila bilanca stanja zadruge v skladu s SRS 34.1 (2006) razčlenjena tako kot bilanca stanja za srednje velika podjetja v skladu s SRS 24, trenutno veljavni standard določa, da je bilanca stanja zadruge razčlenjena glede na velikost zadruge (mala, srednja, velika) v skladu s SRS 24.
- Izkaz poslovnega izida prikazuje resnično in pošteno sliko poslovnega izida za poslovno leto ali medletna obdobja, za katera se sestavlja.
- Priloga k izkazu za zadruge pomeni prilogo k izkazu poslovnega izida, kjer je treba razčleniti stroške po naravnih vrstah, razdelitev čistega dobička poslovnega leta skupaj z nerazporejenim čistim dobičkom iz preteklih let ter poravnavo čiste izgube poslovnega leta skupaj z neporavnano čisto izgubo iz preteklih let.

Srednje in velike zadruge po sodilih iz ZGD sestavljajo tudi:

- izkaz denarnih tokov v skladu s SRS 26 in
- izkaz gibanja kapitala v skladu s SRS 27.

Torej so tudi za zadrugo obvezne sestavine oziroma obseg in razčlenjenost letnega poročila odvisni od njene velikosti²².

Tabela 2: Razvrstitev zadrug po velikosti glede na merila iz 55. člena ZGD

Zadruga glede na velikost	Povprečno število delavcev v poslovnem letu	Čisti prihodki od prodaje v EUR	Vrednost aktive v EUR
MIKRO ZADRUGA izpolnjuje dve merili	≤ 10	≤ 2,000.000	≤ 2,000.000
MAJHNA ZADRUGA ni mikro zadruga in izpolnjuje dve merili	≤ 50	≤ 7,300.000	≤ 3,650.000
SREDNJA ZADRUGA ni mikro niti majhna zadruga in izpolnjuje dve merili	≤ 250	≤ 29,200.000	≤ 14,600.000
VELIKA ZADRUGA – zadruga, ki ni mikro niti majhna niti srednja zadruga, v vsakem primeru pa zadruga, ki mora po 56. členu ZGD pripraviti konsolidirano letno poročilo			

Vir: ZGD-UPB3 (Ur.l. RS 65/2009)

ZGD določa, da mora biti letno poročilo sestavljeno jasno in pregledno. Izkazovati mora resničen in pošten prikaz premoženja in obveznosti zadruge, njenega finančnega položaja in poslovnega izida. Če uporaba določb o členitvi izkazov, bilanci stanja, izkazu poslovnega izida, vrednotenju postavk v računovodskih izkazih, pravilih vrednotenja ob združitvi in delitvi ter prilogi k izkazom in poslovnemu poročilu, ki so opredeljene v ZGD in SRS ali MSRP ne zadošča za resničen in pošten prikaz, mora zadruga v prilogah k izkazom to ustrezno pojasniti.

ZZad v 42. členu določa, da mora poročilo o poslovanju, ki je lahko del letnega poročila, poleg sestavin, ki jih določajo posebni predpisi, navajati tudi številčno stanje članov s stanjem vpisanih in vplačanih deležev. Predpisi o letnem poročilu ne navajajo »poročila o poslovanju« kot njegove sestavine, »poslovnega poročila« pa ne sestavljajo vse zadruge, zato spadajo omenjeni podatki v prilogo k izkazom, saj se s tem dopolnjuje vsebina računovodskih izkazov.

Nekatere zadruge so zavezane izdelati in oddati tudi konsolidirano letno poročilo. Takšno poročilo mora po določbah ZGD pripraviti zadruga s sedežem v Republiki Sloveniji, ki je nadrejena eni ali več družbam s sedežem v Republiki Sloveniji ali zunaj nje (to so podrejene družbe), če je ena od podrejenih družb organizirana kot kapitalska družba, kot dvojna družba ali kot druga istovrstna pravnoorganizacijska oblika po pravu države sedeža družbe. Za vsako zadrugo oziroma družbo je treba v prilogi h konsolidiranim izkazom navesti, na podlagi katerih pogojev je vključena v konsolidacijo.

²² Od velikosti je po spremembah ZZad v letu 2009 odvisna tudi revizija zadrug, saj se z izločitvijo določb o zadržnem revidiranju iz ZZad smiselno uporabljajo določbe ZGD, ki določajo revizijo glede na velikost družbe.

Zakon predpisuje, da mora zadruga najmanj 5 odstotkov doseženega letnega čistega presežka uporabiti za obvezne rezerve.²³ Obveznost oblikovanja zakonskih rezerv je trajna in ni odvisna od velikosti rezerv v absolutnem znesku niti v primerjavi z vsoto članskih deležev. Takšno oblikovanje neke vrste zakonskih rezerv blaži spreminjanje velikosti tistega dela kapitala, ki ga sestavljajo članski deleži. Ta del lastninskega kapitala se lahko zmanjša zaradi prenehanja članstva ali odpovedi prostovoljnih deležev. Obveznih rezerv se ne sme deliti med člane niti med trajanjem niti po prenehanju članstva.

Zadruga ima lahko oblikovane tudi druge sklade, kar se določi v zadružnih pravilih. Ker zakon ne obvezuje zadruga k oblikovanju tako imenovanih prostovoljnih skladov, določbe o tem zadruga sprejme v svojih pravilih. Določbe pravil mora občni zbor upoštevati in jih ni mogoče spreminjati z vsakoletnim sklepom o uporabi presežka. Če zadružna pravila določajo, da je treba po izločitvi za obvezne rezerve uporabiti določen del presežka za prostovoljni sklad ali dobiček celo v celoti ali delno nameniti za takšen sklad, dokler ta ne doseže vnaprej določene višine, je občni zbor dolžan upoštevati to določbo pravil, dokler ni spremenjena ali črtana. Za vse prostovoljne sklade mora zadruga določiti namen uporabe (Avsec 2008, 289).

Čisti dobiček, ki ga zadruga ne razporedi v obvezne rezerve ali prostovoljne sklade oziroma ga ne porabi za druge namene, se lahko razdeli med člane v sorazmerju z njihovim poslovanjem z zadrugo, razen če zadružna pravila določajo drugače. Ko zadruga del presežka oziroma čistega dobička nameni za rezerve, gospodarske koristi članov pospešuje posredno, saj z večjimi lastnimi sredstvi lahko bolje uresničuje namen kot zadruga z manjšimi sredstvi. Če pa zadruga deli presežek neposredno med člane, tako neposredno pospešuje njihove gospodarske koristi in s tem uresničuje glavni namen (Avsec 2004, 86).

Drugi nameni, za katere se lahko uporabi preostanek čistega dobička morajo biti pravno dopustni in ne smejo biti v nasprotju s pospeševalnim namenom zadruga. Zadruga lahko pospešuje gospodarske koristi članov tudi drugače, ne le z delitvijo dobička, lahko na primer del čistega dobička nameni za splošno koristne ali dobrodelne namene. Kot drugi namen bi se štel tudi del čistega dobička, ki pripada »tistemu družbeniku« zadruga na podlagi njegovega premoženjskega vložka, ali morebitnim lastnikom posebnih pravic, ki so zadrugi zagotovili sredstva v zameno za dogovorjeno udeležbo pri dobičku, ne da bi ta tihi družbenik ali imetnik posebnih pravic moral biti član zadruga.

Določba ZZad ureja pokrivanje izgube v zadrugi, in sicer se lahko ta poravna iz obveznih rezerv. Če obvezne rezerve ne zadostujejo, se za pokrivanje izgube uporabijo sredstva iz drugih skladov oziroma rezerv. SRS v tej zvezi omenjajo še poravnavo izgube s še nerazporejenim dobičkom iz prejšnjih let. Izguba se lahko poravna tudi v breme deležev, ki so jih vpisali člani. Z računovodskega vidika gre za odpis, ki zmanjšuje vrednost deležev. Podlaga za takšno poravnavo izgube mora biti sklep občnega zbora. Izguba se pokriva sorazmerno s kapitalsko udeležbo posameznih članov. Čim večja je vrednost posameznega deleža oziroma čim večje število deležev ima vpisanih posamezni član, tem večji delež izgube ta član nosi. Zadružna pravila pa lahko določijo tudi drugačno merilo za pokrivanje izgube z zmanjšanjem deležev. Uporabijo se lahko tako obvezni kot tudi prostovoljni

²³ Če zadružna pravila določijo najnižji znesek osnovnega kapitala najmanj v višini 30.000 evrov in obvezne rezerve niso nižje od najnižjega zneska osnovnega kapitala, se za zadrugo ne uporablja določba o oblikovanju obveznih rezerv, kar je novost, ki je uvedena s spremembami ZZad v novembru 2009.

deleži, odvisno od merila, ki je določeno v pravilih. Vendar so v pravilih vrednostno določeni deleži članov, zato poravnavanje izgube v breme deležev vedno predpostavlja spremembo pravil, na podlagi katere so deleži določeni v nižjem znesku.

Če se vrednost deležev in skladov zaradi pokrivanja izgube zmanjša za več kot polovico, mora občni zbor skleniti, da člani doplačajo deleže v celotni odpisani vrednosti ali da zadruga predlaga začetek stečajnega postopka. Občni zbor mora določiti konkreten rok za doplačilo odpisane vrednosti deležev.

4.3 Obravnavanje in sprejemanje letnega poročila

Postopek za sprejem letnega poročila v zadrugi je obvezno tristopenjski. Prva stopnja je sestava letnega poročila, nato je treba letno poročilo pregledati in podati poročilo o pregledu, zadnja stopnja pa je sprejem letnega poročila.

4.3.1 Vloga upravnega odbora pri sprejemanju letnega poročila

Najkasneje v roku treh mesecev po izteku poslovnega leta mora upravni odbor ali drug v skladu z združnimi pravili pristojen organ sestaviti letno poročilo. Zadruga mora predložiti letno poročilo Agenciji Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve v osmih mesecih po izteku poslovnega leta. Zaradi omenjene določbe ZZad mora upravni odbor (če tega zadruga nima pa predsednik zadruga) sklicati redni občni zbor po izteku poslovnega leta.

Predsednik zadruga kot obvezen organ zadruga oziroma predsednik upravnega odbora, če ga zadruga ima, predstavlja in zastopa zadrugo in je odgovoren za zakonitost njenega poslovanja. Omenjena določba ZZad je dispozitivna, ker so lahko vsa ta pooblastila prenesena na direktorja. Odgovornost za zakonitost poslovanja zadruga je posebno pooblastilo, ki je vezano tudi na letno poročilo, saj mora slednje izkazovati poštene in resnične podatke, kar je pogojeno s pravilnim poslovanjem. Določba, po kateri upravni odbor skrbi za smotrno poslovanje in organizacijo dejavnosti zadruga pomeni, da je upravni odbor organ vodenja zadruga. Kot takšen opravlja vsa pravna dejanja in dejanska ravnanja, ki so potrebna za izvajanje dejavnosti zadruga in uresničevanje njenega pospeševalnega namena. Na delovno področje upravnega odbora pa ne spadajo naloge, ki so povezane s temeljnimi organizacijskimi odločitvami, saj so te v pristojnosti občnega zbora. Tudi vse naloge, povezane z nadzorom opravlja nadzorni odbor (Avsec at al., 1999, 74-75).

Upravni odbor je po ZZad nadzornemu odboru oziroma članom nadzornega odbora, ki jih je za to pooblastil nadzorni odbor, dolžan dati vsa potrebna pojasnila, potrebna za opravljanje nadzorne funkcije. Člani nadzornega odbora lahko kadar koli zahtevajo pojasnila oziroma rezultate od računovodskega organa v zadrugi ali upravnega odbora, ki mora biti prav tako seznanjen s sprotnim dogajanjem v zadrugi. Upravni odbor oziroma predsednik, na katerega je naslovljena zahteva za posredovanje podatkov in obvestil o poslovanju in gospodarskem položaju zadruga, mora v 30 dneh odgovoriti na zahtevo in

sporočiti podatke oziroma obvestila, če ne obstajajo razlogi, da zavrne sporočitev posameznih podatkov oziroma obvestil.

Upravni odbor s svojimi sklepi usmerja direktorja pri vodenju poslovanja zadruga. Tudi direktor ima posebne funkcije, nekatere je lahko nanj prenesel upravni odbor. Vsekakor pa direktorske odločitve, ki so ključnega pomena za poslovanje, niso le direktorjeve, pač pa se morata z njimi seznaniti tudi upravni odbor in predsednik. Ko se sklepa pogodba z direktorjem, zadrugo zastopa upravni odbor.

Če pravila zadruga ne določajo drugega organa, oceni denarno vrednost nedenarnega deleža, torej stvarnega vložka, upravni odbor. Deleži, ki jih vložijo člani so lahko vplačani tudi v nedenarnem sredstvu, v stvari ali materialni pravici, kar pa je izraženo v denarni vrednosti. Kot stvarni vložki ali stvarni prevzem se lahko štejejo le tisti premoženjski predmeti ali pravice, katerih gospodarska vrednost je ugotovljiva. Korporacijsko pravo zahteva, da se za nedenarne vložke ugotovi objektivna denarna vrednost. Z vložitvijo nedenarnega sredstva posamezni član za pridobitev deleža v enaki denarni vrednosti ne sme vložiti dejansko manjše vrednosti kot v primeru, če bi isto obveznost izpolnil v denarju. Zato zakon zahteva, da upravni odbor ali drug odbor, ki ga določajo pravila, oceni denarno vrednost nedenarnega deleža na podlagi cenilnega zapisnika. Cenilni zapisnik je pisno poročilo strokovnjaka cenilca o opravljeni cenitvi. Strokovnjaka, ki oceni denarno vrednost nedenarnega vložka, izbere upravni odbor ali drug organ zadruga, ki ga določajo zadružna pravila, in tudi odgovarja za njihovo izbiro. Po predpisih o revidiranju izvaja ocenjevanje vrednosti pooblaščen ocenjevalec vrednosti podjetij, nepremičnin oziroma strojev in opreme, ki ima veljavno dovoljenje za opravljanje nalog pooblaščenega ocenjevalca (Avsec 2008, 260).

ZFPPIPP določa temeljne in posebne obveznosti upravnega odbora oziroma predsednika zadruga, če zadruga nima upravnega odbora. V skladu z omenjenim zakonom se upravni odbor oziroma predsednik štejejo za poslovodstvo zadruga. Temeljna obveznost poslovodstva zadruga na področju finančnega poslovanja je zagotavljanje, da zadruga posluje v skladu z ZFPPIPP in pravili poslovno-finančne stroke. Poslovodstvo mora pri vodenju poslov družbe ravnati s profesionalno skrbnostjo poslovno-finančne stroke in si s tem prizadevati, da je družba vedno kratkoročno in dolgoročno plačilno sposobna. Zagotoviti mora, da zadruga redno izvaja ukrepe upravljanja tveganj, ki se nanašajo na likvidnost in kapitalsko ustreznost ter druge ukrepe upravljanja tveganj, ki so potrebni in primerni glede na vrsto in obseg dejavnosti zadruga. Upravljanje tveganj zajema ugotavljanje, merjenje oziroma ocenjevanje, obvladovanje in spremljanje tveganj, vključno s poročanjem o tveganjih, ki jim je ali bi jim lahko bila podvržena zadruga pri poslovanju. Pri upravljanju likvidnostnega tveganja mora zadruga gospodariti z viri in naložbami tako, da je v vsakem trenutku sposobna izpolniti vse svoje zapadle obveznosti. Zadruga mora za upravljanje likvidnostnega tveganja oblikovati in izvajati politiko rednega upravljanja likvidnosti, ki jo potrdi poslovodstvo. Takšno upravljanje po ZFPPIPP zajema:

- načrtovanje pričakovanih znanih in morebitnih denarnih odtokov in zadostnih denarnih pritokov zanje ob upoštevanju normalnega poteka poslovanja in morebitnih položajev likvidnostnih kriz,
- redno spremljanje in upravljanje likvidnosti,
- opredelitev ustreznih ukrepov za preprečitev oziroma odpravo vzrokov za nastanek nelikvidnosti in opredelitev drugih možnosti zanje.

Poslovodstvo mora redno spremljati in preverjati, ali zadruga dosega kapitalsko ustreznost. Treba je zagotoviti, da je v zadrugi vedno na voljo dovolj dolgoročnih virov financiranja glede na obseg in vrste poslov, ki jih opravlja ter tveganja, ki jim je podvržena pri njihovem opravljanju.

Insolventnost se v zadrugi pojavi, če v daljšem obdobju ni sposobna poravnati vseh svojih obveznosti, ki so zapadle v tem obdobju ali če postane dolgoročno plačilno nesposobna. V primeru, ko zadruga postane insolventna ima upravni odbor oziroma predsednik posebne obveznosti. Zadruga ne sme opravljati nobenih plačil ali prevzemati novih obveznosti, razen tistih, ki so nujne za redno poslovanje. Poslovodstvo in drugi organi ne smejo opraviti nobenega dejanja, zaradi katerega bi bili upniki, ki so do zadruge v enakem položaju, neenakopravno obravnavani. V roku enega meseca po nastanku insolventnosti mora upravni odbor oziroma predsednik zadruge nadzornemu odboru predložiti poročilo o ukrepih finančnega prestrukturiranja, ki vsebuje (Avsec 2008, 207):

- opis finančnega položaja zadruge,
- analizo vzrokov za insolventnost in
- mnenje, ali obstaja najmanj 50-odstotna verjetnost, da bo mogoče uspešno izvesti finančno prestrukturiranje zadruge tako, da bi postala kratkoročno in dolgoročno plačilno sposobna.

Upravni odbor oziroma predsednik lahko določene naloge prenese na odbornike, direktorja zadruge in druge osebe, kljub temu pa je potrebna težnja k temu, da se ohrani pristojnost za odločanje o temeljnih vprašanjih poslovanja. Na podlagi takšne določbe je mogoča predvsem delitev dela v upravnem odboru, ki razdeli naloge iz svoje pristojnosti med posamezne odbornike. Vendar pa v takšnem primeru upravni odbor še vedno odgovarja kot celota za pravilno izpolnjevanje svojih dolžnosti.

4.3.2 Vloga nadzornega odbora pri sprejemanju letnega poročila

Letno poročilo, ki ga sestavi upravni odbor ali drug za to pristojen organ zadruge, mora pregledati nadzorni odbor. V primeru, da zadruga nima nadzornega odbora, mora občni zbor izvoliti enega ali dva preglednika, ki opravita to nalogo. O pregledu letnega poročila mora nadzorni odbor oziroma preglednik sestaviti poročilo in ga skupaj z letnim poročilom izročiti organu, ki mu je letno poročilo predložil v pregled. Nadzorni odbor lahko v svojem poročilu predlaga občnemu zboru sprejem, popravke ali zavrnitev letnega poročila. V primeru, da se letno poročilo spreminja, ga mora nadzorni odbor ponovno pregledati in sestaviti poročilo o pregledu za občni zbor. Poročilo morajo podpisati vsi člani nadzornega odbora oziroma preglednik. Če kateri izmed članov ne podpiše poročila, je to treba posebej zapisati in pripisati morebitne razloge za takšno odločitev posameznika. Mnenje posameznega člana nadzornega odbora oziroma preglednika k letnemu poročilu je lahko tudi ločeno.

Poročilo o pregledu letnega poročila mora nadzorni odbor po določilih ZZad izdelati in predati v roku enega meseca po tem, ko dobi letno poročilo v pregled. Poročilo mora skupaj z letnim poročilom oddati upravnemu odboru in to se preda občnemu zboru v sprejem. Poročilo pred sprejemom letnega poročila preberejo na občnem zboru. Občni zbor lahko odloči, da je letno poročilo treba popraviti ali ga celo zavrne. V takšnem primeru

mora nadzorni odbor k novemu, popravljanemu letnemu poročilu podati novo mnenje oziroma poročilo.

Podpis vseh članov nadzornega odbora na poročilu o pregledu ni pogoj za veljavnost poročila, če ga je ob predpisani sklepčnosti in večini veljavno sprejel nadzorni odbor. Nadzorni odbor lahko odloča o letnem poročilu tudi, če na seji nadzornega odbora niso navzoči vsi člani, tako da je mogoča tudi situacija, da se vsi člani ne morejo podpisati. Lahko se tudi vsi člani ne strinjajo s poročilom, zato je določba ZZad o podpisu vseh članov na poročilu nesmiselna oziroma nepraktično postavljena. Poročilo o pregledu letnega poročila je sestavni del zapisnika nadzornega odbora, ki ga po določbah zakona podpišeta praviloma le predsednik in zapisnikar, saj od druge novele ZZad-B ni več obvezen podpis vseh članov odbora.

Na občnem zboru je treba prebrati poročilo o pregledu letnega poročila, še preden občni zbor odloči o sprejemu letnega poročila. Omenjena določba zagotavlja članom zadruga seznanjenost ne le s predlogom organa, ki letno poročilo sestavi ali določi predlog letnega poročila, temveč tudi s poročilom, ki ga o svojem pregledu predloga letnega poročila sestavi organ, pristojen za sprotno opravljanje nadzora nad vodenjem zadruga in je ločen od drugih organov vodenja. S tem se zagotavlja vsestranska obveščenost članov ne le o letnem poročilu, temveč tudi o poslovanju zadruga (Avsec 2008, 287).

Nadzorni odbor mora nenehno nadzirati delo in poslovanje predsednika zadruga, upravnega odbora, direktorja in delavcev s posebnimi pooblastili in odgovornostmi. Takšna določba zakona daje nadzornemu odboru posebno nalogo nadzora, od katerega so posredno odvisni tudi rezultati, ki se odražajo v posameznih postavkah letnega poročila.

Pomembne obveznosti nadzornega odbora določajo tudi posebni predpisi. Nadzorni odbor mora pri izvajanju svojih pristojnosti in odgovornosti za opravljanje nadzora nad vodenjem poslova zadruga redno preverjati:

- ali je zadruga kratkoročno in dolgoročno plačilno sposobna in
- ali poslovodstvo ravna v skladu s pravili ZFPPIPP.

Člani nadzornega odbora so solidarno odgovorni zadrugi za škodo, nastalo zaradi neizpolnjevanja obveznosti na področju finančnega poslovanja. Nadzorni organ v zadrugi je nepristranska funkcija in je prirejen upravnemu odboru oziroma predsedniku. Organu vodenja ne sme dajati navodil, nadzornemu organu pa ne sme dajati navodil občni zbor, revizijska zadruga ali drug revizor v zadrugi. Prav zaradi nepristranskosti v nadzorni odbor ne more biti izvoljena oseba, ki je predsednik zadruga, član upravnega odbora, direktor ali vodilni delavec zadruga. Zadruga pravila pa lahko določijo tudi druge pogoje in preference, ki jih morajo izpolnjevati člani nadzornega odbora, da se zagotovi učinkovito opravljanje nadzorne funkcije (Avsec 2008, 211).

Nadzorni odbor ne izvaja popolnega nadzora, saj člani te funkcije ne opravljajo poklicno. Dolžan je izpeljati tiste nadzorne ukrepe, ki lahko upravičijo prepričanje, da je poslovanje zadruga v skladu z določbami zakona in zadrughih pravil oziroma drugih predpisov. Zlasti se preverja obravnava poročil, pri čemer pridobivajo potrebne informacije od upravnega odbora oziroma predsednika zadruga, direktorja ali vodilnih delavcev. Preverjajo poslovne knjige in druge listine, vrednostne papirje, blago, naprave in drugo premoženje zadruga ter

imajo pomembno funkcijo pri sprejemanju letnega poročila. Poleg letnega poročila morajo pregledati tudi predlog za uporabo presežka oziroma pokritje izgube.

Poslovne knjige in druge listine ter premoženje zadruga lahko pregleduje nadzorni odbor kot celota ali pa pregled izvajajo posamezni člani odbora. Pri tem je potrebno pooblastilo nadzornega odbora. S stališča nadzorne funkcije so pomembne zlasti evidences in druge listine, ki jih vodi oziroma ima zadruga v zvezi s svojim poslovanjem, različna poročila o notranjem nadzoru, ki se izvaja v zadrugi in poročila o opravljeni združni reviziji. Nadzorniki lahko pregledajo tudi poročila o notranji reviziji in poročila revizorja zadruga. Pri pregledu dokumentacije in premoženja zadruga imajo pravico biti navzoči člani upravnega odbora in direktor.

Predpisi o finančnem poslovanju v ZFPPIPP članom nadzornega odbora nalagajo posebne obveznosti. Člani nadzornega odbora odgovarjajo upnikom zadruga za škodo, ki jo ti utrpijo zaradi nepopolnega poplačila v stečajju, če je upravni odbor oziroma predsednik zadruga v zadnjih dveh letih pred začetkom stečajnega postopka na podlagi poročila o ukrepih finančnega prestrukturiranja predlagal občnemu zboru sprejetje sklepa o povečanju zneska števila obveznih deležev in:

- je nadzorni odbor o poročilu o ukrepih finančnega prestrukturiranja dal mnenje, v katerem je presodil, da zadruga ni insolventna in povečanje lastnega kapitala z dodatnimi oziroma višjimi obveznimi deleži ni potrebno; ter
- je občni zbor zavrnil sprejetje sklepa o povečanju zneska ali števila obveznih deležev.

Člani nadzornega odbora upnikom zadruga za primanjkljaj v stečajnem postopku odgovarjajo tudi, če bi na podlagi letnega poročila ali drugih podatkov in poročil posloводства, če bi ravnali s profesionalno skrbnostjo poslovno-finančne stroke in stroke upravljanja podjetij, lahko ugotovili, da je zadruga postala insolventna, pa niso z ukrepi, ki so v njihovi pristojnosti, zagotovili, da posloводство pravočasno odpravi predpisana dejanja, ali preprečili dejanja v nasprotju s prepovedmi iz zakona (Avsec 2008, 213).

Nadzorni odbor lahko od upravnega odbora, direktorja ali vodilnih delavcev zahteva vsa pojasnila, ki jih potrebuje za opravljanje nadzorne funkcije. Upravni odbor informacij ne sme zavrniti z utemeljitvijo, da je to v interesu zadruga. Zahtevo nadzornega odbora po informacijah je dovoljeno zavrniti le v primeru, ko te niso potrebne za skrbno opravljanje nadzora, temveč je zahteva očitno namenjena zlorabi. Do takšne situacije bi prišlo, če bi bilo dokazljivo, da bi bila sporočitev določene informacije namenjena koristim enega ali več članov nadzornega odbora (Avsec 2008, 213).

Občni zbor po zakonskih določbah v običajnih, normalnih razmerah sklicuje upravni odbor. Na podlagi posebne določbe ZZad pa ga lahko nemudoma skliče tudi sam nadzorni odbor, ne da bi moral prej zahtevati sklic od upravnega odbora oziroma predsednika, če to zahtevajo koristi zadruga. Kot razlog za takojšen sklic se štejejo ugotovljene hujše nepravilnosti pri delu in poslovanju zadruga ali ugotovljene hujše kršitve zakona, pravil in sklepov občnega zbora.

4.3.3 Vloga občnega zbora pri sprejemanju letnega poročila

Občni zbor je najvišji organ zadruga. Sestavljajo ga člani zadruga, torej lastniki. Zaradi različnih razlogov (velikega števila članov, velikosti območja, različnih dejavnosti in podobno) lahko zadružna pravila določajo, da se pristojnosti občnega zbora prenesejo na občni zbor, sestavljen iz predstavnikov, ki jih izvolijo člani. Oblikovanje občnega zbora predstavnikov temelji na izrecni določbi pravil, ki jo je sprejel občni zbor vseh članov in na izvolitvi predstavnikov, ki so praviloma izvoljeni na občnem zboru vseh članov, če zadružna pravila ne določajo drugače.

Občni zbor predstavnikov načeloma nima enakih pravic in obveznosti kot občni zbor vseh članov. Določba o prenosu zadev iz pristojnosti občnega zbora vseh članov na občni zbor predstavnikov je predmet zadružnih pravil in je po vsebini dispozitivna, saj ima zadruga predstavniki občni zbor, če takšno sestavo določajo zadružna pravila. Za sklic, kraj, predsedovanje, vodenje, razpravo in odločanje na predstavnikiškem občnem zboru veljajo enaka pravila kot za običajni občni zbor. Člane predstavnikiškega občnega zbora izvolijo z volitvami, ki so podobne rednim volitvam za člane organov zadruga. Zakon omejuje pasivno volilno pravico za predstavnikiški občni zbor na poslovno sposobne fizične osebe, ki so člani zadruga. Če je član pravna oseba, je lahko za predstavnika izvoljena katera koli fizična oseba, ki je na podlagi članskega, delovnega ali katerega drugega pravnega razmerja povezana s pravno osebo. Trajanje mandatne dobe predstavnikov morajo določati zadružna pravila (Avsec 2008, 153-154).

Predstavnikiškega občnega zbora se lahko udeležijo predsednik zadruga, člani upravnega in nadzornega odbora ali preglednik ter direktor, ne glede na to, da niso izvoljeni za predstavnike. Glede na položaj imajo omenjeni organi celo dolžnost sodelovati na predstavnikiškem zboru zaradi razpravljanja in poročanja o posameznih točkah dnevnega reda.

Občni zbor je pristojen za najpomembnejše odločitve v zadrugi na organizacijskem področju, pri kadrovskih in temeljnih poslovnih odločitvah. Najpomembnejše poslovne odločitve v pristojnosti občnega zbora so sprejem letnega poročila, uporaba presežka in pokrivanje izgube ter izdaja vrednostnih papirjev²⁴. Občni zbor je lahko redni ali izredni. Redni občni zbor se skliče po preteku poslovnega leta zaradi odločanja o sprejemu letnega poročila in uporabi presežka oziroma poravnavi izgube. Vsi ostali občni zbori so lahko izredni (Avsec 2008, 143).

Občni zbor sklicuje upravni odbor oziroma predsednik, če zadruga nima upravnega odbora. Iz določbe, v skladu s katero mora zadruga AJ PES-u letno poročilo predložiti v osmih mesecih po izteku poslovnega leta izhaja, da mora občni zbor, ki odloča o sprejetju letnega poročila in uporabi presežka oziroma poravnavi izgube, zasedati najkasneje v prvih osmih mesecih poslovnega leta.

Zakon natančno določa postopek oziroma pravila za sklic občnega zbora. Podrobneje določa sporočitev vabila ter najkrajši in najdaljši rok od vabila do zasedanja (zaradi

²⁴ S spremembami ZZad (2009) mora občni zbor sklepati tudi o uvedbi ali povečanju najnižjega zneska osnovnega kapitala, pod katerega se kapital, ki ga sestavljajo članski deleži ne sme zmanjšati zaradi izplačila članom ali njihovim pravnim naslednikom po prenehanju članstva ali odpovedi prostovoljnih deležev.

zagotovitve ustreznih informacij o kraju in času zasedanja in dnevnem redu ter da se člani lahko seznanijo s pisnim gradivom o pomembnejših in zahtevnejših zadevah, o katerih bodo sklepali na občnem zboru). S tem je vsem članom omogočeno sodelovanje na zboru, pa tudi priprava na morebitno razpravo in s tem čim bolj pretehtano odločanje.

Za obravnavo najpomembnejših organizacijskih in poslovnih vprašanj mora zadruga pripraviti pisne predloge in jih že ob sklicu občnega zbora na sedežu zadruga predložiti na vpogled vsem članom. Tako se pripravi predlog letnega poročila skupaj s poročilom o poslovanju in poročilom o pregledu letnega poročila, ki ga sestavi nadzorni odbor, ali pa predlog za spremembo zadružnih pravil, predlog za statusno preoblikovanje ali za prenehanje zadruga. Pravila lahko določajo, da je treba takšno gradivo poslati članom domov ali pa jim mora biti omogočen vpogled na posameznih enotah zadruga.

Če zadružna pravila določajo rok in način le za vplačilo dela deleža, občni zbor odloča o načinu in rokih vplačila preostalega deleža. Občni zbor odloča tudi o valorizaciji deležev²⁵. Pri odločanju o prostovoljnih skladih, ki jih lahko oblikuje zadruga, se občni zbor odloča za dodatno oblikovanje skladov in določi njihov namen uporabe. Za poravnavanje izgube se lahko v zadrugi zmanjšajo tudi obvezni in prostovoljni deleži članov, o čemer sklepa občni zbor. Če se zaradi odpisa ali izgube vrednosti deležev in skladov zadruga znižajo za več kot polovico, mora občni zbor skleniti, da se deleži doplačajo v celotni odpisani vrednosti ali da se nad zadrugo uvede stečaj. Po opravljeni reviziji v zadrugi se na prvem naslednjem zasedanju občnega zbora prebere povzetek revizijskega poročila, nadzorni ali upravni odbor ali predsednik poroča o rezultatu revizije in nato občni zbor razpravlja o reviziji (Avsec 2008, 176-177).

Načelo članske samouprave zadruga se kaže v tem, da so člani organov zadruga praviloma samo člani zadruga. Zakon dopušča, da član oziroma njegov zakoniti zastopnik za sodelovanje in odločanje na občnem zboru pooblasti drugega člana. S tem se preprečuje, da bi tretje osebe, ki niso člani, posegale v upravljanje zadruga. Lahko pa zadruga v zadružnih pravilih določi tudi drugače: lahko razširi krog pooblaščenecv ali izključi možnost pooblastitve na občnem zboru.

Nekatere upravljavske pravice člani uresničujejo na občnem zboru, druge pa zunaj njega. Nekatere države zaradi pomembnosti odločitev, ki jih tam sprejemajo, celo predpisujejo obvezno prisotnost na občnem zboru. Nečlani praviloma naj ne bi prisostvovali na občnem zboru. Vsak član ima pravico, da na občnem zboru daje pobude in predloge. Predlogi so formalne izjave volje, ki lahko pripeljejo do sprejetja sklepa, ki je bodisi vezan na vsebino dnevnega reda bodisi na potek občnega zbora. Vsak član ima pravico do razprave. O dodelitvi besede gostom odloča predsednik občnega zbora. Pravica do razprave omogoča članu vpliv na oblikovanje mnenja občnega zbora o posameznih točkah občnega zbora (Avsec 2008, 148-150).

Občni zbor oblikuje svojo voljo s sprejemanjem sklepov na podlagi glasovanja članov, ki imajo glasovalno pravico. Vsak član ima načeloma en glas, možno pa je tudi zastopanje nekaterih članov s pooblastilom drugega člana. Glasuje se javno ali tajno. O načinu glasovanja odloča predsedujoči občnega zbora, če zakon ali pravila ne določajo drugače.

²⁵ Spremembe ZZad (2009) z možnostjo pridobitve članov vlagateljev daje občnemu zboru tudi pristojnost odločanja o ureditvi možnosti za sprejem članov vlagateljev.

Sprejemanje sklepov se nanaša na predlog, ki mora biti jasno in nedvoumno opredeljen. Zagotovljeno mora biti, da je vsem članom, ki bodo glasovali dejansko jasno, za kaj bodo dali svoj glas. Sprejem sklepa se konča s trenutkom, ko je razglašen rezultat glasovanja.

Za zadrugo je pomembna pravica do obveščeniosti. To je enotna pravica, ki je ni mogoče deliti na pravico do prejema obvestila in pravico do vpogleda, ker gre za različne tehnike obveščanja. Pravica do obveščeniosti pripada vsakemu članu in je individualna, ne manjšinska. Vsebina članske pravice do obveščeniosti je opredeljena kot pridobitev podatkov in obvestil o poslovanju in gospodarskem stanju zadruga, torej tudi podatkov, ki so zajeti v letnem poročilu. Člani imajo pravico do obveščeniosti na podlagi članskega razmerja, ki poleg kapitalskega oziroma lastninskega premoženja obsega tudi poslovno sodelovanje člana z zadrugo in udeležbo pri upravljanju. Pravočasna, objektivna in celovita obveščeniost je ena od nujnih predpostavk za kakovostno odločanje. Člani namreč upravljalvske pravice neposredno uresničujejo z glasovanjem na občnem zboru in tako lahko posegajo tudi v vodenje poslov. Pravica do obveščeniosti je povezana tudi z odgovornostjo članov za obveznosti zadruga, če to z združnimi pravili ni izključeno. Zakonsko je predpisano, da ima pravico do obveščeniosti tudi nekdanji član, vse dokler traja njegova odgovornost za obveznosti zadruga (Avsec 2008, 159-160).

Od pravice posameznega člana do obveščeniosti je treba ločiti kolektivno pravico do obveščeniosti, ker ta ni sestavina članstva; pripada določenemu organu in izhaja iz dolžnosti poročanja, ki jo imajo nosilci določenih funkcij proti zadrugi ali drugim organom v zadrugi.

ZZad predpisuje, da je članska pravica do obveščeniosti omejena samo iz utemeljenih razlogov. Motiv za uveljavljanje članske pravice je težko ugotovljiv in zato ni odločilen pri vprašanju, ali mora zadruga podatek oziroma informacijo posredovati. Članu torej ni treba utemeljevati zahteve po sporočitvi podatkov in obvestil. Pravice do obveščeniosti članov tudi ni mogoče omejiti z večinsko sprejetim sklepom občnega zbora, ki ne bi upošteval zakonskih razlogov za zavrnitev zahteve. ZZad določa dva možna razloga za zavrnitev posredovanja podatkov. Prvi je škoda, ki bi jo razkritje določenih podatkov po razumni gospodarski presoji povzročilo zadrugi ali njeni podrejeni družbi. Drugi razlog pa se nanaša na zaupnost nekaterih podatkov.

Pravica do obveščeniosti članov je podobno urejena tudi v Uredbi o statutu evropske zadruga, le da je to področje urejeno ožje kot v slovenskem ZZad. V desetih dneh pred zasedanjem občnega zbora, ki je sklican z namenom odločanja o letnem poročilu, lahko člani proučijo bilanco stanja, izkaz poslovnega izida in vse pripadajoče priloge k izkazom, poslovno poročilo ter sklep revizije računovodskih izkazov.

V različnih državah EU zakonske določbe članom dajejo različne pravice do obveščeniosti. Člani to pravico povsod imajo, razlike pa se pojavljajo v obsegu podatkov, ki so jih upravičeni pridobiti na zahtevo. Izjeme se pojavijo pri zadrugah, ki se ukvarjajo s specifično dejavnostjo, kot je bančništvo. Tako na primer Portugalski združni zakonik članom daje pravico do vpogleda v listine in poslovne knjige, vendar je v kreditnih zadrugah ta pravica omejena. V Španiji imajo minimalen obseg pravic, ki zadoščajo le za izvrševanje članskih pravic in dolžnosti (Avsec 2008, 163 – 164).

Na občnem zboru člani glasujejo o določenem predlogu; pri sprejemanju letnega poročila glasujejo o sprejemu. Načelo upravljanja zadruga in načelo enakopravnosti sta povezani tudi z načelom enake glasovalne pravice. Določba o enaki glasovalni pravici je dispozitivna. Zakon zadrugnim pravilom dopušča, da določijo podlago, po kateri ima član oziroma predstavnik lahko tudi več glasov. Vse zadrugne zakonodaje izhajajo iz načela enake glasovalne pravice, razlikujejo pa se v tem, ali in kako dovoljujejo izjeme od tega načela.

4.4 Posebnosti zadrugne revizije²⁶

Stopnje delovanja v vsakem pravnem subjektu lahko razdelimo na tri sklope: načrtovanje, uresničevanje in nadzorovanje. Nadzor opredeljujejo kot večstopenjski informacijski in odločevalski proces. Pri nadzorni dejavnosti gre za presojanje pravilnosti različnih nalog, stanj in procesov na stopnjah informiranja, odločanja in izvajanja ter je lahko kontrolne ali revizijske narave. Nadziranje razumemo kot presojanje pravilnosti procesov in stanj z namenom, da se ugotovi istovetnost uresničenega z vnaprej opredeljenimi merili. Kaže se v dveh oblikah:

- pregledovanje in ocenjevanje vseh delovnih postopkov pri obravnavanju računovodskih podatkov in oblikovanju poročila (skladnost z vnaprej opredeljenimi pravili) ter
- izdelovanje in posredovanje nadzornih poročil za potrebe nadziranja v okviru poslovanja in upravljanja podjetja (Koletnik 2005, 15).

Teorija nadzoru pripisuje informativno in zaščitno funkcijo. Nadzor ima informativno funkcijo, ker morajo biti nadzorna ravnanja dokumentirana tako, da jih lahko razume in preveri tudi nesodelujoči strokovnjak, nadzorovani subjekt pa mora poročati o svojem ravnanju. Zaščitna funkcija pa preprečuje neželene napake ali nepravilnosti oziroma jih odkriva in popravlja (Avsec 2008, 411).

Potrebo po nadzorni funkciji v zadrugi utemeljujejo s teorijo skrbništva oziroma zastopništva. Za lažje uresničevanje svojih ciljev člani nekatere naloge prenesejo na zastopnike. Takšna delitev dela poleg koristi prinaša tudi številna tveganja oziroma nevarnosti. Zaradi neposrednega opravljanja poslov imajo pooblaščenca informacijsko prednost pred člani, ti pa imajo pogosto težave pri sprejemanju in ocenjevanju ravnanja pooblaščenca. Pomanjkanje informacij članov o posameznih pooblaščencah, ki naj bi zastopali njihove interese, o njihovih sposobnostih, znanju in motivih, lahko pomeni tveganje, da bo pooblaščenec maksimiral lastne koristi v škodo članov. Prav ta tveganja naj bi, poleg drugih mehanizmov, zmanjšala ustrezno urejena nadzorna funkcija.

Spremembe ZZad v letu 2009 so povzročile številna nasprotovanja, s tem, ko so iz zakona umaknili določbe o zadrugni reviziji. Spremenjen zakon ne vsebuje nobenih posebnih določb o reviziji, razen te, da se glede dolžnosti revidiranja sklicuje na smiselno uporabo določb ZGD. Pri tem se pojavlja dvom, ali je sklicevanje na ZGD zadostno, saj je obveznost vsakoletnega revidiranja letnega poročila v ZGD urejena različno glede na vrsto

²⁶ Povzeto po ZZad (Ur.l. RS št. 62/2007). S spremembami ZZad v letu 2009 se zadrugna revizija ukinja. Zaradi pobud strokovnjakov s področja zadrugništva po dodatni ureditvi področja revidiranja in ponazoritve revizije v zadrugah, povzemamo določbe o reviziji iz ZZad pred spremembami.

in velikost družbe ter njen morebitni položaj kot nadrejene družbe. Po analizah Zadružne zveze Slovenije bi posledično pomenilo, da okrog 90% zadrug v Sloveniji ne bi bilo zavezanih k revidiranju letnega poročila. Razlogi za ukinitve zadružne revizije so v spremembah, ki so bile uvedene v zakonu o revidiranju v letu 2008. Omenjeni zakon namreč določa, da lahko storitve revidiranja opravlja samo revizijska družba, ki je lahko organizirana kot gospodarska družba ali samostojni revizor kot samostojni podjetnik posameznik. Glede na ta stališča bi določba ZZad, ki je predvidevala izvajanje revizije s strani zadružne zveze, nasprotovala zakonu o revidiranju, kar pa ni v skladu z Ustavo.

Čeprav ZZad več ne vključuje zadružne revizije, so pristojni organi že dali pobudo za urejanje področja revidiranja zadrug. Po mnenju strokovnjakov ukinitve zadružne revizije ne bo pozitivno vplivala na razvoj zadružništva, zato si bodo prizadevali za spremembe zakona o revidiranju. V nadaljevanju povzemamo določbe ZZad pred spremembami v letu 2009, saj bi glede na mnenja in pobude strokovnjakov lahko predvidevali, da bo zadružna revizija ponovno podrobneje urejena v ustrezni zakonodaji. Druge države članice imajo ustrezno zakonsko urejeno revidiranje zadrug, zato s predstavitvijo določb ZZad skušamo nazorneje prikazati to področje.

Zadružno revizijo posebej ureja ZZad²⁷, ki predpisuje, da se ta opravlja v skladu s posebnimi predpisi, razen če omenjeni zakon določa drugače. Posebni predpisi, ki veljajo v takem primeru so pravzaprav splošni predpisi o revidiranju, zlasti zakon o revidiranju, v razmerju do katerih je ZZad *lex specialis* in ima prednost pred splošnimi pravili. Zadružna revizija je obvezna za vse zadruge, ne glede na velikost, dejavnost, odgovornost članov za obveznosti zadruge in druge lastnosti²⁸. Je posebna oblika nadzora, saj lahko izravnava nekatere pomanjkljivosti zadružne pravnoorganizacijske oblike, ki izhajajo zlasti iz spremenljivosti zadružnega kapitala in s tem povezanim tveganjem za člane in upnike zadruge. Z zadružno revizijo se ugotavlja premoženjski položaj, organiziranost in poslovanje zadruge, vključeno je tudi revidiranje računovodskih izkazov.

Obvezno opravljanje revizije lahko pripomore k uresničevanju koristi članov, ki jih pospešuje zadruga, da ohranijo delež v zadrugi in se realizira njihova odgovornost za obveznosti zadruge. Tudi organom zadruge, predsedniku ter članom upravnega in nadzornega odbora je zaradi njihove odgovornosti občnemu zboru izvedba revizije v interesu. Zaposleni v zadrugi pa so za zadružno revizijo zainteresirani predvsem zaradi interesa po ohranitvi delovanja zadruge in s tem delovnih mest.

Glede na pogostost izvedbe in podlago za izvedbo ločujemo dve vrsti revizije: redno zakonsko revizijo in posebne revizije. Zadružna revizija se opravlja najmanj vsako drugo leto²⁹ oziroma ne glede na obvezno revizijo, ob vsaki menjavi predsednika zadruge, direktorja in upravnega odbora. Pravila zadruge lahko predvidevajo tudi dodatno revizijo in v takem primeru mora pristojni organ z revizijsko zadružno zvezo oziroma drugim izvajalcem zadružne revizije skleniti pogodbo. Določba ZZad o reviziji v primeru

²⁷ Po spremembah v letu 2009 ZZad več ne vključuje določb o zadružni reviziji.

²⁸ Zaradi sprememb zakona po katerih revizija več ni obvezna za vse zadruge, zadružniki ocenjujejo, da zaradi velikosti, ki je po ZZad merilo za revidiranje, okrog 90% zadrug ne bo zavezanih k revidiranju letnih izkazov.

²⁹ ZGD določa obvezno revizijo vsako leto za velike in srednje družbe, dvojne družbe in družbe, z vrednostnimi papirji katerih se trguje na organiziranem trgu.

zamenjave posameznih organov ni postavljena povsem jasno, saj ni razumljivo, ali je revizija potrebna že, ko se menja samo en član ali le ko gre za menjavo upravnega odbora kot celotnega organa. Prav tako zakon ne opredeljuje zahteve za revizijo v primeru prenehanja opravljanja funkcije, saj je dopustno, da upravni odbor po prenehanju funkcije enega od članov deluje v zoženi sestavi (Avsec 2008, 423).

Stroške zadružne revizije je dolžna poravnati zadruga. Če revizijo zahteva kdo drug, stroške poravnava sam, vendar pa zakonsko ni določeno, kdo bi lahko proti volji zadruga zahteval revizijo.

Revidiranje poleg revidiranja računovodskih izkazov pomeni tudi druge posle dajanja zagotovil in posle opravljanja dogovorjenih postopkov v zvezi z računovodskimi informacijami. Revidiranje računovodskih izkazov je preizkušanje, pregledovanje in ocenjevanje računovodskih izkazov ter podatkov in metod, ki so bili uporabljeni pri njihovem sestavljanju. Na podlagi tega se izda neodvisno strokovno mnenje o tem, ali računovodski izkazi v vseh pomembnih pogledih dajejo resnično in pošteno sliko stanja v zadrugi. Namen revizije računovodskih izkazov je revizorju omogočiti izraziti mnenje, ali so računovodski izkazi v vseh pomembnih pogledih pripravljene skladno z opredeljenim okvirom računovodskega poročanja (Koletnik, Revidiranje, 2006).

Zadruga je lahko povezana tudi z drugimi poslovnimi subjekti. Če je povezana s podrejeno družbo, potem zadružna revizija zajema tudi njo. Ni nujno, da podrejeno družbo revidira isti revizor ali revizijska družba kot zadrugo, saj je mogoče, da revizijska zadružna zveza, ki revidira zadruga, nima dovoljenja za revidiranje drugih pravnih oseb. Če podrejeno družbo revidira drug revizor, se zadružna revizija glede podrejene družbe omeji na povezanost podrejene družbe z zadrugo (ZZad).

Zadružno revizijo opravljajo neodvisni nosilci, ki dobro poznajo specifičnost zadružništva. Zakonsko je predpisano, da zadružno revizijo v zadrugah opravlja zadružna zveza, ki je za to pridobila dovoljenje in v katero je zadruga prostovoljno včlanjena. Če zadruga ni včlanjena v revizijsko zadružno zvezo, zakon dovoljuje, da revizijo opravi revizijska družba ali pooblaščen revizor³⁰ (Kastelic 2005, 39).

Zadrugam, ki v bilanci izkazujejo tudi nerazdeljivo premoženje pa zakon nalaga, da se obvezno včlanijo v eno izmed revizijskih zadružnih zvez. Takšna določba izhaja iz dejstva, da se nerazdeljivo premoženje po prenehanju zadruga ne sme razdeliti med člane, pač pa se prenese na zadružno zvezo, v katero je včlanjena zadruga.

Veljavni predpisi o revidiranju temeljijo na načelih, da mora izvajalec revizije revidiranje v pravni osebi opravljati neodvisno, nepristransko in v skladu s pravili. Na te določbe se nanaša tudi ZZad, ki zagotavlja neodvisnost zadružne revizije z izrecno določbo, na podlagi katere osebe, ki zaradi posebne povezanosti z zadrugo (bodisi kot organ na podlagi korporacijskopravnega razmerja bodisi kot zaposleni na podlagi pogodbe o zaposlitvi) ne

³⁰ Spremembe ZZad v letu 2009 so ukinile določbe revizije za zadruga prav zaradi nasprotovanja v zakonih glede izvajalca revizije. Zakon o revidiranju ne določa, da bi lahko zadružna zveza bila izvajalec revizije. Prav tako pa se je s strani strokovnjakov revidiranja pojavljalo vprašanje o neodvisnosti revizorja (zadružne zveze) do zadruga (kot članice zadružne zveze).

smejo opravljati revizije zadruga. Smiselno bi bilo v določbo vključiti omejitev opravljanja revizije tudi za vse člane zadruga, saj tudi oni revizije ne morejo opravljati neodvisno.

Pooblaščen revizor, ki opravlja revizijo v zadrugi je dolžan, če ugotovi nepravilnosti, o tem obvestiti predsednika zadruga in predsednika nadzornega odbora. Obvestilno dolžnost pooblaščenega revizorja, ki jo predpisuje ZZad, je revizor dolžan izpolniti, če ugotovi:

- okoliščine, ki ogrožajo ali utegnejo ogroziti obstoj zadruga ali bistvene razvojne možnosti zadruga ali podrejene družbe,
- težjo kršitev zakona ali pravil, ki so jo storili organi zadruga ali
- neizpolnjevanje posebnih dolžnosti pozitivnega ravnanja in opustitev prepovedanih ravnanj organov v primeru insolventnosti zadrug.

Revizor mora o omenjenih ugotovitvah takoj poročati predsedniku zadruga in predsedniku nadzornega odbora, če zadruga ima ta organ. Če je ogrožen tudi obstoj ali bistvene razvojne možnosti podrejene družbe, mora obvestiti tudi zakonitega zastopnika podrejene družbe. Če ima zadruga upravni odbor, mora predsednik zadruga o prejetem obvestilu pooblaščenega revizorja obvestiti tudi člane upravnega odbora. Zakon predpisuje, da mora upravni odbor oziroma predsednik v takšnih primerih sklicati občni zbor, razen če se ugotovitve revizorja nanašajo na podrejeno družbo zadruga.

Preden je revizija zaključena, mora revizor o svojih ugotovitvah poročati upravnemu odboru oziroma predsedniku in direktorju zadruga. Takšen sestanek imenujejo sklepna revizijska seja. Predsednik zadruga mora o taki seji obvestiti tudi predsednika nadzornega odbora in na zahtevo revizorja na sejo povabiti tudi člane nadzornega odbora.

Revizor mora o opravljeni reviziji sestaviti poročilo. Poročilo o opravljenem revidiranju ni samo dokaz, da je zadruga opravila svojo obveznost, temveč je tudi informacija predsedniku, članom upravnega odbora in nadzornega organa ter direktorju za njihovo delo. Vsebina revizijskega poročila mora ustrezati predmetu revizije, torej ugotavljanju premoženjskega položaja, organiziranosti in poslovanju zadruga, kar vključuje tudi računovodske izkaze in letno poročilo. Poročilo mora vsebovati tudi morebitne ugotovitve o okoliščinah, ki ogrožajo ali bi utegnile ogroziti obstoj oziroma razvoj zadruga ali podrejene družbe, morebitne ugotovitve o kršitvah zakona ali združnih pravil, ki so jih storili organi in ugotovitve o nelikvidnosti oziroma insolventnosti. Pri sestavljanju poročila mora revizor spoštovati načela resničnosti, popolnosti, nepristranskosti in enotnosti. Poročilo vsebuje podatke o obsegu revidiranja in podlagah ter mnenje revizorja. Zakon predlaga, da se v poročilu navede tudi pojasnilo o odgovornosti poslovodstva in revizorjevi odgovornosti. Poročilo označijo z datumom, ko je bilo revidiranje končano (Avsec 2008, 440-442).

Mnenje pooblaščenega revizorja mora obsegati oceno o stopnji resničnosti in poštenosti računovodskih izkazov ter je lahko pritrdilno, s pridržkom ali odklonilno. S pritrdilnim mnenjem oziroma mnenjem brez pridržkov se oceni, da računovodski izkazi resnično in pošteno prikazujejo finančno stanje in poslovni izid. Z mnenjem s pridržkom se izrazi pridržek glede resničnosti in poštenosti prikazovanja posameznih kategorij v računovodskih izkazih. Z odklonilnim mnenjem pa pooblaščen revizor oceni, da računovodski izkazi niso resnični in pošteni.

Zadruga mora potrdilo o opravljeni reviziji predložiti sodišču. Letno poročilo skupaj z morebitnim revizorjevim poročilom pa mora predložiti na AJPES. To šteje za predložitev poročila sodnemu registru zaradi javne objave, torej za izpolnitev obveznosti, ki jo nalaga ZZad. Predsednik ali upravni odbor mora izvod poročila o revidiranju vročiti zadrugi zvezi, katere članica je zadruga. To ima pomen le, če revizije zaradi posebnih razlogov ne opravlja revizijska zadruga zveza.

Zakon predpisuje, da se obravnava revizijskega poročila uvrsti na dnevni red naslednjega zasedanja občnega zbora, kjer je treba poročilo prebrati in se o njem ustrezno razpravlja. Zaradi obsežnosti poročila se na občnem zboru prebere le njegov povzetek. Na občnem zboru lahko prisostvuje tudi pooblaščen revizor, ki ga mora za sklic občnega zbora pristojni organ o sklicu obvestiti. Uvod v razpravo se prične z branjem povzetka poročila o opravljeni reviziji, ki ga je pripravil pooblaščen revizor. Nato mora nadzorni ali upravni organ zadruga oziroma predsednik poročati o rezultatu revizije; poleg svojih stališč do revizijskega poročila predstavi tudi ukrepe, ki jih je zadruga sprejela ali jih namerava sprejeti v zvezi z ugotovitvami revizije. V izrednih razmerah, ki jih navaja ZZad lahko občni zbor skliče tudi sam pooblaščen revizor. Sklic občnega zbora spodbudi organe zadruga, da sprejmejo ukrepe za odpravo pomanjkljivosti (Avsec 2008, 444).

Tudi druge evropske države predpisujejo zadrugo revizijo. Kot nosilci revizije v zadrugah so se v evropskih državah uveljavile tri skupine subjektov: gospodarske revizijske družbe oziroma samostojni revizorji, revizijske zveze zadrug in državne organizacije oziroma organi. Pri revidiranju po gospodarskih revizijskih družbah zadruga prosto izbirajo nosilca revidiranja, vendar je to omejeno na formalni preizkus računovodskih izkazov. Ko revidiranje opravlja revizijske zveze zadrug, je izbira omejena, ker so zveze organizirane po območjih in panožnih vidikih. Revizorji v zvezah morajo poleg splošnih računovodskih znanj poznati tudi zadrugne specifične. Državni organi pa kot nosilci revizije nastopajo zlasti v državah, ki zadrugam pripisujejo posebne naloge (Gerike 2001, 88).

Italijanski zakonodajni dekret določa, da je za nadzor nad vsemi zadrugnimi organizacijami pristojno ministrstvo za produktivne dejavnosti, ki opravlja nadzor z zadrugnimi revizijami. Namen te revizije je:

- zagotoviti organom upravljanja in nadzora predloge in nasvete za izboljšanje poslovanja in notranje demokracije z namenom pospeševanja sodelovanja članov v dejavnosti zadruga,
- preizkusiti vzajemnostno naravo zadruga, ugotoviti člansko podlago, sodelovanje članov v delu zadruga in vzajemni menjavi z njo, kakovost sodelovanja, odsotnost pridobitniških namenov ter upravičenost zadruga do davčnih olajšav in drugih ugodnosti,
- ugotoviti premoženjsko stanje na podlagi letnega poročila, poročil upravnega odbora in nadzornega sveta ter
- (če zadruga zaposluje člane) ugotoviti, ali je sprejet poseben notranji pravilnik ter ali so odnosi med zadrugo in člani delavci skladni s pravilnikom.

Revizijo je treba v zadrugi opraviti najmanj enkrat na dve leti, razen če posebni predpisi določajo revidiranje vsako leto. Zadruga so lahko včlanjene v eno od priznanih zvez za podporo, samonadzor in samoupravo zadrugnega gibanja, ki za članice opravlja revizijo. V nasprotnem primeru revizijo opravlja pristojno ministrstvo po pooblaščenih osebah. Zadruga revizija se konča z izdajo potrdila o izvedbi revizije, ki ga izda zveza ali državni

organ. Revizor lahko zadrugo opozori na odpravo pomanjkljivosti, ki jih je mogoče odpraviti. O tem mora s poročilom obvestiti tudi območni vladni organ oziroma revizijsko zvezo. Če je pomanjkljivost odpravljena v roku, revizor o tem izda potrdilo, če pa nepravilnosti niso bile odpravljene, o tem poroča območnemu vladnemu uradu (Avsec 2008, 418-420).

V Nemčiji zadružno revizijo predpisuje zadružni zakon. Gospodarski položaj in pravilnost poslovanja z revidiranjem organiziranosti, premoženjskega položaja in poslovanja zadruga ugotavljajo vsako drugo leto. Vsako leto je treba revizijo izvesti le v zadrugah, katerih bilančna vsota presega dva milijona evrov. Glede na predmet preizkušanja se zadružna revizija v Nemčiji uvršča med najboljše. Vsaka zadruga mora biti včlanjena v zvezo, ki je nosilec revidiranja. Revidiranje opravi revizor, ki je nameščenec zveze. Člani uprave in nadzornega sveta, zaposleni v zadrugi in člani zadruga ne smejo opravljati zadružne revizije. Revizijska zveza mora o pričetku revizije pravočasno obvestiti predsednika nadzornega sveta, ki mora obvestiti tudi druge člane nadzornega sveta in jih na zahtevo revizorja vključiti v postopek revidiranja. O pomembnih ugotovitvah mora revizor, če meni, da bi te zahtevale takojšnje ukrepanje, nemudoma obvestiti predsednika nadzornega sveta. Revizor mora na skupni seji uprave in nadzornega sveta ustno poročati o predvidenem izidu revidiranja, za kar lahko zahteva sklic seje obeh organov, če ta ni sklicana, pa jo lahko skliče sam. Revizijska zveza mora pripraviti pisno poročilo o izidu revidiranja, ki ga podpiše in pošlje zadrugi ter o tem obvesti predsednika nadzornega sveta. Vsak član nadzornega sveta ima pravico, da pregleda revizijsko poročilo. O rezultatu revidiranja se uprava in nadzorni svet posvetujeta na skupni seji, ki mora biti takoj po prejemu poročila revizijske zveze. Na seji lahko sodelujeta tudi revizor in revizijska zveza. O opravljenem revidiranju mora uprava zadruga predložiti potrdilo registrskemu sodišču in poročilo o revidiranju uvrstiti na dnevni red naslednjega občnega zbora. Tam mora svoja stališča do revizijskega poročila podati nadzorni svet, revizijska zveza pa ima pravico, da na tem občnem zboru razpravlja in zahteva, da se poročilo prebere v celoti ali le posamezne dele. Če občni zbor ni pravilno sklican ali se odlaša s sklicem, ima revizijska zveza pravico, da ga skliče sama (Avsec 2008, 414-415).

V Franciji je zakonsko predpisano obvezno članstvo kmetijskih zadrug v odobrenih zadružnih zvezah s pravico revidiranja. Kmetijski zakonik določa, da morajo biti kmetijske zadruga in njihove unije članice zadružne zveze, ki je pridobila odobritev kmetijskega ministra, da lahko v sklopu revidiranja periodično pripravlja kritičen pregled računovodskih izkazov in poslovanja. Zadružne zveze s pravico revidiranja morajo biti članice Nacionalnega revizijskega združenja za kmetijsko zadružništvo. Zadružno revizijo za nekmetijske zadruga ureja dekret, ki ga je izdal predsednik vlade na podlagi pooblastila iz zakona o razvoju določenih dejavnosti v sklopu socialne ekonomije. Cilj zadružne revizije je kritičen in analitičen preizkus položaja in poslovanja zadruga na podlagi letnih poročil ter upoštevanje zadružne posebnosti. Revizija obsega preizkus upoštevanja zadružnih načel in sodelovanja zadružnikov v dejavnosti in upravljanju zadruga, kritično oceno upravljanja, podkrepljeno z ustreznimi kazalniki o poslovanju, upravnem, finančnem in socialnem položaju ter priporočilo glede ukrepov za izboljšanje poslovanja in položaja zadruga. V zadrugah, za katere velja dekret je treba revizijo opraviti najmanj enkrat na pet let, če pravila ali drugi akt zadruga ne določa pogostejšega opravljanja revizije. Poleg tega je treba revizijo opraviti na zahtevo najmanj tretjine članov uprave ali nadzornega sveta ali najmanj desetine zadružnikov. Revizijo je treba opraviti v zadrugi, ki tri zaporedna leta

izkazuje izgubo ali če je v računovodskih izkazih izkazana izguba v višini najmanj polovice najvišjega zneska, ki ga je osnovni kapital zadruga izkazoval po ustanovitvi. Po odredbi o nalogah združne revizije mora revizija zajeti pravno, organizacijsko-upravno, tehnično, trgovinsko, socialno in finančno področje (Avsec 2008, 416-417).

Združna zakonodaja v vseh evropskih državah predpisuje združno revizijo. Razlike se pojavljajo v predmetu revidiranja, saj je po državah predpisano pregledovanje različnih postavk zadruga. Nekatere države revizorjem nalagajo tudi svetovalno funkcijo, druge pa le pregledovanje. Različne so tudi institucije, ki so pristojne za revidiranje ter osebe, ki to lahko opravljajo. Vsekakor pa je vsem revizijam skupen namen pregledati poslovanje in delovanje zadruga ter ugotoviti pravilnosti ali pomanjkljivosti.

4.5 Problematika in zapleti pri sprejemanju letnega poročila

Dobro gospodarjenje, teženje k ciljem in namenom zadruga ter pravilni in pošteni, resnični prikazi v letnem poročilu pomenijo za zadrugo normalen potek pri sprejemanju letnega poročila. Celoletno pravilno poslovanje zadruga in delovanje njenih organov v skladu z zakonodajo in pravili zadruga pomenijo ob koncu poslovnega leta za upravni odbor predajo letnega poročila nadzornemu odboru. Ta pregleda letno poročilo, napiše poročilo o pregledu in preda letno poročilo v sprejem na občni zbor. Še pred tem je lahko izvedena revizija, ki preizkuša in pregleduje računovodske izkaze in na koncu katere pooblaščen revizor poda svoje mnenje. Če je vse v skladu s predpisi in so izkazi pošteni in resnična slika poslovanja zadruga, izda revizor mnenje brez pridržkov. Občni zbor se seznanj z rezultati poslovanja, poročilom nadzornega odbora in revizijskim poročilom, o vsem poteka razprava in na koncu letno poročilo potrjuje. Pri celotnem procesu pa lahko pride tudi do zapletov in problemov, ki otežijo sprejem letnega poročila.

Člani zadruga na občnem zboru volijo člane upravnega odbora, predsednika zadruga in člane nadzornega odbora. Zakon predpisuje, da imajo pravico biti izvoljeni posamezniki, ki izpolnjujejo določene pogoje. Predsednik ali član upravnega oziroma nadzornega odbora je lahko posameznik, ki je poslovno sposoben in je bodisi član zadruga ali zakoniti zastopnik člana bodisi na podlagi članskega, delovnega ali kakšnega drugega pravnega razmerja povezan s pravno osebo članico zadruga. Sicer lahko združna pravila določijo za izvolitev predsednika oziroma drugih članov upravnega in nadzornega odbora tudi druge zahteve, ki jih morajo izpolnjevati³¹. Smiselno bi bilo na primer določiti pogoje glede izobrazbe in poznavanja združništva, saj gre v vsakem primeru izvolitve v organ zadruga za zelo odgovorno delo. Tako pa se v veliko primerih zgodi, da so člani ljudje, ki najboljše ne poznajo zakonodaje in združnih pravil. Sploh v kmetijskih združgah, kjer so člani predvsem ljudje, ki se ukvarjajo s kmetijsko dejavnostjo in mnogi med njimi nimajo primerne izobrazbe. Člani zadruga so specializirani za dejavnost, s katero se ukvarjajo in so v njej lahko celo zelo uspešni, kar pa še ne pomeni, da zelo dobro obvladajo tudi vodenje, upravljanje ali nadzorovanje delovanja zadruga. V poslovnem svetu so zadruga enakovredne ostalim gospodarskim subjektom, zato je pomembno, da člani organov razumejo delovanje poslovnega sveta in zakonitosti, ki tam veljajo. Upravljanje, vodenje in nadzorovanje je lahko ustrezno le, če so organi ustrezno usposobljeni, poznajo zakonitosti

³¹ Spremembe ZZad v letu 2009 določajo, da predsednik zadruga, član upravnega odbora ali nadzornega odbora ter direktor zadruga ne more biti oseba, ki izpolnjuje določne z zakonom predpisane omejitve.

zadružništva, so seznanjeni s svojimi pravicami ter poznajo dolžnosti in obveznosti. Neustrezna poslovno-finančna usposobljenost članov lahko privede do sprejemanja sklepov, katerim organi ne sledijo in se ne zavedajo njihovih posledic. Problem se pojavi tudi zaradi povezanosti članov organov vodenja, upravljanja in nadzora. Nadzorna funkcija mora namreč delovati nepristransko in nenehno uresničevati namene nadzora. Če je povezanost med člani upravnega odbora in nadzornega odbora prevelika oziroma člani ne ločijo posla od zasebnega življenja, lahko pride do pristranskih odločitev in potrjevanja podatkov, ki niso bili zadostno analizirani in pregledani.

Nadzorni organ zadruga je dolžan sestaviti poročilo o pregledu letnega poročila z morebitnim poročilom o opravljenem revidiranju in v roku enega meseca od prejema letnega poročila svoje mnenje predati organu, od katerega je prejel letno poročilo. Pregled letnega poročila je zahtevna naloga, saj je običajno obsežno in vsebuje mnogo podatkov. Poleg računovodskih izkazov je iz njega mogoče razbrati tudi številna razkritja, ki niso obvezna sestavina. Nadzorni organ mora biti ustrezno usposobljen, da lahko pregleda rezultate in podatke, ki jih prikazuje letno poročilo. Pa vendar ni dovolj le pregled v tistem mesecu, ko je treba poročilo že oddati. Pomembno je, da nadzorni organ spremlja poslovanje zadruga skozi celo poslovno leto in je seznanjen z odločitvami vodstva in uprave. Poročilo nadzornega organa o pregledu letnega poročila vsebuje predlog občnemu zboru za sprejem, popravke ali celo zavrnitev. Po pregledu nadzornega organa je letno poročilo mogoče tudi spreminjati in po popravkih ga mora ta ponovno pregledati. Če nadzorni organ vse leto opravlja svojo funkcijo tako, kot mu predpisuje zakon, z vso skrbnostjo opravlja svoje naloge in dolžnosti, ob koncu obdobja najverjetneje ne bo prišlo do zapletov. Spremljanje poslovanja in sledenje odločitvam pomeni, da nadzorni organ že vnaprej pozna vsebino letnega poročila in to ne vključuje nepredvidenih postavk in rezultatov. Težava se pojavi, če nadzorni organ ni zadostno usposobljen in ne sledi dogajanju v zadrugi ali celo slepo zaupa vodstvu in upravi.

Sprejemanje letnega poročila je tristopenjski proces. Ker pri tem sodelujejo vsi organi zadruga, upravni odbor s predsednikom, nadzorni odbor in na koncu še občni zbor, posredno pa tudi uprava oziroma delavci s posebnimi pooblastili (pri sestavljanju letnega poročila), lahko pride do različnih zapletov. Pa vendar v praksi ni veliko zavrnitev letnih poročil in zapletov pri sprejemanju oziroma se ti vsaj ne pojavljajo v novicah, dostopnih širši javnosti. Letno poročilo v zaključni fazi vsekakor mora biti sprejeto, čeprav je mogoče, da ga je treba popraviti in sprejeti ustrezne ukrepe za odpravo napak.

5 SPREJEMANJE LETNEGA POROČILA V GOSPODARSKIH DRUŽBAH

Gospodarski subjekti so zaradi svojega položaja in dejavnosti pomemben del vsake družbe in države. Gospodarska družba je po zakonu definirana kot pravna oseba, ki na trgu samostojno opravlja pridobitno dejavnost kot svojo izključno dejavnost. Posamezne oblike gospodarskih subjektov se med seboj razlikujejo predvsem po stopnji osebne angažiranosti ustanoviteljev in družbenikov, po načinu vodenja, odločanja, stopnji in vrsti odgovornosti za obveznosti družbe, načinu vodenja poslovnih knjig, računovodskih izkazih in davčnem režimu. Temeljne značilnosti gospodarske družbe oziroma pravne osebe so, da so družbe lahko nosilke lastninske pravice, da sklepajo pravne posle in s tem vstopajo v pravni promet ter so lahko tožene in tožijo. V Sloveniji gospodarske družbe ureja gospodarsko pravo z ZGD.

Zadruga ni gospodarska družba; ker je njen namen pospeševanje koristi članov, gre za nepridobitno organizacijo članstva. To je tudi največja razlika med gospodarskimi družbami, ki težijo k ustvarjanju čim večjih dobičkov, in zadrugami, ki jih zanimajo le koristi, ki jih ustvarjajo za svoje člane.

Gospodarsko pravo gospodarskim družbam omogoča enotirni ali dvotirni sistem vodenja. Enotirni sistem pomeni, da enemu organu po zakonu pripada celotna funkcija poslovedenja, s tem da ta organ izvršilno funkcijo praviloma prenese na posamezne člane, ki nato oblikujejo izvršni organ. Pri dvotirnem sistemu vodenja pa pride do razmejitve med sprejemanjem in uresničevanjem poslovne politike na eni strani in nadzorom, ki ga opravlja ločeni organ.

Gospodarske družbe se razlikujejo glede na organizacijo, upravljanje, obveznosti in druge specifičnosti, pa tudi sprejemanje letnega poročila pri različnih oblikah gospodarskih družb poteka različno. V vseh pa je letno poročilo z določeno vsebino in v določeni obliki treba sprejeti do določenega roka. Podrobneje si bomo ogledali postopek v delniški družbi.

5.1 Postopek sprejemanja letnega poročila v delniški družbi

Delniška družba je družba, ki ima osnovni kapital razdeljen na delnice. Imetniki delnic so delničarji, ki niso odgovorni za obveznosti družbe upnikom. Organi vodenja in nadzora v delniški družbi so uprava, upravni odbor in nadzorni svet. Delniško družbo in njene posle vodi uprava samostojno, v dobro družbe in na lastno odgovornost. Uprava tudi zastopa in predstavlja družbo. Nadzorni svet nadzoruje vodenje poslov družbe, lahko pregleduje in preverja knjige in dokumentacijo družbe, njeno blagajno, shranjene vrednostne papirje in zaloge blaga ter druge stvari. Delničarji imajo pravice, ki jih uresničujejo na skupščini. Skupščina odloča o sprejetju letnega poročila, uporabi bilančnega dobička, imenovanju in odpoklicu članov nadzornega sveta in upravnega odbora, o podelitvi razrešnice članom organov vodenja in nadzora, spremembah statuta, ukrepah za povečanje in zmanjšanje kapitala, prenehanju družbe in statusnem preoblikovanju, imenovanju revizorja ter drugih zadevah (Bratina 2003, 1197).

Delniške družbe morajo tako kot zadruge voditi poslovne knjige in jih enkrat letno (po koncu poslovnega leta) zaključiti. Na podlagi zaključenih poslovnih knjig je treba za vsako

poslovno leto v treh mesecih po zaključku poslovnega leta sestaviti letno poročilo. Poslovno leto se lahko razlikuje od koledarskega leta, čeprav podjetja v praksi za poslovno leto najpogosteje izberejo kar koledarsko leto. ZGD izrecno določa, da mora uprava predložiti letno poročilo v treh mesecih po koncu poslovnega leta in ga nemudoma po izdelavi predložiti nadzornemu svetu. Če je treba letno poročilo popraviti, ga je treba predložiti skupaj z revizijskim poročilom. K letnemu poročilu mora uprava priložiti tudi predlog za uporabo bilančnega dobička, ki ga bo predložila skupščini (Bohinc in Bratina 2005, 343).

Nadzorni svet mora preveriti sestavljeno letno poročilo in predlog za uporabo bilančnega dobička, ki ju je predložila uprava. Vsak član nadzornega sveta ima pravico pregledati in preveriti vse podlage za letno poročilo, ki mu jih morajo na njegovo zahtevo predložiti, če nadzorni svet ne določi drugače. O rezultatu preveritve letnega poročila mora nadzorni svet sestaviti pisno poročilo za skupščino. V poročilu mora navesti, kako in v kakšnem obsegu je pregledal vodenje družbe med poslovnim letom. Če je letnemu poročilu priloženo tudi revizorjevo poročilo, mora nadzorni svet v svojem poročilu zavzeti stališče do njega. Na koncu poročila mora navesti, ali ima po končani preveritvi k letnemu poročilu kakršne pripombe in ali letno poročilo potrjuje. Če nadzorni svet letno poročilo potrjuje, je sprejeto. Svoje poročilo mora nadzorni svet v roku enega meseca po prejetju letnega poročila izročiti upravi, sicer mora uprava nadzornemu svetu nemudoma postaviti dodaten rok, ki ne sme biti daljši od enega meseca. Če nadzorni svet tudi v dodatno postavljenem roku ne izroči svojega poročila upravi, se šteje, da letnega poročila ni potrdil (Bohinc in Bratina 2005, 343-344).

V postopku sprejemanja letnega poročila je največja sistemska sprememba, da skupščina sprejema letno poročilo le v primeru, če nadzorni svet letnega poročila ni odobril, če uprava in nadzorni svet sprejem letnega poročila prepustita skupščini ali če tako določa statut družbe z enotirnim sistemom upravljanja. Sicer velja, da je letno poročilo sprejeto, ko ga potrjuje nadzorni svet. S tako sprejetim letnim poročilom se skupščina le seznani. Vsebinsko skupščina odloča le o uporabi bilančnega dobička, ki se oblikuje iz izkaza poslovnega izida. Pregled letnega poročila je obvezna in temeljna naloga nadzornega sveta ter je ni mogoče prenesti na druge organe ali osebe v družbi. Če je v družbi oblikovana revizijska komisija, lahko ta opravi le strokovno delo kot pomoč nadzornemu svetu. Družbam je priporočeno, da si oblikujejo revizijske komisije oziroma odbore, ki naj redno in celovito spremljajo vodenje poslovnih knjig in druge dokumentacije ter v postopku priprave predloga letnega poročila sodelujejo z upravo in revizorjem. O svojem delu naj bi redno obveščali nadzorni svet. Takšne komisije tudi pripravljajo gradivo za sejo nadzornega sveta, na kateri bo obravnavano sestavljeno letno poročilo in se bo odločalo o njegovem sprejemu (Bratina 2003, 1202-1203).

Pisno poročilo o pregledu letnega poročila podpiše predsednik nadzornega sveta in ga izroči upravi družbe, ta pa ga posreduje skupščini. Pred sestavo poročila se mora nadzorni svet seznaniti še z revizorjevim poročilom. Priporoča se, da revizor svoje ugotovitve ustno predstavi nadzornemu svetu na seji, na kateri nadzorni svet obravnava predlog letnega poročila, ki ga je pripravila uprava. Nadzorni svet se lahko seznani tudi z revizijskim poročilom oziroma »pismom poslovodstvu«, ki ga revizor med revizijskim pregledom pošlje upravi družbe.

Pri opredelitvi pristojnosti pri sprejemanju letnega poročila se upošteva, da je izdelava letnega poročila strokovno tehnično opravilo, ki naj ga opravijo strokovnjaki v družbi. Kontrolo naj izvaja poseben organ, ki je v družbi odgovoren za nadzor poslovanja, to je nadzorni svet. Zunanjo kontrolo pa naj izvajajo za takšno dejavnost specializirane družbe, revizijske hiše. Zato ni potrebe po sprejemanju letnega poročila s strani skupščine delničarjev. Praviloma namreč delničarji nimajo potrebnega znanja in izkušenj, da bi lahko vsebinsko preverjali predloženo letno poročilo. Navedeni razlogi pričajo o neprimernosti zavrnitve letnega poročila s strani nadzornega sveta brez utemeljenih razlogov in s tem prenosom pristojnosti sprejetja letnega poročila na skupščino (Bohinc in Bratina 2005, 344).

Člani organov vodenja in nadzora družbe morajo zagotavljati, da so letna poročila z vsemi sestavinami, vključno z izjavo o upravljanju družbe, sestavljena in objavljena v skladu z zakonodajo in akti, ki urejajo področje računovodenja. Letno poročilo in vse njegove sestavne dele morajo podpisati vsi člani posloводства družbe.

5.2 Glavne razlike med letnim poročilom v zadrugi in drugih podjetjih

Priprava in izdaja letnega poročila sta za družbe zelo pomembni, saj se družba z letnim poročilom predstavi vsem, ki z njo sodelujejo, pa tudi tistim, ki nameravajo z njo sodelovati v prihodnosti.

Poslovne knjige morajo gospodarske družbe voditi po sistemu dvostavnega knjigovodstva, razen če zakon določa drugače. Pri vodenju poslovnih knjig morajo upoštevati kontni okvir za glavno knjigo, ki ga sprejme Slovenski inštitut za revizijo v soglasju z ministrstvi za gospodarstvo in finance. Najmanj enkrat letno morajo družbe opraviti pregled stanja ter ugotoviti skladnost aktivnih in pasivnih postavk v poslovnih knjigah z dejanskim stanjem. Podrobnejša pravila o računovodenju so predpisana v Slovenskih računovodskih standardih, ki določajo tudi:

- vsebino in členitev izkaza denarnih tokov in izkaza gibanja kapitala,
- pravila o vrednotenju računovodskih postavk in
- pravila o vsebini posameznih postavk v prilogi k izkazu.

Po ZGD je letno poročilo gospodarskih družb sestavljeno iz bilance stanja, izkaza poslovnega izida, izkaza denarnih tokov, izkaza gibanja kapitala, prilog s pojasnili k izkazu in poslovnega poročila. Bilanca stanja prikazuje stanje sredstev in obveznosti do virov sredstev na določen dan, običajno na zadnji dan poslovnega leta. Izkaz poslovnega izida prikazuje prihodke, odhodke in poslovni izid v poslovnem letu. Izkaz gibanja kapitala prikazuje gibanje posameznih sestavin kapitala v poslovnem letu, vključno z uporabo čistega dobička in pokrivanjem izgube. Izkaz denarnih tokov pa prikazuje gibanje prejemkov in izdatkov ali pritokov in odtokov v poslovnem letu ter pojasnjuje spremembe pri stanju denarnih sredstev. Če je bila v družbi izvedena revizija, se letnemu poročilu priloži tudi revizijsko poročilo. Kot priloga letnemu poročilu se doda tudi predlog za uporabo bilančnega dobička in poročilo o razmerjih z obvladujočo družbo.

V obveznostih do virov sredstev družbe po ZGD izkazujejo tudi kapitalne rezerve, ki vključujejo:

- zneske, ki jih družba pridobi iz vplačil, ki so nad emisijskimi zneski delnic ali zneski osnovnih vložkov,
- zneske, ki jih družba pridobi pri izdaji zamenljivih obveznic ali obveznic z delniško nakupno opcijo nad nominalnim zneskom obveznic,
- zneske, ki jih dodatno vplačajo družbeniki za pridobitev dodatnih pravic iz deležev,
- druga vplačila družbenikov na podlagi statuta (na primer naknadna vplačila družbenikov),
- zneske na podlagi poenostavljenega zmanjšanja osnovnega kapitala ali zmanjšanja osnovnega kapitala z umikom deležev in
- zneske na podlagi odprave splošnega prevrednotevalnega popravka kapitala.

ZGD jasno opredeljuje tudi rezerve in namene porabe dobička. Rezerve, ki jih družba oblikuje iz čistega dobička, so lahko samo iz zneskov čistega dobička poslovnega leta in prenesenega dobička. Zakon deli rezerve na pet vrst: zakonske rezerve, rezerve za lastne deleže, lastni deleži, statutarne rezerve in druge rezerve iz dobička. Zakonske rezerve morajo biti oblikovane v taki višini, da je vsota zakonskih in kapitalskih rezerv enaka 10 % osnovnega kapitala, če v statutu družbe ni določen višji odstotek. Če družba ne dosega predpisanega odstotka za zakonske in kapitalске rezerve in v tekočem poslovnem letu izkazuje čisti dobiček, mora nameniti za zakonske rezerve 5% zneska čistega dobička, zmanjšanega za kritje morebitne izgube iz preteklih let. Rezerve za lastne deleže mora družba oblikovati, če je v poslovnem letu pridobila lastne deleže. Tako oblikovane rezerve se lahko sprostijo le, če so bili lastni deleži odtujeni ali umaknjeni. Poleg zakonskih rezerv ima lahko družba oblikovane tudi statutarne rezerve, kar določa statut družbe. V takem primeru mora statut določati višino statutarnih rezerv v absolutnem znesku ali v deležu od osnovnega kapitala, delež čistega dobička, zmanjšanega za pokrivanje prenesene izgube, oblikovanje zakonskih rezerv in rezerv iz dobička, ki se v poslovnem letu nameni za oblikovanje statutarnih rezerv ter namene, za katere se lahko statutarne rezerve porabijo. Druge rezerve iz dobička se lahko porabijo za kakršne koli namene, razen če so bile oblikovane rezerve za lastne deleže ali če statut določa drugače. Kapitalske rezerve se lahko uporabijo za kritje čiste izgube poslovnega leta, če se ta ne more pokrivati iz prenesenega čistega dobička ali drugih rezerv, in za kritje prenesene izgube, vendar le, če skupni znesek kapitalskih rezerv ne dosega določenega odstotka osnovnega kapitala. Če pa znesek teh rezerv presega določeni odstotek osnovnega kapitala, se lahko porabijo za povečanje osnovnega kapitala iz sredstev družbe, za kritje čiste izgube poslovnega leta pod določenimi pogoji ali za kritje prenesene čiste izgube z določenimi omejitvami.

Če delniška družba v poslovnem letu izkaže čisti dobiček, ga mora uporabiti za namene po naslednjem vrstnem redu: kritje prenesene izgube, oblikovanje zakonskih rezerv, oblikovanje rezerv za lastne deleže, oblikovanje statutarnih rezerv. Takšno oblikovanje rezerv mora upoštevati že poslovodstvo ob sestavljanju letnega poročila.

Zakonsko je določeno, da mora zadruga najmanj 5 % doseženega letnega presežka uporabiti za obvezne rezerve. V primerjavi z gospodarskimi družbami bi lahko te rezerve poimenovali zakonske rezerve. Med gospodarskimi družbami in zadrugo se v oblikovanju takih rezerv pojavi razlika v odstotku, ki ga morajo nameniti za obvezne zakonske rezerve, saj mora v gospodarskih družbah vsota zakonskih in kapitalskih rezerv znašati 10 % osnovnega kapitala.

V zadružnih pravilih se določi oblikovanje drugih skladov oziroma prostovoljnih skladov. Pravila lahko določajo, da naj se po izločitvi za obvezne rezerve določen del presežka uporabi za prostovoljni sklad. Takšni skladi na podlagi zadružnih pravil vsebinsko ustrezajo statutarnim rezervam po ZGD. Prostovoljni skladi, ki jih zadruga oblikuje na podlagi sklepa občnega zbora pa so primerljivi z drugimi rezervami iz dobička v gospodarskih družbah (Avsec 2008, 289).

Uporaba presežka oziroma čistega dobička za rezerve zadruga in za delitev med člane je povezana z uresničevanjem glavnega namena zadruga. Delitev presežka med člane povečuje prihodke članov in s tem neposredno povečuje njihove gospodarske koristi, uporaba presežka za rezerve pa pospešuje koristi članov posredno, saj ima zadruga z večjimi lastnimi sredstvi večje možnosti za uresničevanje svojega namena kot zadruga z manjšimi lastnimi sredstvi. Presežek se lahko porabi tudi za druge namene. ZGD zahteva, da se nameni uporabe dobička določijo s statutom, medtem ko ZZad takšne zahteve izrecno ne določa. Vsekakor pa morajo biti drugi nameni, za katere se lahko uporabi preostanek čistega dobička pravno dopustni in ne smejo biti v nasprotju s pospeševalnim namenom zadruga.

Do deleža bilančnega dobička imajo pravico tudi delničarji, razen če skupščina s sklepom o uporabi bilančnega dobička v skladu z zakonom ali statutom odloči, da se bilančni dobiček uporabi za druge namene oziroma se ne razdeli delničarjem in se prenese. Deleži delničarjev v bilančnem dobičku se določijo v sorazmerju z njihovim deležem v osnovnem kapitalu. Tako ZGD ureja posebno pravico do udeležbe pri dobičku kot eno od premoženjsko korporacijskih upravičenj družbenika, ki se lahko inkorporirajo tudi v pisno listino oziroma vrednostni papir. Pravica do udeležbe v dobičku se kaže kot vrsta užitniške pravice v gospodarskih družbah, medtem ko takšne pravice v zvezi z zadrugami ne omenjajo. V zadrugi se lahko med člane razdeli samo tisti del presežka, ki ga zadruga ne razporedi v sklade ali uporabi za kakšen drug namen (Avsec 2008, 292).

Financiranje zadruga z deleži je posebnost, značilna za zadružni kapital. Delež lahko vpiše samo en član. V delniški družbi velja načelo proste prenosljivosti delnice, kolikor statut ne pogojuje prenosa z dovoljenjem posameznega organa družbe, medtem ko je članstvo v zadrugi omejeno na krog oseb, ki v zadrugi lahko uresničujejo svoje gospodarske koristi na podlagi pogodbenega poslovanja. Zato so možnosti za povečevanje lastnega kapitala na podlagi deležev v zadrugi bolj omejene kot v kapitalskih družbah.

Razlika med gospodarskimi družbami in zadrugami se pojavi tudi v pristojnostih, ki jih imajo člani vlagatelji in delničarji. Raziskava, ki so jo izvedli na primeru družbe s tremi družbeniki, ki imajo glasovalne pravice v odvisnosti od vložka kapitala in zadrugami, kjer ima vsak član en glas, je pokazala razliko v pripravljenosti članov za nova vlaganja. Delničarji glasujejo o pomembnih odločitvah na skupščini in pri tem je njihova glasovalna pravica odvisna od vložka kapitala v družbo. Delničar, ki bi želel dodatno moč pri glasovanju, ima interes dodatno vlagati. V zadrugi pa velja načelo enake glasovalne pravice, ki vsakemu članu mogoča en glas na občnem zboru; tako so si člani enakopravni pri odločanju in s tega vidika nimajo interesa po dodatnih vlaganjih (Bacchiega 2004, 265-293).

5.3 Razlike pri postopkih sprejemanja letnega poročila v zadrugi in drugih podjetjih

Sprejemanje letnega poročila je večstopenjski proces, ki se razlikuje glede na vrsto družbe. Vsaka pravna oseba ima oblikovane organe, ki imajo posamezne funkcije. Organi v delniški družbi so uprava, upravni odbor in nadzorni svet, oblikovana pa je tudi skupščina, kjer delničarji uresničujejo svoje pravice. Gre za organe, ki vodijo, nadzirajo ali predstavljajo delniško družbo. V zadrugi sta organa vodenja in nadzora upravni odbor s predsednikom zadruga in nadzorni odbor, člani pa svoje pravice uveljavljajo na občnem zboru.

Proces sprejemanja letnega poročila v zadrugi je tristopenjski postopek, v katerem sodelujejo trije različni organi. Upravni odbor ali drug organ, ki ga določajo zadružna pravila, mora sestaviti letno poročilo. Pregledati ga mora nadzorni odbor, če ga zadruga nima, pa preglednik ali dva, ki ga oziroma ju izvoli občni zbor. Nadzorni odbor oziroma preglednik mora o pregledu sestaviti poročilo in ga v roku enega meseca po prejetju letnega poročila v pregled izročiti organu, ki mu je letno poročilo predložil. Zadnja faza je odločitev občnega zbora o sprejetju letnega poročila. Preden občni zbor odloči o letnem poročilu, je treba prebrati poročilo o pregledu, ki ga je sestavil nadzorni odbor.

Sprejemanje letnega poročila v delniški družbi se je z novostmi v zakonodaji nekoliko spremenilo. Upravni odbor mora sestaviti letno poročilo in predlog za uporabo bilančnega dobička, ki ga predloži nadzornemu svetu v pregled. Nadzorni svet mora preveriti sestavljeno letno poročilo; vsak član ima pravico pregledati in preveriti vse podlage za letno poročilo. O ugotovitvah preveritve nadzorni svet sestavi pisno poročilo za skupščino, kjer mora navesti tudi postopke in obseg preverjanja med letom. Na koncu poročila nadzorni svet navede stališče do letnega poročila, ali ima po preveritvi kakšne pripombe ali letno poročilo potrjuje. Če potrjuje letno poročilo, se šteje, da je sprejeto. Svoje poročilo mora izročiti upravi v roku enega meseca po prejetju letnega poročila v pregled. Lahko pa se sprejem letnega poročila prenese na skupščino, kot je to veljalo po prejšnji zakonodaji.

6 SKLEP

Zadruga je specifična oblika organiziranosti, ki se ne ukvarja z doseganjem velikih dobičkov, temveč s svojim delovanjem teži k zadovoljevanju svojih članov. Njen glavni cilj in namen je povečevanje gospodarskih koristi s sodelovanjem članov. Organiziranost temelji na enakopravnosti članov, ki v zadrugo vložijo deleže in tako postanejo njeni lastniki. Vodenje, upravljanje in nadzor so temeljne funkcije, za katere izvolijo člane, ki potem sestavljajo upravni odbor s predsednikom in nadzorni odbor. Zadruga lahko izbere tudi enotirni sistem upravljanja, kjer sta upravljavska in nadzorna funkcija združeni.

Kot vsaka gospodarska družba mora tudi zadruga ob koncu poslovnega leta sestaviti letno poročilo. Njegove sestavine so zakonsko predpisane, računovodstvo zadrug pa se v nekaterih postavkah razlikuje od računovodstva drugih družb. Posebnosti se pojavijo predvsem zaradi namena in ciljev zadruga ter kapitala. Ugotovili smo, da v zadrugi veljajo nekatere specifičnosti, zaradi katerih ima ustanovitve zadruga smisel. Menimo, da gre za organiziranost, ki bi lahko bila bolj razširjena, predvsem zaradi svojega namena in cilja, h kateremu teži.

Zastavljeni cilji diplomske naloge so bili: predstaviti delovanje zadruga in vsebino letnega poročila v zadrugi, predstaviti pristojnosti organov zadruga pri sprejemanju letnega poročila, proučiti delovanje zadrug v nekaterih drugih državah EU, ugotoviti razlike v delovanju in pristojnostih organov pri poslovanju zadrug v Sloveniji in v nekaterih državah EU ter primerjati sprejemanje letnega poročila v zadrugi in gospodarskih družbah. Vse navedene cilje smo dosegli.

Sprejemanje letnega poročila v zadrugi je tristopenjski proces, pri katerem sodelujejo vsi organi zadruga. Upravni odbor sestavi letno poročilo in ga predloži nadzornemu odboru. Ta ga pregleda in poda svoje mnenje, na koncu pa mora letno poročilo potrditi občni zbor. Pristojnosti organov pri sprejemanju letnega poročila pa ne obsegajo samo dejavnosti ob koncu poslovnega leta, saj je za kakovostno opravljeno delo ob koncu leta svoje obveznosti in dolžnosti treba opravljati vse leto. V diplomski nalogi smo potrdili hipotezo, da je postopek sprejemanja letnega poročila za zadruga natančno predpisan. Postopek sprejemanja predpisuje ZZad, nekatere določbe dopolnjuje ZGD, z računovodskega stališča pa je treba upoštevati še Slovenske računovodske standarde.

Pri primerjavi gospodarskih družb z zadrugo smo izbrali delniško družbo. Takšno izbiro utemeljujemo z organizacijsko strukturo delniške družbe, ki je najbolj podobna zadrugi. Proces sprejemanja letnega poročila je v delniški družbi podoben kot v zadrugi. Funkcije posameznih organov v navedenih družbah pripeljejo do sprejema letnega poročila po določenih stopnjah. Tako v zadrugi kot v delniški družbi letno poročilo sestavijo za to usposobljeni organi oziroma uprava. Nato ga pregleda nadzorni odbor v zadrugi oziroma nadzorni svet v delniški družbi. Ta sestavi poročilo o pregledanem letnem poročilu in izrazi svoje stališče do pregledanega. Nato se postopek nekoliko razlikuje, saj v zadrugi letno poročilo končno potrdi občni zbor, medtem ko v delniški družbi to stori že nadzorni svet, do sprejemanja letnega poročila na skupščini pa pride le v izjemnih primerih. Trditev, da so pristojnosti organov pri sprejemanju letnega poročila v gospodarskih družbah in zadrugah enake, ki smo jo zastavili v uvodnem delu diplomske naloge, torej zavračamo. Do spremembe zakonodaje za gospodarske družbe je šlo za zelo podoben proces, s

spremenjenim zakonom pa skupščina, ki bi jo lahko primerjali z občnim zborom zadruga, nima več pristojnosti pri sprejemanju letnega poročila.

Organi zadrug so si v državah, ki smo jih primerjali, podobni. Upravni in nadzorni odbor ter občni zbor so organi, ki jih imajo vse zadruga, razen če je sistem upravljanja enotirni. V Evropski uniji imajo zadruga možnost izbrati tudi obliko evropske zadruga. Analizirali smo pristojnosti organov po nekaterih državah Evropske unije in tako zavračamo postavljeno trditve, da imajo organi zadruga v drugih državah EU drugačne pristojnosti, kot jih določa slovenska zakonodaja. Sicer moramo pri taki trditvi upoštevati omejitve, saj smo primerjali le določene izbrane države. Vendar lahko že zaradi organiziranosti in namena zadruga ter strukture kapitala, kar je tudi v tujini zelo podobno slovenskim določilom o zadrugi, govorimo o enakih pristojnostih organov. Pri pojmu pristojnost razumemo upravljanje, vodenje in nadzor kot temeljne funkcije. Obstajajo pa razlike v obveznostih in pravicah organov, ki niso ključnega pomena za poslovanje zadruga in se lahko v obsegu in omejitvah po državah razlikujejo.

Vsaka država ima za področje združništva svoje predpise, pri čemer naj bi sledile smernicam Mednarodne združne zveze. Marsikatera država pa združništvu in razvoju zadruga posveča premalo pozornosti; zakonodaja nekaterih držav je že zelo zastarela in bi bilo treba sprejeti nove zakone in akte, ki bi bolj sledili smernicam Evropske unije. Pravo Evropske skupnosti ureja možnost ustanovitve evropske zadruga, vendar s tem ne posega v združno pravo držav članic.

Zaradi namena in ciljev zadruga je delovanje zadruga specifično poslovno področje, ki bi ga bilo zanimivo še podrobneje raziskati. Zanimivo bi bilo ugotoviti vzroke za slabšo razvitost takšne oblike organiziranosti oziroma za upadanje ustanovitev zadruga. Za razliko od drugih družb se v zadrugah zaradi spoštovanja združnih načel mnogokrat pojavijo konflikti med člani lastniki in poslovodstvom. Članom je treba povečevati njihove gospodarske koristi, obenem pa voditi zadruga tako, da ne zabrede v likvidnostne težave in uresničuje načelo pokritja stroškov. Pomembno je, da lahko zadruga iz ustvarjenih razlik v ceni, pridobljenih obresti za posojila članom in podobnih dejavnosti pokrije svoje stroške poslovanja. Če stroškov ni mogoče pokriti, se pojavijo težave in mogoče je tudi, da morajo stroške pokriti člani. Ni nujno, da je to pokazatelj slabega poslovanja, lahko je le posledica večjih ugodnosti, ki so jih imeli člani v preteklosti. Je pa tak rezultat izredno težko izvesti, saj ima vedno negativne psihološke učinke. Člani izkazano izgubo ob koncu poslovnega leta sprejmejo kot rezultat slabega poslovanja, krivdo pa običajno pripisujejo poslovodstvu in upravnim organom. Zato mnoge zadruga raje ustvarjajo večje pozitivne rezultate poslovanja, kot da bi zagotavljale sprotne ugodnejše odkupne in nabavne cene. O delitvi izkazanega dobička odločajo člani in lahko presežek razdelijo. V vsakem primeru je učinek na koncu skoraj enak: vse ugodnosti pripadajo članom.

7 POVZETEK/ABSTRACT

Zadruga je zaradi svojega namena in ciljev, ki jih zasleduje pri delovanju specifična skupnost oseb, ki so povezane zaradi zadovoljevanja svojih skupnih gospodarskih, socialnih in kulturnih potreb. Zadruga se razlikuje glede na vrsto, velikost, dejavnosti, s katerimi se ukvarjajo in druge lastnosti, vse pa imajo enak namen in cilj, to je zadovoljevati potrebe svojih članov in povečevati njihove gospodarske koristi. Vodenje, upravljanje in nadzor so funkcije, ki jih v zadrugi opravljajo člani, ki so izvoljeni v upravni in nadzorni odbor. Najvišji organ s pristojnostmi za odločanje o najpomembnejših odločitvah za zadrugo pa je občni zbor, ki ga sestavljajo vsi člani zadruga. Tako kot drugi poslovni subjekti mora tudi zadruga ob koncu poslovnega leta sestaviti letno poročilo. Računovodstvo zadruga se nekoliko razlikuje od računovodenja v gospodarskih družbah, kar je predvsem posledica organiziranosti zadruga in sestave kapitala, posredno pa tudi namena zadruga. Postopek sprejemanja letnega poročila v zadrugi je večstopenjski proces, pri katerem sodelujejo organi upravljanja in vodenja. Upravni odbor pripravi letno poročilo in ga preda nadzornemu odboru, ta pa ga pregleda, poda svoje mnenje in ga preda občnemu zboru v sprejem. Primerjava organiziranosti zadruga v drugih državah EU pokaže, da se zadruga med seboj bistveno ne razlikujejo. Čeprav se pojavijo razlike v nekaterih pristojnostih organov, omejitvah za sklepčnost in podobnih podrobnostih, ki jih določa državna zakonodaja, je vsem skupno zagotavljanje gospodarskih, socialnih in kulturnih koristi za člane. Tudi pri postopku sprejemanja letnega poročila med zadrugami v državah EU ni bistvenih razlik. Zelo podobna oblika organiziranosti se pojavi pri delniški družbi; primerjava je pokazala, da je postopek sprejemanja letnega poročila v delniški družbi zelo podoben postopku v zadrugi. Razlika se pojavi le pri zadnji stopnji, sprejetju, ki ga v zadrugi opravi občni zbor, v delniški družbi pa že nadzorni svet. Kljub razlikam pa je izdelava letnega poročila za vse zadruga in druge gospodarske subjekte obvezna in zelo pomembna.

KLJUČNE BESEDE: zadruga, organi zadruga, pristojnosti organov zadruga, letno poročilo, sprejemanje letnega poročila.

A cooperative is due its purposes and aims, pursued by activities, a specific community of people, which are related for realization of their common economical, social and cultural needs. Cooperatives have their differences in type, extent, activity and in other characteristics, but they all have the same purpose and aim, that is the realization of its member's needs in order to increase their economic benefit. Leadership, management and supervision are functions, performed by the members of cooperative, which are elected in to Management and Supervisory Board. The highest authority with powers to decide is however the General Assembly, composed by all members of cooperative. As any other business subject, must the cooperative also complete at the end of the fiscal year the annual report. The accounting in cooperative is a little different than in companies. The reason is in organization in cooperative and in composition of capital and indirectly in means of cooperative. The procedure in adoption of annual report in cooperative is a multistage process through collaborating organs of management. Board of directors prepares annual report and hands it over to Supervisory Board, who reviews it, gives its opinion and hands it over to General Assembly in to adoption. Comparison of cooperatives' organization in

other EU states shows, that there is no substantial difference between them. Although there are differences in authorities of bodies, limitation for quorum and similar details, defined by State Law, they all have the same aim; to assure economical, social and cultural needs for its members. There are also no substantial differences in procedure for adoption of annual report among the states of EU. Very similar organization appears in Joint Stock Companies; the comparison has shown that the procedure of adoption of annual report in Joint Stock Companies is very similar to procedure in cooperative. The difference appears only at the last stage of adoption, which is in cooperative performed by General Assembly, and in companies by Supervisory Board. In spite of differences the preparation of annual report is obligatory and very important for all cooperatives and other business subjects.

KEY WORDS: cooperative, cooperative bodies, authorities of cooperative bodies, annual report, adoption of annual report.

UPORABLJENA LITERATURA

1. Avsec, F., D. Avsenik, M. Kovačič, B. Štepec. 1999. Zadružništvo: temeljno usposabljanje. Ljubljana: Zadružna zveza Slovenije z.o.o..
2. Avsec, Franci. 2004. Societas Cooperativa Europea (SCE) – Evropska zadruga. Podjetje in delo 1: 72-91.
3. Avsec, Franci. 2008. Zakon o zadrugah (ZZad-UPB) s komentarjem, sodno prakso in primerjalnopravnim orisom. Ljubljana: GV Založba.
4. Bacchiega A., G. De Fraja. 2004. Constitutional Design and Investment in Cooperatives and Investor-Owned Enterprises. *Annals of Public and Cooperative Economics* 75: 265-293.
5. Beuthien, Volker. 2004. Genossenschaftsgesetz mit Umwandlungs- und Kartellrecht sowie Statut der Europäischen Genossenschaft. München: C.H. Beck.
6. Bohinc, Rado in Borut, Bratina. 2005. Upravljanje korporacij. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
7. Carr A., A. Kariyawasam, M. Casil. 2008. A Study of the Organizational Characteristics of Successful Cooperatives. *Organization Development Journal* 26: 79-87.
8. Čeferin, Emil. 1997. Predpisi o zadrugah. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
9. Čeferin, Emil in Franci, Avsec. 1997. Zadružništvo pri nas in v nekaterih evropskih državah. Ljubljana: Zadružna zveza Slovenije.
10. DAES-Društvo agrarnih ekonomistov Slovenije. 2005. Slovenija v EU – izzivi za kmetijstvo, živilstvo in podeželje.
11. Dijk van Gert. 1999. Evolution of Business Structure and Entrepreneurship of Cooperatives in the Horti and Agribusiness. *Finnish Journal of Business Economics* 4/99: 471-483.
12. Gerike, Jörg M. 2001. Kontroll- und Prüfungsmechanismus der Genossenschaften. Marburg: Marburg Consult für Selbsthilfeförderung.
13. Hamstreet, Clyde A. 2006. Board and Cooperative Leadership That Invites Investment. *The Journal of Private Equity* 9: 131-137.
14. Hansmann, Henry. 1999. Cooperative Firms in Theory and Practice. *Finnish Journal of Business Economics* 4/99: 387-403.

15. Holmstrom, Bengt. Future of Cooperatives: A Corporate Perspective. Finnish Journal of Business Economics 4/99: 404-417.
16. Kastelic, Olivera. 2005. Letno poročilo v zadrugi. Specialistično delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta. [online].
Available: <http://www.cek.ef.uni-lj.si/specialist/kastelic104.pdf>.
17. Koletnik, Franc. 2005. Revidiranje. Maribor: Ekonomsko poslovna fakulteta Maribor.
18. Kramer, Jošt W. 2006. Co-operative Development in Corporate Governance Structures in German Cooperatives: Problems and Perspectives. Fachbereich Wirtschaft - Wismarer Diskussionspapiere [online].
Available: http://opus.zbw-kiel.de/volltexte/2007/6779/pdf/0614_Kramer.pdf.
19. Nose, Martin. 2007. Vloga članov pri korporacijskem upravljanju zadrug. Ljubljana: Zadružna zveza Slovenije. [online].
Available: <http://www.daes.si/Konf07/Nose%20DAES.pdf>.
20. Weidmuler, Lang. 2006. Genossenschaftsgesetz, [online]. Available: http://books.google.si/books?id=2zIxqrJK53cC&dq=lang+weidmuller+genossenschaftsgesetz&printsec=frontcover&source=bl&ots=5f7-aXBgpk&sig=J-3893Vb3LPEVtk5X2IFk-FK23o&hl=sl&ei=GBLjSpW9HIL1_Aba-#v=onepage&q=&f=false.

UPORABLJENI VIRI

1. Ajpes. 2008. Statistična raziskava. (21.3.2008). [online]. Available: http://www.ajpes.si/docDir/Statisticno_raziskovanje/PRS/PRS-podatki_iz_poslovnega_registra_na_dan_31122007.pdf. [16.7.2009].
2. Ajpes. 2009. Statistična raziskava. (14.10.2009) [online]. Available: http://www.ajpes.si/DocDir/Statisticno_raziskovanje/PRS/posl_subj_poo_cetrletja_300909.pdf. [16.10.2009].
3. Gesetz betreffend die Erwerbs- und Wirtschaftsgenossenschaften (Genossenschaftsgesetz, GenG). (9.9.2009). [online]. Available: <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/geng/gesamt.pdf>. [11.9.2009].
4. International Co-operative Alliance. 2007. Statement on Co-operative Identity. (29.5.2007). [online]. Available: <http://www.ica.coop/coop/principles.html>. [7.5.2009].
5. International Co-operative Alliance. 2009. [online]. Available: <http://www.ica.coop/al-ica/>. [7.6.2009].
6. Slovenski inštitut za revizijo. 2006. Slovenski računovodski standardi. [online]. Available: <http://www.si-revizija.si/publikacije/index.php>. [15.5.2009].
7. Zadrúžna zveza Slovenije. 2009. [online]. Available: <http://www.zadrúžna-zveza.si/>. [19.8.2009]
8. Uradni list RS 62/2007. (12.7.2007). Zakon o zadrugah, uradno prečiščeno besedilo. [online]. Available: http://www.uradni-list.si/_pdf/2007/Ur/u2007062.pdf. [30.9.2009].
9. Uradni list RS 87/2007. (2.11.2009). Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o zadrugah. [online]. Available: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=94397>. [10.11.2009].
10. Uradni list RS. 2009. Zakon o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju (ZFPPIPP). Ur.l. RS, št. 126/2007, 40/2009, 59/2009. [online]. Available: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2007126&stevilka=6413>. [16.8.2009].
11. Uradni list RS 65/2009. (14.8.2009). Zakon o gospodarskih družbah, uradno prečiščeno besedilo ZGD-UPB3. [online]. Available: http://www.uradni-list.si/_pdf/2009/Ur/u2009065.pdf. [20.9.2009].